E.D. Prokofjewa

Togьltьptæt cātь tantaltьpsātьl laka

II pelæktь

Ucpedgiz

Moskwa 1935 Leningrad

Н Селькуп.
3 - 2/2.

E. D. PROKOFJEWA

TOGЬLTЬPTÆT CĀTЬ

TANTALTЬPSĀTЬL LAKA POSUKOL ЅKOLAT CĀTЬ II KLASSЬT CĀTЬ NƏKЬRPЬNTЬ

II PELÆKTЬ

Г.П.Б. в Лнгр.
Ц. 1935 г.
Акт № 26

UCPEDGIZ
MOSKWA 1935 LENINGRAD

Е. Д. ПРОКОФЬЕВА

КНИГА ДЛЯ ЧТЕНИЯ

УЧЕБНИК ДЛЯ ВТОРОГО КЛАССА НАЧАЛЬНОЙ ШКОЛЫ

ЧАСТЬ II

Перевод утвержден
Научно-Исследовательской Ассоциацией
Института Народов Севера ЦИК СССР

Составлен на основе стабильного учебника
Е. Я. ФОРТУНАТОВОЙ Книга для чтения ч. II

ГОСУДАРСТВЕННОЕ
УЧЕБНО-ПЕДАГОГИЧЕСКОЕ ИЗДАТЕЛЬСТВО
МОСКВА 1935 ЛЕНИНГРАД

Aꞩꞩa enьtьļ ija.

Saŋa aj Miꞩa macontь qəssāqь. Wəttьt ꞩymьn qəllæ Miꞩa kətьsьt:

— Saŋka, tat qorqьnnāпь enantь? Mannьmpæt, qaiļ lьpьqьļ maci na esь. Tьmtь qorqь koc eꞑa. Saŋka pisaltьlæ niļ esa:

— Man aꞩꞩa enak? Izь cəssæ typьļ surьp mat posæ olьntь cirь qətentap.

Ijaqь ņennæ qənnāqь. Macoqьt sum eꞑa, lьpьk eꞑa. Wərqь tymь, tьtьk contьkkæ kukelimpātьt. Celьtь ɛꞩꞩa ata. Topьntьt ьlqьt caꞑaļ təkkьpьļ poļ moļ mь sæpælentātьt. Ķənaļ poļ mьt cāpьļ mь saqьləlimpātьt.

Saŋka koccik moqьпæ qəca. Miꞩap utьntьsæ misalnьt. Miꞩa kətьꞑьt—Ah! Tat enantь?

— Mat aꞩꞩa enak. Mat aꞩꞩa kьpaļa eꞑak.

Macit putoqьпь qaj kos sæqь kontꞩejintь. Montь wərqь su-rьp nьꞑkьntь. Macoqьt sum eꞑa.

Miꞩa pāpь laꞑkaļna—Ej, ьlna, qorqь tyꞑa! Mannьmpæt! Saŋka enькuвlæ ьllæ omtiꞑa. Mannьmpьꞑьt—āпьj, montь qorqь ata. Tarьmpьlæ təp curela—A-ma! A-ma! Miꞩa kətьsьt pisaltьmpьlæ:

— Əh Saŋka! Saŋka. Tat aꞩꞩa enьtьļ qumantь? Ķьssa, somak mannьmpæt: qaitqo laꞑkaļnantь. Ķьssa, təttьcantь qəllej.

— A-a-a! Mat assa kькaŋ! Na qorqь mesinij amnetьŋьt
— Mat pelьkālьk qəntak. Tat əmьltьsal tьmtь me qumimьt qorqьt qopьm ьtьsātьt, ātætьt assa kuntaktь qənqontьtqo. Mаnnьmpæt! Təp assa ļaka. Kьssa, qəllej.

Misa ŋennæ qəssa. Saŋka curьqo qьgьlsa aj contьkkæ qənqolapsь. Qorqьnьk tulьļļæ qoļcisьt—ānij na caŋaļ qorqьt qopь nilcik ata. Na qopь kuntaqqьt ilьntьļ qorqьt taræ ata. Misa kətьsьt:

— A, assa enьtьļ ijantь, ti tan aj enantь?

Sorьntæ.

Mat kьpa eptæqæk æmætь sip macontь aqsьlip taqqьlqonoqo ytьsьt.

Mat macontь qəllæ kocci aqsьlip qosap. Aqsьlip səpьlaŋ taqqьlæ pulæ mat sukoltæ ypalnak. Pāpь nom remqьmāssь. Nop tāttьntь. Sorьntæ aļciqolapsь.

Mat nьrkьmallæ wərqь tymьt ьltь omtьsak. Qāt ty namāntь qætьļcalna. Mat sajiam namьnnānь tysela. Mat pāroqæk innæt qaj kos. orsæ qьnnьmāttь. Nьnь man olamь qaj kos qættьsьt.

Mat illæ aļcisak. Nilcik sorьntæt moronts mat ippьsak. Sərьlaŋ ippьlæ mat kəļcisak. Macoqьļ poqьnь sorьntæt sajiļa illæ aļcimpьsātьt, kьra syŋcekat cicirьmpātьt. Macoqьt celьmpa.

Mat omtьrtæļ tymь səppeisь. Tymoqьnь kьpaka purqь cikkьmānna. Mat pontarqæk kocci tymьl lipь ippælimpātьt. Mat porqam centьssa. Mat orsæ centьssak. Mat kəpoqæk centæļ porqamь ļoqqьmāssь. Mat oloqæk kьгь esьsь. Olamь tysa. Mat ykamь qolæ pulæ, aqsьliļ mьmь ilæ, moqьnæ kuralsak. Mātqьnьt ni kutь cæŋka. Mat stolьļ tuļkaqьnь ŋanip to tittьlæ soqqorьt intь sьqьlelcisak. Soqqьгьt iqьt pətpьsь. Mat cək qontalleisak. Innæ sitьlæ pulæ ponæ mannьmpьsak—nom remqьmāssь.

Æmæmь mat aqsьliļ mьp pirьlæ, stolьt intь tottьsьt.

Mat soqqьrqьnь laŋkaļnak—Te kuttar mat cæŋkьptæqæk mat aqsьliļ mьmь amnentālьn?

Æsæmь pisьllæ kətьŋьt—Tat qaj qonnantь? Kənpьlæ meqьnьt tyŋæsik, amьræsik!

Loqaļat.

Russiļ nætæk Marinka timŋamtь Misap niļcik qərьsьt:

— Misa, macontь qəllej. Ti macoqьt me loqaļat qolej.

Misa āntalpьsь. Misa kьpa ijaļa esь. Təp tettь pot esь. Misan loqaļat qontьræntь cæŋkьsь. Loqaļat—nilciļ nьmtьsæ russiļ qumьt kьpa aqsьlip nimtьkātьt. Misa na mьm assa tenьmьsь. Təp kьpa ilьntьl loqat ijaļap qətqontoqo kьkьsьt.

Ukkьr qarьt Marinka aj Misa macontь qəssāqь. Pit kuntь sorьntæ esь. Qarьn soma merqь eseca. Macoqьt kocci syŋceka qykumāssь.

Nanь kuttarnāqь. Kocci ŋarqь topьr qosātь. Nьnь sərь olьļ aqsьlip qosātь. Misa ŋarqь topьrьm, sərь olьļ aqsьlim iqontoqo assa kьkьsь. Təp qəllæ izь qutьt mom ьltь passa, sajintьsæ izь pon ьlqьt somak mannьmpьsьt, ŋarqьļ markьļ putontь kənalsьt—meltь loqat pitьmtь persьt. Meltь ni qaj cæŋka. Misa ntat kuntь Marinkanьk soqьŋcisьt—.

— Marinka, tərьt kun eŋātьt? Mat tərьtьp cək qolæp?—Kutь kun eŋa?—Loqaļat. Mat tərьtьp tar assa qosap.

— Cək me loqaļam qolej—Marinka kətьsьt.

Misa aj perqolapsь. Pārь Marinka laŋkaļsь:

— Misa tyæs! Ьlna, tьmtь loqaļat eŋātьt. Namāntь kocci loqaļa.

Marinka ŋennæ kuralsь. Misa illæ pultьtāleļcisь—assa kəjilæ kəntalsьt—loqaļatьp nьrkaltьqontoqo enьsь.

Təp tenьгnь —Ompæ mat kьpa loqat ijaļatьp qolæp. Təpьt pьŋatь kanat ijaļannānь somaŋlāqь entātьt. Mat kos olæ sittь loqaļap qəssap enæ!

Təp meltь kəntalsьt. Ыlna, Misa təttьcantь tylæ, poļ moļ mьp utьntьsæ contьkkæ innæ wəseja. Na qəj eŋa?

Ukkьr qutьt ьlqьt kocci aqsьlip socimpātьt. Namāntь kocci kьpa aqsьļ, ŋarqьcikka olьļ aqsьļ. Təp mannьmpьŋьt—ni qaiļ loqat pitь assa ata. Ni ukkьr loqat ijaļa cæŋka. Misa āglьmāllæ illæ omtьsь. Mannьmpьŋьt —Marinka aqsьlip tujasqьntь sittь orantьsæ taqqьlnьt. Taqqьlæntь kuntь kətьŋьt:

— Ej, Misa, qaiļ soma loqaļaļ mьp me qosej. Tat qaitqo loqaļaļ mьp assa taqqьlnal?—

Ti Misa tenьmьŋьt—loqaļaļ mь na aqsьlit nimtь esь. Assa surьļatьp qoqontijqo Marinka təpьp qəгьsьt. Misa kotpasьt iqьt qātьt parь omtьlæ orsæ curela.

— Na assa ānьļ loqaļat! Mat ilьntьļ loqaļatьp orqьlqonoqo qəssap! Tat ālalpьtьļ nætæntь. Qajtqo tat masip ālalsantь?

Ŋurkьtsæ.

Кьра, sarala, təttьt satkoci ponnæ tantьsь. Narqь укьтть qosьt. Na qaj eŋa?

(aqsьļ)

Kərьntæ.

Me mātьļ mьnьnānь wərqь maci təttьcak eŋa. Tap celь muntьk ijaimьt macontь qəssātьt, kərьntæm mannьmpьqontьtqo. Muktьt ija qəssa. Kutь kьpa tujassæ qəssa, kutь cajiļ torqьsæ qəssa. Āmætьtь kьpa kəzьļ cisæ qəssātьt. Səpьlaŋ elæ ijat kocci kərьntæm qoļcisьtьt. Kьpa cāpьļ mьt iltь soma, teptьsьmьļ, sæqь topьrļa ətьsātьt.

Iraļa laŋkaļsь:

— Tap pot namāntь kocci kərьntæ socimpa. Kьssa, ŋennæ assa qənnьt. Tьmtь taqqьllьmьt.—

Ijat macomьt kuttarlæ kərьntæm taqqьlqolapsātьt. Kьpa Anna topьrьm taqqьlqo assa tenьmьsьt; təp topьrьm cāpьļ mьsæ ŋæntь korpьtьlæ tujasqьntь pissьt. Maŋa Annanьk kьpaka wərqьlāqь esь. Təp kocci topьr kəzьļ ciqьntь taqqьlsьt. Pāpь təp illæ aļcisь muntьk topьrьmtь illæ qamtejisьt. Maŋa curelsь.

— Ьkь curæsik! Mannьmpæt, tьmtь namāntь kocci kərьntæ eŋa. Tat cək sentьk taqqьlennantь.

Waşa meltь kuttarna, kərьntæ tar assa taqqьlsьt. Təpьt kəzьļ citь meltь topьrkьtьļ eŋa.

Səpьlaŋ elæ ijat moqьnæ ypalsātьt.

Waşa moqьnæ qənqontoqo assa kьka.

— Tьmtь kocci kərьntæ qala. Kutь na kərьntæm taqqьltentьŋьt?

— Qalipьļ kərьntæm səŋkьt, ut aj jarьk surьt ammejentātьt. Təpьt aj kərьntæ kьkьkātьt.

— Æsæmь niļ kətьsьt, qorqь aj kərьntæ orsæ kьkьŋьt. Təp kərьntæsьmьļ koptontь iccirna.

Waşa assa yntьciŋьt.

— Assa! Te muntьk kərьntæm taqqьlsālьt. Mat ni ukkьr topьr cæŋka. Æmænьnьk qaim atьltentəp.

— Qaitqo tat assa taqqьlsal? Kərьntæ namāntь kocci esь?

— Mat kьpaka kərьntæm qontьrsap. Mat kekkьsæ qānaŋ topьrьm qosap, saŋaqonoqo.

Ijat pisaltьmpьlæ laŋkaļnātьt.

— Aə! tat qānaŋ kərьntæ qontьrsal? Qaitqo tat āglь meltь luqьt taræ sæqь eseca?

Waşat āktь, ānьj, sæqь esь. Təp macoqьt kutarætь kuntь meļ topьrьm apsьt niļ tenьrlæ:

— Mat ukon kьpaka amьreļcak, nьnь kocci topьr taqqьlqonoqo səpьrentak.

8y.

Meтьqыпьt ŋaroqьt, macoqьt wərqь, qo8tьļ 8y cæŋka. Yt topqьt 8y ilьka. Na 8y qumьp a88a sattьrnь. Na 8y ytqьt somak urna. Antoqæk kьt 8ymьn qəntьptæqæk mat kocci urtьļ 8ym qontьrsap. 8yt 8entь təttьp perlæ kьn āгьn urnātьt. Na urænfьt kuntь caŋaļ 8yt olьmtь ytьt iqьt ata. 8y kənpыlæ urna. Cək kьn āгьn urlæ 8y qanьqqьļ ŋutьt putontь ətteika. 8ynnāпь meqьпьt ni qaj qo8tьļ a88a ekka.

Ru88iļ ija mækkæ koŋьmpьsьt:

— Pθtpьļ təttoqьt qo8tьļ 8y koc eŋa. Na 8yt sattьræntьnāпь qumьt qytelkātьt, qukātьt. Taŋьt ukkьrcontoqьt me ŋutьp pacisāmьn. Mat qθntь qumьt kocci matьpьļ ŋutьp təkkьгьsātьt. Təkkьpьļ ŋutьmtь qumьt ukkьrmьntь tuqьļsātьn. Mat kanaпьsæ ukkьr təkkьpьļ ŋutьl lakaqьt sāntьrsak, puŋgolālimpьsak, paktьsak. Muntьk qumьt ucilæ kuntaktь qəssātьt. Man kanaŋmь ukkьr ŋutьl lakat iqьt ippьlæ ləp malasьt. Pāpь qaj kos casьqьļ, ucilьļ mat utomæk coqqolmāssь.

Mat пьrkьmāllæ innæ læpætālsak. Na kutь esь?

Pāpь mat qoļcisak—wərqь, cumpь 8y təkkьpьļ ŋutьt putoqьпь innæ sьkьlna. 8y mæcæt cipoqьntь innæ wə8ilæ 8ip sattьrqo kьka. Mat kuralqonoqo tacalnak. Mat pyt taræ пьŋkak. 8y 8ip səгь sajintьsæ mannьmpьsьt.

Pāpь kanaŋmь 8yp qoļcilæ 8yt intь paktьsь, 8ym sattejisь, topьntьsæ meltь qəssьt. Nat kuntь 8y kanat wennьmtь, kьlьmtь, pærqьmtь sattьrsьt. Cək kanaŋmь 8ym meļ qəssьt. Kocci mьt caræ пьtasьt. Nьпь kanaŋmь kənpыlæ to kuralsь, macit putontь ikkejisь.

Ti mat kəḷcisak—laŋkaḷsak, curelsak. Qumьt mat carь catь cək tysātьt. Ŋutьp matьpsātьḷ paŋьsæ tərьt assa qupьḷ syt lipьp qəssātьt.

Mat kanaŋmь kөt celьt kuntь macoqьt ilьsь. Kөtьmtæliḷ celьnmьqьt kanaŋmь moqьnæ kursa. Kanaŋmь namāntь qostьḷ esьsь. Mat āntalpak—mat kanaŋmь assa qumpa. Tər qytьkьtьḷ kanatqo sentьk esьsь.

Mat æsænьnьk soqьŋcisak:

— Kanaŋmь macoqьt qaj mesьt? Qaitqo syt sattьræntь-nānь assa qusa?

— Tər macoqьt selcukьḷ ŋutьt morь ontь sintь sommelci-sьt. Kanat na ŋutьp somak tenьmātьt.—

Ыlna! qaiḷ qostьḷ sy jarъk təttoqьt ekka.

Ijatьt urætьt.

Taŋьt ijat kьt qanьktь urqontьtqo qəssātьt. Kьt qanьktь tylæ ijat wərqь tym cāttьsātьt.

— Ijat, kьssa, kenip musirelьmьt.

— Ijat qəlьp ciqьntьt possātьt, cimtь konnæ ьtьsātьt. Nьnь urqontьtqo kuralsātьt. Urlæ jap saŋaŋātьt. Peṭa urqon-toqo assa tenьmьsь. Stepa niḷ kətьsьt:

— Moqьnæ me tāntь pot intь omtьlæ pentьlьmьn. Peṭa assa urtenta. Tər sarьḷ mьmьt mātqьnьt qənnentьt.

Peṭa neŋŋimāssь.

— Tat qaj kuŋəlæ tomtal? Tāntь pon intь omtьlæ mat urqonoqo aj tenьmap —.

— Kьssa, uræsik! Sarьḷ mьmьt ŋarqьḷ markьt putontь əttei-lьmьn.

Stepa Pəṭanьk kətьsьt:

— Peṭka, tan moqьnæ somaŋlāqь topьsæ qənnæsik. Kь qoræŋ eŋa. Orsæ kөŋna. Mannьmpæt! Yttь ьkь aḷcæsik.

— Tat qaj tomtal? Mat yttь cālsæ aḷcilæk, mat tāntь pom orqьltentap.

Ijat urqontьtqo qьgьlsātьt, musirьpьḷ kenimtьt apsātьt, sarьḷ mьmtьt ŋarqьḷ markьt putontь ətteilæ pulæ, tāntь pon iqьt moqьnæ takkь pentьsātьt. Peṭa posukon aj somak pentьsь. Ukkьrcontoqьt Peṭa tāntь poqьnь mantsilcisь aj yttь aḷcisь. Tāntь potь jannæ qurьsьt.

Peṭa yttь patqьlsь. Ijat nьrkьmāllæ yttь paktælьsātьn. Peṭam innæ orqьllæ qanьktь tantьsātьt.

Peṭam qanьqqьt pissātьt. Peṭa qupьḷ qumьt taræ ippьsь. Tər kekkьsæ kəjisь.

— Ijat qaim melьmьt? Tәрьр orsæ kukьгьqo nātna.
Tәр kocci ytьр polьmpьsьt.
Ijat Peṭam orsæ kukьгьsātьt. Sәрьlaŋ elæ Peṭa cap kәҫca, olьmtь innæ wәsitь. Ijat āntalpьsātьt.
Ontьt tāntь poҫ mьmtьt tenьгālcimpьlæ yt toptь kuralsātьt. Kьt qanьqqьt ni qaj ni cæŋka.—Ыna! tāntь poҫ mьmьt cap atātьt. Yt meltь qurьŋьt.
— Peṭka, na tan yral, muntьk tāntь pom yt qәntьt.
Ti tat urqontoqo tantaltьkьnantь. Me nilcik tenьгрьsāmьn — tat quŋantь.

Pioner-ijat.

Celьmtь wәrqь titь taqьtьt. Ķolhozьҫ qumьt tәkkьрьҫ ŋutьр ukkьгmьntь tutьltьmpātьn, cuntьt qaglontь teltьmpātьt. Ķolhozьҫ qumьt kәnрьlæ ucātьt.
Ukkьгcontoqьt kolhozьҫ qumьt qoҫcisātьt: tәрьtьtkini ŋarqь qampisьmьҫ ijat qælьlimpātьt. Ijat kolhozьҫ qumьtьр tulьllæ laŋkaҫsātьt:
— Dorowo, ҫaqqat. Me tәqьncit peltьmpьqonьtqo tyŋāmьn! Mannьmpьŋьt, namāntь wәrqь titь kontseintь...
— Ānij! Te soma tenьt tyŋālьt! Cәk sorьntæ esenta. Kьssa, uciŋьt.
Ijat tәkkьрьҫ ŋutьр tutьltьqolapsātьt. Zahar-ira sittь ija qaglьntь intь innæ teltьsьt.
— Ijaqь ŋutьm somak ьpkьlnьlij. Koccik ŋutьр qaglontь pinqo nātna.
Nilcik ukkьгsak ucilæ, kolhozьt qumьt ijatьssæ muntьk tәkkьрьҫ ŋutьm qaglьҫ mьqьntьt teltьsātьt. Sorьntækālьk moqьnæ qәssātьt.

Ņurkьtsæ.

Ņarqь nætæk lьpьqьl māttь amta.
Panьstь poqqьt ata. Na qaj eja?
(мочкоф)

Me ogorodmьt.

Ukot me qumimьt ogorod assa teпьmьsātьt. Ukon me ni qaiļ apsātьļ ņutьm assa omtælālcimpьsāmьn. Me imaimьt macoqьt caŋaļ togьlp paqqьlālcimpьsātьt. Centæļ koptoqьt socentьtьļ lukьp taqqьlkьmpьsātьt.

Qəttoqьļ tannьmtьpьļ qumьt ukot koŋaltьmpātьt:

— Ņarьt ərmaļ təttoqьt ni qaiļ apsātьļ ņutьm socantьqo assa natna. Nacetьqьt apsātьļ ogorodьļ ņutь soceiqontoqo tacalka. Nьmtь casьq ekka. Celьtь qānaŋ ekka. Taŋь qāmьca ekka.

Ti skolaqьnьt tantaltьntьļ qup meqьnьt koŋaltьsьt.

— Sowetьļ wlasţ saŋaqontoqo kьka—misaqat, qaiļ kos apsātьļ ņutьp ņarьļ ermaļ təttontь omtæltьq eŋa.

Kьssa, ijat, ogorodmьt melьmьt. Skolanьt qөqьt pokьtьļ təttь eŋa. Na təttьm me somak pynkaltьlьmьn. Təttьļ nerьm melьmьn, nьnь kartofelip, morkof, lukьp, repap omtæltьlьmьn. Mat arat qəttoqьnь na muntьk apsātьļ ņutьt sajiļam tattьsap. Me mannьmpьlьmьn qaj socejenta.—

Yttьt me muntьk skolaļ ijaimьt tantaltьntьļ qumьsæ ukkьrsak skolanьt təttьm somak pynkaltьsāmьn, soma cunarьp mesāmьn. Soma ogorodьm mesāmьn. Na ogorodqьt me apsātьļ ņutьt sajiļam omtæltьsāmьn.

Izь celьnmæ me ogorodtь iccirsāmьn mannьmpьqonьtqo qaj esьsь.

Taŋьt me ogorodьnnānь lukьp amьkāmьn. Luk somak socika. Na soma, teptьsьmьļ luk esь.

Arat me ogorodqьnьt kocci kartofeļ, repa socika. Na muntьk socipьļ mьm me somak ətteisāmьn.

Kət kuntь skolaļ amьræļ mātqьt me kartofeļmьt, lukmьt repamьt amьkāmьn.

Me qumimьt na qolæ, sentь apsātьļ ŋutьm saŋalæ pulæ ontьt ogorodьp meqontьtqo kьkьsātьt. Təpьt kətьsātьt:

— Na soma apsь. Me aj apsātьļ ŋutьm socaptьqonьtqo tantaltentāmьn.

Kartofeļ.

Ukot memьqьnьt ni kutь kartofelip assa tenьmьsьt. Ni kutь assa tenьmьsьt kartofeļ na qaj eŋa?

Ukkьrcontoqьt ukkьr təttaļ pomesik togьltьpsātьl lakaqьt togьltьsьt—jarьk qādarqьt, cāsьt tāqqьt, nilciļ apsātьļ ŋutь eŋa-nimtь kartofeļ. Pomesik cək na qādartь poctaļ nəkьrьp utьsьt. Na qādarqьnь kartofelip təpьnьk utьqontьtqo kuraltьsьt.

Səpьlaŋ elæ təpьnьk kartofelip utьsātьt. Pomesik ogorodqьntь na kartofelip omtæltьsьt. Taŋьt ogorodqьntь soma, pirgь kartofeļ ŋutьp socisьt. Arat kartofeļ ŋutьt kut iqьt kьpa topьr, sətqьt taræ socisāt. Pomesik na topьrьm taqqьlqo kuraltьsьt.

Qumьt na kartofeliļ topьrьm taqqьlsātьt. Nьnь ursæ pirьsātьt.

Tāptьļ celьt pomesik ļaqqaimtьt qərьsьt, sentь apsьmtь saŋaqontьtqo. Pomesik ļaqqaintьsæ na pirьpьl sentь apsьttь amqolapsātьt. Ukkьr topьrьp ammeisьt—kosiŋa. Amьrqontьtqo tacalsātьt. Pomesik neŋŋimāllæ laŋkaļsь:

— Qaiļ namāntь qostьļ apsь. Qumьt kuŋəlæ kətьkātьt, na assa apsātьļ mь.—

Qumьtitkini quraltьsьt:

— Na kartofelip kontьntьsæ misallæ to cattātьt.

Tāptьļ celьt qumьt kartofeļ kontьntьsæ misalqolapsātьn. Na qaj eŋa? Qumьt āglьmāllæ mannьmpьsātьt—kartofelit kontьtь namāntь soma, wərqь, şara esь. Qumьt pomesikьp qərьsātьt, na kartofelit kontьļ mьmtьt təpьnьk atьltьsātьt.

Təp kətьsьt:

— Kьssa, na kontьļ mьp pirьlьmьn. Qaj enta?

Na kontьļ mьp aj ursæ pirьsātьn. Aj saŋasātьn.

Pomesik namьn laŋkaļsь.

— Aə! Na soma apsь.

Muntьk na sentь apsьp saŋalæ orsæ somersьnelьsātьn.

Pomesik pisaltьmpьlæ kətьsьt.

— Ānьj! Mat teньkьtьļ qumaŋ esь. Kartofeļ ьlnæļ topьr assa apsātьļ topьr. Tæļ celь mækkæ kartofeļ kontьļ mьр taqqьlqonoqo nātna. Na soma kontьļ mь-soma apsь.
Nьnь muntьk qumimьt kartofeļ amьrqolapsātьt.

Qostьļ ņutь.

Yttьt ogorodtь me kocci selcukьļ ogorodьļ ņutьt sajiļam omtæltьsьmьn. Səpьlaŋ elæ ogorodqьt təttьn ilqьnь kartofeļ, morkof, luk, repa socantьqolapsātьt. Ogorodьļ ņutьsæ ņæntь kocci qostьļ ņutь təttьn ьlqьnь qompьŋŋa.
Na qostьļ ņutь cək orьmьrna. Təttьt putoqьnь təp kocci soma teptьmtь ikьŋьt. Ogorodьļ ņutontь socanqontoqo assa ytentьt. Na qostьļ ņutьр ogorodqьnь kontьntьssæ to cattьqo nātna.
Qostьļ ņutьkьtьļ ogorodqьt kartofeļ, luk, repa, somak socikātьt. Arat kocci apsьmьt enta.

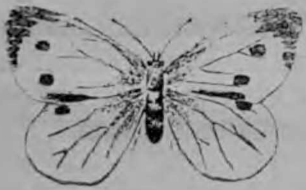

Lāntьræ.

Tat lāntьræm qontьrsal? Taŋьt me macoqьt, ogorodqьt kocci kurassьmьļ, pekьraļ lāntьræ tiltьra. Lāntьræt tutь kuras eŋa. Meмьqьnьt selcukьļ lāntьræ eŋa—sərь, ņarqь, patьļ, kьpa, wərqь—eŋa. Tat teньmal? Na kurassьmьļ lāntьræt qumьtьt cātь kocci qostьļ mьm mekātьn. Lāntьræt poļ cāpьt ьltь, ņutьt intь kocci kьpa eŋьļamtь pinkātьt. Nьnь na eŋьļantьnānь kьpa poļ cāpьļ tukьļa celьŋkātьt. Na tukьt orьmtæntьt kuntь kocci poļ cāpьm, ogorodьļ ņutьm amьkātьt. Natqo kocci po, ogorodьļ ņutь təkkьqolamnātьt. Jarьk pot kuntь na poļ cāpьļ tuk namāntь kocci ekka—təpьt muntьk poļ cāpьļ mьр, ņutьр amьkātьt. Poļ mь tyn ampьļ pot taræ matqьmpātьt. Kolьk na poļ cāpьļ tukьt wərqь kərьsæ iccirkātьt. Nilciļ tukьļ kərь ogorodqьt tylæ cək tyt taræ muntьk amkьt. Lāntьræt poļ cāpьļ tuqqьnь nьnь aj lāntьræ esьka. Lāntьræt tukьm meltь qətqo nātna.
Nassaqьt ogorodqьnьt muntьk somaŋlāqь socejenta.

Wərqь tāmtæ.

Ijat tāmtæm qətqontьtqo kьkьkātьt. Ijat assa tənьmьkātьt— tāmtæ soma surьp. Tāmtæm utьntьsæ ьkь itь. Tāmtæt qopoqьntь nilciļ qostьļ ucil eŋa. Na uciltьnānь utal kuntь sьppьmātta.

Celьt kuntь wərqь tāmtæ centæļ, lьpьqьļ koptoqьt ətteilæ qontьrnь. Утьt təp minarqontoqo ponnæ tantьka.

Ьlna! Ŋænim qolæ, poļ cāpьļ tukьm qolæ, tāmtæ təpьp kəntalnьt. Nьnь təpьt intь pakteja, amkьŋьt. Tāmtæ tukьp, ŋænip, kьtap, tьpæp sentьsæ orqьlkьŋьt. Tāmtæt setь qətьsæ memmьntь. Setь āqqьntь ukьntьsæ orqьlьmpa. Muntьk surьtьt, qumьt setьt cipьntьsæ āqqьntьt orqьlьmpa. Tāmtæ ākьntьnānь setь ponnæ cattьkьŋьt. Təp ulьļ setь eŋa. Muntьk tuk, ŋæni, tьpæ na ulьļ sentь intь ləqьmatkātьt. Nьnь tāmtæ ləqьmātpьļ tukьm pollьkьŋьt.

Qāmpьrьļ pit kuntь tāmtæ selcukьļ tukьm, tьpæm, kьtam amьkьŋьt. Qumьtьt poļ mьp, ogorodьp poļ cāpьļ tukьnnānь āttьkьŋьt.

Tāmtæm kuŋəlæ qətqo assa nātna.

Micurin kutь eŋa.

Micurinьp — me sowetьļ ucintьļ qumьt tenьmātьt. Micurin selcukьļ pot, ŋutьt, topьrьļ markьt ilьptæmtьt somak tenьma. Micurin selcukьļ pop, topьrьp socaptьkьŋьt. Micurьn soma, teptьsьmьļ, wərqь topьrьp mitьļ poļ mьp socaptьqontoqo orьŋŋa. Selcukьļ kənnānь assa enьtьļ poļ mьp socaptьqontoqo orьŋŋa. Mannьmpæt! Ьlna, Micurinsæ socaptьpьļ mykæ.

Na mykæ namāntь wərqь topьr eŋa. Izь wæļ iqьt 50—60 wərqь topьr ьta. Na mykæ Micurьn me macoqьļ mykæqьnь socaptьsьt.

Micurinьt topьrьp socaptьpsātьļ təttoqьntь nilciļ wərqь topьr təp socaptьŋьt: ijat olьt taræ wərqь topьr. Nimtь jabloko.

Na muntьk casьqы̦ kənnāпь assa enьtы̦ pop, topыгьp me ŋarы̦ ermaɉ təttoqыпьt omtæltьqo eŋa.

Micurin selcukы̦ casьqы̦ kənnāпь assa enьtы̦ kartofelip, morkof, jarьk apsātы̦ ŋutьp sociraltькьŋьt.

Micurin kətьsьt:

— Izecarы̦ tantьpы̦, qəttoqы̦ qumьt assa tātьk koŋьmpьsātьt: ermaɉ təttoqьt ni qaim apsātы̦ ŋutь, jaвlokы̦ mь sociqontьtqo tacalkātьt. Кocci apsātы̦ ŋutьm ermaɉ təttontь omtæltьq eŋa. Meqьпьt poɉ mьt, topыгьt, apsātы̦ ŋutьt ilьptætьt somak tantaltьqonьtqo nātna.

Cək ermaɉ qumьt ontьt selcukы̦ apsātы̦ ŋutьp, topыгьp amtātьt.

Ātæɉ āttьntы̦ qup.

Izь pinmæ Ignat-ira ātæɉ milьmtь āttьqontoqo qənka.

Izь ytьnmæ кьpa Waŋa iɉcamtь tətalkьŋьt:

— Iɉcamь, sip itь, ātæimtьt āttьqonijqo.

Iɉcatь kətькьŋьt:

— Assa! Pit kuntь ātæimьt āttьqo nātna. Tat qontaltennantь.

— Assa, iɉca, mat assa qontallejentak. Masip itь. Mat tasintь peltьmmentap.

Ukkьr ytьnmьqьt iɉca Waŋaпьk kətьŋьt:

— Кьssa, Wanka, qəllej! Mat mannьmpыlæk tat kuttar ātætьp āttennantь.

Waŋa orsæ āntalpьsь. Kənpыlæ iɉcantьsæ ātætkini ypalsь. Səpыlaɉ qəssāqь. Ātæɉ milьntь təttь tulьssāqь. Pit sum esь. Irænts kik celьmpa. Iɉcatь qagloqьntь ьllæ qontьsь. Waŋaпьk kuraltьsьt:

— Mat кьpaka qontalleikuntak. Qaim emæ yŋtьcennantь masip qərental...

Waŋa ātæɉ milьntь qөntь icciqolapsь.

Pit namāntь sum esь. Ātæt somak ilьsātьt. Āmætьtь ьllæ qontьsātьt. Səpыlaŋ iccilæ Waŋa aj qagloqьntь ьllæ omtьcisь. Iræntь kikьmtь mannьmpьqolapsь. Naпь omtьsь.

Nilcik omtьlæ Waŋa tenьrna:

— Tælь mat jarьk ijatьtkini mat āttьptænь cātь koŋьmmentak. Mat qontьqonoqo assa кькaŋ—.

Pāpь irænts cāts tānts qumьn wənts konlseints. Na qumьn wənts tərьp numьs syŋcoqьnь mannьmpьsьt.

Qaj kos kətьsьt. Pāpь irænts wəntь| qup orsæ pisьsqo-lapsь. Olьmts qompьlæptьmpьqolapsь. Pāpь kutь kos Waŋap noqqolsьt. Waŋa mantejlæ qolcisьt—i|cats pisaltьmpьlæ qaj kos kətьŋьt. Na qaj eŋa?

Waŋa sьtьjlæ innæ |æpætālsь. Tərьt qəqьt i|cats nьŋka. Nop celьŋna. Irænts cāts numьs syŋcoqьt eelьt āta. I|ca pisьlæ kətьsьt:

— Əj, |aqqa. Tat soma ātæ| āttьntь| qumants. Qāmpьrь| pit kunts qontьsants. Mat ānij kətькьsak.

Ogorodьp āttьntь| surьt.

Ukkьr ətoqьt ogorod koc esь. Na ogorodqьt kocci apsātь| ŋutьm qumьt socirькātьt.

Təttь| nerьt kotæqьt pirgь topьrsьmь| po| mь socantьlæ orьŋŋātьt. Na pot pāroqьt kocci wərqь topьr socimpьsātьt. Na topьrьt nimts jaвloko.

Jaвloko teptьsьmь|, ŋunintь| topьr. Arat izь jaвlokom mipь| poqьnь qumьt kocci ŋarqь jaвlokom ikātьn. Ogorodqьt aj jarьk po| mь koc esь. Кьpa syŋcekat na po| mьt pāronts pi-tьmtьt mekātьt.

Ukkьrcontoqьt ijat jap taqqьllæ muntьk syŋcekatьt pitь| mьmtьt panalsātьt. Syŋcekat nьrkьmāllæ, laŋkьllæ to wəssejisātьt. Meltьtqo wəssejisātьt. Sukoltæ assa tysātьt.

Arat, kət ogorodqьt ni ukkьr syŋceka cæŋkьsь.

Ogorodqьt |amьk esьsь. Aj ytts esьsь. Ogorodqьt melts sum eŋa, |amьk eŋa. Ni ukkьr syŋceka assa cicirьmpa. Muntьk po| mь pьŋkьrtьk matqьmpātьt.

Yttьt ogorodqьt kocci po| cāpь| tuk celьŋsātьn.

Ukon syŋcekat na po| cāpь| tukьtьp amkātьt. Ti syŋcekat cæŋkьsь. Po| cāpь| tukьt cək muntьk po| cāpьm ukkьrtьk amkātьt. Taŋьt muntьk po kə| tarætь| cāpькьtь| potqo esьsātьn.

Arat ogorodqьt ni qaim assa socisь. Ni kartofe|, ni mor-kof, ni ukkьr jaвloko cæŋkьsь.

Тьtьt sətqь| minarmo.

Ukkьrcontoqьt tantaltьntь| qum skola| ijassæ maconts qəs-sātьt. Na arat esa. Tərьt tьtьt sətqьp mannьmpьqontьtqo qəssātьt. Tap pot sətqь koc eŋa. Cək qumьt sətqьp taqqьl-

qolamnentātьn. Tantaltьntь| qup ijassæ macomьt kuttarlæ parь picit carь yntьcisātьt. Təpьt na picit carьt catь qəssātьt. Ni|cintь tulьssātьt.

Nāqьr wərqь ija picintьssæ tьtьp pacinnātьt. Təpьtьt pontarqьt tettь—sompьla pacalpь| tьtьk ippælьmpьsātьt.

Ukkьr ija na a|clpь| tьtьnnānь sətqьm taqqьlsьt.

Ijat qumьtьp qo|cilæ pacalqontьtqo kasirьsātьt.

Tantaltьntь| qum təpьtьtkini soqьņcisьt:

— Te qaim meŋālьt? Tьtьp qaitqo pacalnьlьt?

Ijat ni qaj assa kətьsātьt, caŋak qātьt pārь| nьŋkьsātьt. Ukkьr ija contьkkæ sətqь| tirь| kotam tapьrnьt, mo| mьt ьltь əttьqo orьnna.

— Tat qaj əttal? Te qaitqo assa tentālьn?

Təpьt meltь qātьt parь nьŋkātьt.

Nьnь Ko|a—skola| ija kətьsьt:

— Təpьt tьtьp pacallæ sətqьp taqqьlsātьt. Təpьt catьsæ tьtьp assa monnātьt. Nilcik sətqьp taqqьlqo somaŋlāqь eŋa—.

Tantaltьntь| qup kətьsьt:

— Aə! Mat qoŋap. Ьlna, sətqь| tirь| kota ippa.

Ijat te kuttar tenьrpālьt? Tap pot te na tьtьnnānь muntьk sətqьmtь taqqьlsьlьt. Titæ| pot na tьtьk teqincit ni ukkьr sətqьm assa mitьŋьt. Muntьk qumimьt nilcik sətqьm taqqьlьmmætьt, ni ukkьr tьtьk me macoqьnьt assa qalenta.

Ьlna! Te kuŋəlæ namāntь soma sompьla tьtьp pacalsālьt. Irь| pot kuntь na tьtьk teqincit sətqьm misьt enæ.

Sətqь| mьp catьsæ minarqo nātna.

Ti moqьnæ qənnьt. Somak mat ətanь cātь tenьrpæsik.

Na nāqьr ija contьkkæ moqьnæ ypalsātьt.

Кьра syņceka.

Ukkьr kьpa syņceka ilьsь. Təp sko|a| mātьt pārьntь ьlqьt, pətpь| pitoqьntь ilьsь. Tiltьrqontoqo syņceka tar assa tacalpьsь. Meltь təp pitьntьnānь ьllæ mannьmpьka, kutьntьsæ læppælpьka.

Ьllæ mannьmpьlæ təp cicirьmpьsь:

— Ciw, ciw. ciw...

Syņcekat əmьt soqьņcisьt:

— Tat qaj kətьsal? Tat qaj kьkantь?

Кьра syņceka kutь|antьsæ læpællæ kətьsьt:

— Namāntь sæqь təttь ılqьt ata...

Ьlna, əsьtь timpa. Əsьt selcukь| tukьp ijantьnьk tattьkьt. Əsьt syņcekantь āktь tukьp pillæ laŋka|sь:

— Ciw, ciw, ciw, somak amьræsik. Cək wərqь surьļatqo ennantь.

Əmьtь pitьntь qanьqqьt omtьlæ olьntьsæ пьkalťьmpыlæ kətьstь:

— Ciw, ciw ciw, somak amьræsik.—

Syŋceka kocci tukьp polelqыlŋьt. Meltь pitьntьnanь təttьp mannьmpыka.

Əmьtь təpыnьk kətьsьt:

— Ciw, ciw ыllæ ьkь aļcæsik!

Nilcik səpыlaŋ esь. Kutьļatь contьkkæ sociŋьjætьt.

Ukkьrcontoqьt merqь esьsь.

Syŋceka pitьntь qanьqqьt omtьlæ ontь pontarlæ mannьmpыka. Wərqь merqьļ paļca tynta—syŋceka ыllæ aļcisь pitьntьnānь.

Əmьtь пьrkьmāllæ təpьtqo ыllæ timpa. Ukkьrcontoqьt kьpa kanaļa syŋcekat aļciptæmtь qoļcisьt.

Syŋcekannьnьk pakteja. Syŋceka пьrkьmāssь, kutьļamtь sit sulleisьt, kьpa topьntьsæ kekkьsæ пьŋkьsь, cicirьmpa. Əmьtь ijantь qөntь timpыlæ, ijamtь kotæ noqqolsьt. Tartь pьrnьmāssь. Assa enьļ āktь sit tittejlæ kanat sajimtь toqqalqontoqo kьkьsь.

Enьptæntьnānь syŋceka innæ wəssejisь. Innæ paktejlæ təp kutьļantьsæ lompьræqolapsь. Ukkьr par kutьmtь lompьræptыlæ, innæ wəssejisь. Cək əmьtь sukoltæ timpьsь. Mæcækālьk əmьt qala. Əmьt āntalpыlæ syŋcekat qөntь ыllæ omta kətьsьt:

— Ciw, ciw, tenьkьtьļ ijamь! Mat tæntьnьk quraltьsak-ьkь aļcæsik! Ti tat ilьlæ qalantь. Ŋennæ somaŋlāqь mannьmpæt.

Kьpa kanaļa ыlqьt təttoqьt omtьlæ innæ mannьmpa, contьkkæ mutьsь:

— Aw, aw, qaiļ soma tamat taretьļ syŋceka.

Nilciļ syŋcekamь, soma apsamь.

Nilcik syŋceka ilьlæ qala, əmьtь mæcækālьk qala

Ŋurkьtsæ.

Patьļ tarьļ porqьsьmьļ, kьpa telьmpьtьļ irala təttьt imьt apsьmtь perlæ qæltьrna. Na kutь eja?

(Syŋceka)

Ukon qaj ekka, ti qaj eŋa.

Ukon.

Ukon ŋaniļ socaptьntьļ təttьm krestjaninьt cunnьntьssæ plugьļ mьsæ pynkaltьmpьkьsātьt. Ьpkыlьmpьtьļ krestjanin qostьļ cuntьp wərьkьŋьt. Qostьļ orьmkьtьļ cuntьtь plugьp kekkьsæ tāttьrьksьt. Qəciļ taŋьt qumьt aj cuntьitьt uciptæntьnnānь meltь orьmkыlьmkātьt. Təttьmtьt qostьļ plugsæ qcsikālьk pynkaltьmpьkьsātьt. Namьn arat na təttoqьntь ŋaniļ sajip qānaŋ socikolcimpьsьt.

Ti.

Izecarьļ pokьtьļ, ilьptækьtьļ təttь, ti soma læpæļ ŋanip socaptьntьļ təttьtqo esьsь. Ыna! mannьmpæt. Тьmtь cuntьt-li, masinaļ mь-li nersæ nьŋkātьt? Na assa cuntьt. Na təttьm pynkaltьmpьtьļ masinaļ mь. Na masinat-nimtь traktor. Nьmtь namantь kocci traktor eŋa-muktьt tot traktor nьŋka. Izь traktorьt iqьt ukkьr traktorъp qogыlpьtьļ qum omta. Muntьk traktor, qumьt uciptæntьt cātь signalьp ətātьt. Ыna! Muntьk masina ypalnātьt. Traktor təttьm ŋanit sajiļat cātь somak mekьŋьt. Arat kocci naŋ enta.

Ņarьt cātь qaj esьsь?

Ijat macontь qəssatьt cumьmtьt peqontьtqo. Macin qanьŋmьt qəllæ ijat Matwej-irat təttь tulьssātьt. Matwej-ira saltьt qьt kəsqьltьlæ omtьsь.

— Ej, Matwej-ira, dorowo! Tan me cuntьmьt qontьrsal?

— Aə! Te cuntalьt ņarьt lьmmæntь ьllæ patqьlsь. Matwej-ira pisaltьmpьlæ kətьŋьt.

— Qaiļ ņarontь? Tьmtь təttьcak ni qaiļ ņarь cæŋka.

— Te qaim tenьrnalьt? Tьmtь assa meltь soma nilciļ təttь esa. Ukon, āmtæļ qon eptæqьntь tьmtь wərqь, qoræ ņarь esa. Lьmpæ esь. Kocci cuntьļ torņat, sьrьļ torņat ņarьt putontь ьllæ patælьkātьt. Ukkьr taŋьt kuntь wərqь sьrь na ņaroqьt kьpa assa patqьlsь.

— Kuttar na sьrь na ņarontь qənpa?

— Kuttar? Apsьmtь pelæ ņennæ qæltьrьmpa, nilcik ņarontь patpa. Lьmpæntь pallæ kьpa assa qumpa. Qumьt namьp qoļcilæ sьrьmtьt ņaroqьnь innæ titьmpātьt.

— Matwej-ira, ti na ņarь kucce qatьsь?

— Kьntь karræ kəŋalijsa. Na uciptæm sowetьļ wlastit esьptæqьntь qumьt mesātьt. Ukkьr yttьt qəttoqьnь meqьnьt kocci qum tysa. Muntьk na təttьm mannьmpьsātьt, nьnь topsātьt:

— Na ņarь təkьrьqo nātna.

Me irampьtьļ qumьssæ nat kuntь koccik antælьmpьsāmьne. Irampьtьļ qumьt laŋkьssātьt:

— Na ņarь assa qumьt mempātьt. Na ņarь ontь celьmpьļ ņarь. Me ņarьm təkьrьqo tacalnentāmьn. Me assa tenьmьkāmьn ņarьt təkьrьntьnāпь somaŋlāqь li enta, pos qosikālьk

li enta. Qaitqo me ucentāmьn, qaitqo me kucak ytьļ kecim sirьtentāmьn?

Səpьlaŋ nilcik tentьsātьt. Nat moroktь kocci qumьt ŋaroqьt uciqolapsātьt. Muntьk kəļ ytьp ŋaroqьnь kьt syŋŋontь kamæ ytьsātьt. Ŋarьmьt təkkeisь. Ti na təttoqьnьt me qumimьt ŋaniļ sajiļap socaptæltьkьsātьt. Matwej-ira koŋaltьptæmtь kasirьlæ pulæ aj ucikolapsь.

Ijat izecarьļ ŋarьt ta kuralsātьt. Matwej-ira cunnьntьsæ plugsæ təttьmtь aj pynkaltьmpьqolapsь.

— No! kənpьlæ qənnæsik! Təttьmьt ŋaniļ sajit cātь somak pynkaltьqonьtqo nātna. — Təp nilcik cunnьntьnьk laŋkaļsь.

Elektro-stansija.

Naqьr pot moqьnæt qalьsь. Matwej-irat təttoqьntь traktor plugьmьsæ qьnnьmāllæ iccirsь. Traktorьt moqoqьt tāntь, sæqь pynkaltьpьļ wəttь qalenta. Macin pelæqqьnь sibit carь, picit carь yŋtьsь. Nьmtь macit tāqqьt qьtьļ ŋaroqьt ucintьļ qumьt elektro-stansijam metātьt. Sittь ija macoqьnь qæltьrsāqь. Təpæqьt cəssæ Matwej-ira picintьsæ tysa.

— Dorowo, Matwej-ira! —

— Dorowo, laqqaqьj! Te qaiqьnь qæltьrnāqь?

— Me stansijantь iccisej.

— Aə! Qumьt tomkunætьt—elektro-stansijap cək metātьt. Na elektro-stansija muntьk pontaretьļ kolhoztь kikьmtь ytentьŋьt. Mukap metьtьļ masinat cātь orьmtь aj mitьŋьt. Aə!

Ej, ijaqь! Təpæqьt taræ eptæqæk nilciŋ mat mikaj assa kytæptьsak. Mat ilmātьļ parьnnānь poļ plugьnьsæ təttamь pynkaltьmpьkьsap. Nьnь kət pot kuntь me kəzьļ plugsæ uciqonьtqo tantaltьkьsāmьn. Ti, mannьmpæt! Ыna traktor namāntь kənpьlæ, qoræŋ təttьmьt pynkaltьmpьŋьt.

Izь ponmæ sentь, soma mьp me tenьmentāmьn.

Sowetьļ meptætь.

Narьļ təttoqьt, pokьtьļ təttoqьt, ilьptækьtьļ təttoqьt sowetьļ ucintьļ qumьt ti wərqь zawodьļ mьp meļcisātьt. Na wərqь soqqьrsьmьļ zawodьļ mь uciqolapsātьt. Pirgь saltьt imьt qumьt kezьļ temnьm nækælsātьn. Na kəzьļ temnьt morь elektro-stansija muntьk pelæntь elektrom ytьkьŋьt.

Sowetьļ wlast wərqь elektro-stansijaļ mьp, wərqь qəttьļ mьp metьŋьt.

Elektro.

Me əttoqьnьt elektro mesātьn. Me simaļaqьnьt aj sittь lampaļam ьtьsātьt. Mesæ irampьtьļ iļcamьt ilьsь. Iļcamьt lampaļat ьtьptæmьt qontьrlæ pulæ tottьqolapsь:

— Te qaim meŋālьt? Qaiļ lozьļ pyļ torqьļap te ьtelnālьt? Te pyļ torqьļalьt assa cāpenta.

Mat aj āglьmāllæ mannьmpьlæ tenьrnak:

— Na lampaļaqь kuttar cāpentāqь. Kerosinkālьk, sāļ pokālьk kuttar cāpentāqь? —

Qumьt ətoqьnьt elektrom meptæntьt kuntь izь simaļantь kəzьļ temnьm næqælsātьt.

Ukkьr yttьt me sittь lampaļa cāppeisāqь. Na lampaļaqь namāntь orsæ cāpьmpāqь. Simaļaqьnьt celьt taræ celьmpa. Me muntьk āntalpьsāmьn. Ti kerosin meqьnьt assa nātna. Æsæmь nilcik kətьsьt:

— Ьlna, ijat, qumьt qaim mekātьt! Lampaļaqьnь kik koc eŋa, qontь meltь cæŋka. Qəttoqьļ qumьt soqqьrьmtьt posæ assa cāttьkьmpātьt — elektro tysæ selcukьļ apsьmtьt musirьkьmpātьt. Cuntьsæ təttьm pynkaltьmpьqo assa nātna, ti qumьt elektro-plugsæ təttьm metātьt. Təp ontь təttomьn iccirna. —

Muntьk qumьt simaļaqьnь ponnæ tantьsātьt. Mat onæŋ simaļaqьnьt pelьkālьk qalьsak. Mat taŋ omtьqonoqo tacalnak. Mat na lampaļaqьm kuntь mannьmpьsap. Lampaļat syŋcoqьt cāptь optьt taræ kəzьļ setь eŋa. Na kəzьļ setь orsæ cāpa. Mat tenьrnak:

— Na elektro-ty masip amta-li, assa amta li?

Lampaļat pyļ torqьt intь sæqь olьļa memmьntь, olьļantь qəqьt kьpa nokьļam memmьntь. Mat na nokьļamtь tātьk pelæntь koļaļtьsap — pāpь ty cāppeisь. Aj ukkьr par na nokьļam tātьk pelæntь koļaļtьsap — pāpь ty kaptejintь.

Ьlna qaiļ qətь eŋa!

Nьnь mat pyļ torqьļam sæqь olaqьnь to titьsap. Ty kaptejisa. Mat munьnьsæ olьt ьlьmtь mannьmpьqolapsak. Pyļ torqьļa āmtьpsātьļ koptoqьntь qaj eŋa? Pāpь sip munoqæk qaj kos orsæ coqqolsьt. Utamь misallæ mat nьrkьmāssak, laŋkaļsak:

— Na kutь sip coqqolsьt? —

Aj sæqь olьntь syŋŋontь munamь sæqælsap, aj orsæ coqqolsьt. Mat aj laŋkallæ utamь to misalsap. Æsæmь simaļaqьnьt serna, soqьŋcisьt:

— Tat qaj laŋkьŋŋantь? —

Mat təpьnьk kətьsak:

— Masip munoqæk kutь kos orsæ coqqolsьt. Mat pyļ torqьt sæqь olьmtь mannьmtrьqonoqo olampьsak.—

Æsæmь kətьsьt:

— Tat lampaļam to titьsantь, elektrom assa qaptьsantь. Na lampaļam orqьlpьtьļ, ьtьntьļ kəzьļ temnoqьt elektro eŋa. Na elektro tasintь munoqæk coqqolsьt. Matkālьk lampaļam ьkь itь! Namьn toræm katamilcenta. Elektro wərqь cuntьp ukkьrtьk qətьŋьt.

Sittь lampa.

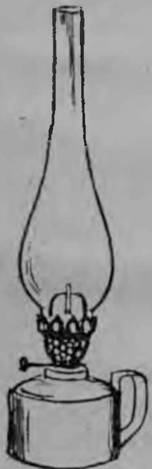

Kerosinьļ lampaļa aj elektro-lampaļa jap antьttaqь. Kerosinьļ lampaļa laŋkaļsь:

— Mat qətьkālьk cāppak. Izecarьļ yromьn sāļ posæ sip cāttьkātьt. Sāļ posæ sintь assa cāttentātьt. Tat assa lampaļantь. Tat ālalpьtьļ, mālmьsьmьļ pyļ torqьļantь!

Elektro-lampaļa neŋŋimāllæ kətьsьt:

— Tat namāntь tenьkьtьļ lampaļantь! Tat tyl kekkьsæ cāpьmpa. Mannāпь orsæ kiŋmь kətьmpa. Mækkæ kerosinьp assa nātna. Elektro-stansijaqьnь masina kəzьļ temnьt morь elektrom mækkæ ytьkьŋьt. Mat assa kuŋetьļ pyļ torqьļaŋ. Sittь māt pontь ьtьpьļ kəzьļ setьm ŋæntь pintь—pāpь mat kiŋmь ketьmpьqolamna. Ti tat tenьmal mat kutь eŋak!

Masina-traktorьļ stansijat qumьt.

Kolhozьļ təttomьt wərqь nersæ traktorьļ mь ucisātьt. 15 traktor ucisьt.

Ijat pontarqьn пьŋkьlæ mannьmtrьsātьt.

— Mannьmtrьŋьt, ļaqqa. Traktor namāntь tāntь wəttьm meŋьt.—

— Traktor namāntь qoræŋ cumьt koræmpat. Cuntьnnāпь traktor kənpьlæ uca.—

Ijat nilcik laŋkьssātьt. Uciptæmtьt kasirьlæ pulæ traktorьp qogьlpьtьļ qup traktorьmtь utьrьŋьt. Ijatьtkini laŋkalna:

— Əj, ļaqqat! Tennāпь kutь assa enьtьļ ija eŋa, kьssa, traktorьt intь tiŋæs!

Ijat enьlæ nьŋkātьt, jap noqqьlнātьt. Izь ija traktorьt iqьt tiqontoqo kьka. Pāpь Saŋka aj Proŋa kənpьlæ traktorьt intь innæ sьqьlsāqь. Traktor ŋennæ qənqolamnь. Saŋa aj Proŋa assa enьtьļ ijaqь esāqь. Təpæqь pisaltьmpьlæ, traktorьt iqьt omtьlæ kənpьlæ ŋennæ qəssāqь.

Jarьk ijat aj traktorьt qumьtьtkini matьrqolapsātьt:

— Ira, masip traktorьt intь omtæltæsik.

Cək muntьk traktorьt iqьt ijat omtьsātьt.

Traktorьļ mьp moqьnæ tattьlæ pulæ traktorьt qogьlpьtьļ qumьt ijassæ urqontьtqo qəssātьn. Kьt qanьktь tylæ muntьk urqolapsātьt. Ytqьt qumьt ijassæ sāntьrsātьt. Na traktorьp qogьlpьtьļ qumьt assa posi qumьt esātьt, cək ontьt qumьtьtqo təpьt esecātьt. Kьt qanьqqьt kəsqьltьlæ ijat qumьtьp soqьŋciqolapsātьt:

— Irat, te qajqьnь meqьnьt tyŋālьt?

— Me stansijaqьnь tyŋāmьn.

— Qail, stansijaqьnь?

— Masinaļ-traktorьļ stansijaqьnь. Qāmьcaŋ təpьt nimtь M. T. S. Na stansijaqьnь me tyŋamьt, tesintьt peltьmpьqonьtqo. Izь kolhoz muntьk təttьm mepsātьļ masinaļ mьp wərьqo tacalna. Me stansijaqьt kocci selcukьļ masina eŋa. Traktor, ŋanit saijam omtæltьpsātьļ masina, ŋaniļ ŋutьp matьpsātьļ masina eŋa. Me masinaļ mьnьssæ muntьk kolhozьp peltьmpьkāmьn təttьp pynkaltьmpьqontьtqo, socceipьļ ŋaniļ ŋutьp matьqontьtqo. Ti me te kolhozqьntьt tyŋāmьn, tesinьt peltьmpьqonьtqo.

Me stansijaqьnьt, MTSqьt, kocci togьltьpsātьļ nəkьr eŋa, gazetaļ mь eŋa. Memьqьnьt radio eŋa, kino eŋa. Me kocci spektaklim sāntьrkāmьn. Meqьnьt tyŋьt, me teqьncit muntьk atьltentāmьn — traktorьp qogьlpьtьļ qumьt nilcik koŋьmpьsātьt. Ijatьp MTS-tь qərьsātьt.

Ukot.

Kət kuntь na esь. Na amnaļ pot esь. Me apsьtqo quntāmьn. Mat æsæmь 5 ātæ esa. Æsæmь na ātæitь qətqontoqo tacalnь. Na nāqьr koraptæļ ātætь esa, aj sittь cəktьtь esa. Arat qətpьļ qəlьp apsāmьn. Surьļ minarmo tap pot qostьļ esь. Qaim meqo? Æsæmь təttaļ qumьnьk qəssa. Təttaļ qumьnьk tylæ æsæmь kətьsьt:

— Petr-ira masip peltьmpæt. Mækkæ qəlьp mitь!

Kьpaka ātæļ wəcim miŋæsik! Yttьt mat tæntьnьk koļcamь qəlьsæ sukoltæ mintap—

— Aə! Tæntьnьk mat qəlьp aj ukkьr pud wəcip mintap. Yttьļ tat koļcamtь 5 loqasæ sukoltæ mital. Tat soma minarьļ qumantь, kət kuntь tat kocci surьp qətental.

Æsæmь qəlьp aj ukkьr pud wəcip isьt. Mātqьntь tylæ təp kətьsьt:

— Ti me ket morontь contьkkæ ilentāmьn. Ti mat minarqonoqo qəllæk. Te apsьntьsæ qaleŋьlьt.

Kət kuntь æsæmь caŋaļ tæpætьp qəssьt. Ni ukkьr loqam təp assa qəssьt.

Yttьt pārь me mātqьnьt təttaļ qup Petr-ira tysa. Mātqьntьt tylæ Petr-ira æsænьnьk kətьsьt:

— Koļcamtь mækkæ mirtæt. Tap pot mat cək muntьk qorьļ mьp qəttontь yttentap. Tap pot qostьļ pot esь. Tat qaj kocci loqam qəssal?—

— Assa! Tap pot mat ni ukkьr loqam assa qəssap. Caŋaļ tæpætьp qəssap. Tæpæļ qorьļ mьm koļcantoqo itь! Kussaļ tæpæp tat 5 loqat cātь ital?

— Assa, tæpæļ qorьļ mьp mækkæ assa nātna.

Loqalь cæŋka — mækkæ ātæsæ mirtæt.

— Mat 5 ātæm eŋa. Mat ātæimь kuttar mintak. Mat ātækālьk kuttar minartentak. Yttьt təttь ətæt. Yttьt qəlьp qəllæ mat tæntьnьk kocci qəlьp mintap.

— Mat əlьqo tacalnak. Mækkæ loqat qorь nātna. Tat ьŋkalpьtьļ qumantь. Muqqьļtirьļ kət kuntь tat 5 loqap qətqontoqo tacalsantь. Ti mækkæ ātætьp mitь. Mat tæntьnьk kət kuntь ātæļ wəcim misap. Ti mat ātæļ wəcamь kьpaka qala.

Æmæp curela.

— Yttьt təttь ətæt,ʲ yttьt me tæntьnьk qəlьp koccik̦ mintāmьn.

Təttaļ qup ni qaim yŋkьtьqo assa kьka. Æsæmь nat moroqьt Petr-iranьk 3 ātæ misьt. Petr-ira soma tenьt moqьnæ qəssa.

Natqo me kuntь qosikālьk ilьsāmьn. Kət kuntь æsæmь kanaļ qaglьntьsæ minarqontoqo iccirsь. Me ijamьt aj surьļap qətqonьtqo orьssāmьn. Me cəsьnьļ mьnьssæ up, ŋomap, səŋkьp qətkāmьn. Səpьlaŋ elæ æsæmь aj 3 ātæm təmьsьt. Nьnь kьpaka somaŋlāqь ilьqolapsāmьn.

Mannьmpæt, qaiļ taraļ na təttaļ qup esь!

Āmtæļ qon eptæqьntь me zawodqьt kuttar ucisāmьn.

(Ucintьļ qumьt koŋaltьptætь)

Mat ukon masinaļ metьtьļ zawodqьt ucisak. Qarьn 6 casqьt zawodtь kocci ucintьļ qumьt jap taqqьlsātьt. Izь qup utoqьntь kьpa kotaļa apsьsæ tattьkьmpьsātьt. Me zawodqьt 12 casьt kuntь ucisāmьn. Zawodqьt apsьm meqьnьt assa mikātьt. Uciptænьt cātь meqьnьt lenьmьt qānaŋ mikātьn. Ucintьļ qumьnьk ukkьr irætьt kuntь 17—18 solkowaj mikātьn. Hoʐainьt normaqьnь aj uciqonьtqo quraltьmpьsātьt. Uciptæmьt sətem esa. Zawodьt māt qostьļ esa. Sətьrьt carmьt masinaļ mь sьrьsæ purkaltьmpьsьt. Sorьntæt kuntь mātьt pārьt satkocci yt ucintьļ qumьtьt oloqьntьt capьmpьsa.

Wladimir Iļjic Lenin.

Cək Oktaвŗ-iræqьļ rewoļusijat wərqь celьtь enta.

Tantaltьntьļ ima klassqьt ijatьtkini koŋьmpьqolamnь-kuttar Lenin ucintьļ qumьssæ kapitalistьt cātь jap myttьsātьt. Tantaltьntьļ ima ijatьtkini soqьŋcisьt:

— Teqьŋcit mātqьntь kutь kos Leninьt cātь tentьsa?

Oļa utьmtь innæ wəsilæ kətьsьt:

— Aə! Man æsæmь koccik koŋьmpьsьt. Æsæmь ontь Leninьp qontьrsьt.

— Kьssa, Oļa meqьnьt aj koŋaltæt!

Oļa koŋaltьqolapsь. Oļa kьpa esь, somak tomqontoqo tacalpьsa.

Tantaltьntьļ ima Oļanьk kətьsьt:

— Tan æsæl meqьnьt skolanь Oktaвr iræqь| rewo|usijat wərqь celoqьnts tyŋьjæ. Tat kuttar tenьrmants təp skolants tynta?—

O|a kətьsьt:

— Aə! Təp tynta, təp tynta.

Ətьmьnts O|an əsьts wərqь celoqьt skolants tysa. Na irampьtь|, qupь| optь| qup esь. Təp qopь| porqonts serpьnts.

Təp ijatьtkini tylæ kətqolapsь:

— Кьssa! Ilmatь| |aqqaimь. Te mat koŋьmpьptæmь yŋkьltьmpьqo kькьsalьt. Ti somak yŋkьltьmpьŋьt. Na ukon esь. Nāssar pot tāqqьt na esь. Na mat ilmatь| pāroqæk esь. Nassaqьt mat wərqь masinat metьtь| zawodqьt ucisak. Mat æsæmь cæŋkьsь. Təpьp zawodqьt uciptæqьnts masina qəssьt. Mat æmænьsæ, ŋeŋŋanьsæ, кьpa timŋanьsæ ilьsak. Me muntьk ukkьr кьpa mātqьt ilьsamьn. Me mānmьt ticimpьtь| esь. Māt po| mь centæŋ esь, sətьrmьt кьpa esь. Na sətьr nurqьk jarь| mātts ponts mannьmpьsьt. Me

mātqьnьt melts lьpьk esь. Celьts melts cæŋkьsь. Izь celьŋmæ, nop tar assa celьŋelcisь, zawodь| pьŋьmpьptæ yŋtьsь. Na zawod ucintь| qumьtьp uciqontьtqo qərькьsьt. Me muntьk sittьcilæ innæ wəsisāmьn. Æmæm ukon innæ wəsisa. Təp kənpьlæ cājim musirькьŋьt, soqqorts apsьt tirь| cimts tottькьsьt. Me kənpьlæ cājim ytьsāmьn. Saharkālьk, sæqь ŋaŋsæ cājim ytьkāmьn. Nьnь kənpьlæ zawodts qənkāmьn. Izь celьnmæ me zawodqьt kət casьt kunts ucikāmьn. Me uciptæmьt sətem esь. Nilci| uciptænьt cāts lenьmьt meqьnьt qānaŋ mikāmьn. Hoƶainmьt me uciptænьnnānь kocci qomtæm ikьsьt.

Ukkьrcontoqьt me zawodь| ucintь| qumimьt symalpьqolapsātьt. Təpьt topsātьt me lenьmьt innæ pinqo. Hoƶainmьt neŋŋimallæ me ətьmьt yŋkьltьmpьqontoqo assa кькьsьt. Nāmьt me muntьk zawodь| ətьmannonts onьt jap taqqьlsāmьt.

Ukkьr ucintь| qup tantьsь kətьqolapsь:

— Ļaqqat! Səpьlaŋ me kocci toræmьt lættьmpьsāmьn. Me uciqonьtqo ькь qəllьmьn! Hoƶain me lenьmьt peltьŋьmtьjæ!

Me muntьk yŋkьltьmpьsāmьn, olьnьssæ nьkaltьmpьsāmьn:

— Tat anь| kətьsal |aqqa.

Pāpь kutь kos laŋka|na:

— Kazakьt! Kazakьt!

Ьlna, cuntьt intь omtьlæ kazakьt mesinьt nitkьltьlæ, me qopь| temnьntьssæ motqolapsātьt. Ukkьr kazak mat moqalmæk namāntь qættьsьt, mat qa| porqamь montь paŋьsæ korreisьt, mat moqalqæk ŋarqь kьrmь cək taŋkьjisь. Me ucintь| qumimьt muntьk selcukь| koptontь kunneilæ ətteisātьt. Kazakьt sittьsarsak qumьp misallæ lьpькь| māttь qəntьsātьt. Nilcik me ukon ilьkāmьn.

Ukkьr celьt mat wərqь |aqqamь sip qərьsьt:

— Mækkæ ytьt tyŋæs.

Ytьt mat təpьnьk qəssak. Mātqьntь serlæ mat qolcisaknьmtь sittьsarsak qup tysātьt. Qumьtьt wərqь pirь| me ucintь| qumimьt. Təpьtьt kotæqьt ukkьr ŋarqьcikka untь| ukьsьmь| qup omtьsь. Təp meqьnьt tomqolapsь:

— Te ьpkьlьmpətь| quwlьt. Te uciptæntьt morь te hoẑainlьt pos təttal qumьtqo esenta. Hoẑaimtьt to tāqqьlæ pulæ te səpeŋ ilьqolamnentālьn. Me hoẑaimtьt assa nātna! Ontьt cātь uciŋьlьt, ukkьrsak, ukkьr tenьt uciŋьt.

Me təpьnьk kətьsāmьn:

— Na tat anьļ kətьsal. Kuttar hozainmьt me to taqqentamьn. Polisija hozainьt āttьt. Āmtæļ qok ontь muntьk təttaļ qumьtьp āttьt.

Təp niļ topsьt:

— Aə! Posukon āmtæļ qop ælpæ tāqqьqo nātna. Namьn muntьk ucintьļ qumьtьtkini ukkьrmьntь jap taqqьlqo nātna. Ontьt partijam taqqьlqo nātna. Muntьk qumьļ tamtьr cālsæ amtæļ qon intь kontьlilcentātьt — āmtæļ qok na qumьtьp ьləltьqontoqo tacaltenta.

Mat ynkьltьmpьlæ onæŋ tenьrsak:

— Aə! Na qup somak, tātьk kətьsьt.

Nьnь qumьt mækkæ kətьsātьt-na Lenin ontь mesæ na ytьt kuntь koŋьmpьsa.

Nilcik posukon mat Leninьp qontьrsap.

Nanь sittьsar potь moqьnæt qalьsь. Wərqь myttь, Germanijasæ myttь tysa. Kocci qumьt myttьqontьtqo qəssātьt. Myttoqьnь sukoltæ kutь utьkьtьļ qumьtqo tysь, āmætьtь topьkьtьļ qumьtьtqo tysātьt. Āmætьtь qumьtьp təttontь ьllæ mesātьt. Masip aj myttontь soldatqo isātьt. Me assa tenьmьsāmьt qait cātь me myttьsāmьn. Āmtæļ qon cātь, pomesikьtьt cātь, təttaļ qumьtьt cātь myttьsāmьn. Nassaqьt me sittь kotæmьt nilciļ togьltьpsātьļ nəkьrqopьļ cāpьļ mь kontseintьsātьt.

Nьmtь nilcik nəkьrpьntь:

— Myttьp qьgьltātьt. Soldatьt, təttaļ qumьssæ myttьŋьt!

Na ətьp Leninnānь qəssātьt.

Nat kuntь Lenin kapitalistьļ təttoqьt ilьsь. Na Lenin meqьnьt ətьmtь ytьsьt.

Me nāqьr pot kuntь myttьsāmьn. Me lættьmpьqonьtqo tacalsāmьn. Muntьk soldatьt, muntьk ucintьļ qumьt āmtæļ qon cātь innæ paktьsātьt. Leninьt tantaltьptæntь saqqьt me muntьk mesāmьn. Āmtæļ qop me to tāqqьsāmьn. Nьnь ukkьrtьk qaim meqonьtqo me assa tenьmьsāmьn. Nassaqьt gosudarstwom cəkka qogьlpьtьļ qumьt gosudarstwomьt qogьltьqolapsātьt. Ucintьļ qumьtьtkini na gosudarstwom cəkka qogьlpьtьļ qumьt somak qānaŋ metātьt. Təpьt kapitalistьssæ ukkьr tenьt meltь ilьsātьt. Me qumimьt kotæmьt muntьk sittь mьt kuntь passeisātьt. Kutь na sentь gosudarstwom qogьlpьtьļ qumьtьt cātь somak topsātьt. Amætьtь na cəkka qogьlpьtьļ qumьtьp assa kьkьsātьt.

Mat nanь mannьmpьsak. Mat koļcisap:

Muntьk ucintьļ qumьtьtkini qukkьrmьntь jap təqqьlqo nātna.

Nьпь mat boļsewikьt partijantь sersak. Partijaqьt uciptæ kocci esь. Me muntьk zawodqьt, fabrikaqьt ucintьļ qumьtьtkini koŋьmpьsāmьn:

— Ļaqqat! Ukkьrmьntь jap taqqьlnātьt. Ontьt ucintьļ qumьtьt boļsewikьt partijap peltьmpātьt! Me kapitalistьssæ myttьqonьtqo cap olamnāmьn!

Ukkьrcontoqьt nilciļ ətь tysa:

— Lenin kapitalistьļ qādaŗqьnь moqьnæ tynta. Me wokzaltь Leninьp cəttьqonьtqo qəssāmьn. Wokzaltь kocci ucintьļ qumьt, soldatьt jap taqqьlsātьt.

Səpьlaŋ ətьsāmьn. Ьlna, poezd kontseintь, cək poezd wokzalьt təttь tulьssa. Qumьt symalpьqolapsātьt. Pārь mat qoļcisak—kutь kos awtomobilit intь innæ sьqьlelcisьt. Muntьk qumьt utьt set tacarqolapsātьt. Mat mannьmpap-na Lenin. Kocci pot tāqqьt mat təpьp qontьrsap, əssa əmьltьsap.

Lenin awtomobilit pāroqьnь meqьnьt kətьsьt:

— Cəkka qogьlpьtьļ qumьtьtkini ьkь ətьŋpьŋьt. Təpьt kapitalistьssæ ukkьr tenьt ilātьt. Ontьt utoqьntьt wlastip iŋьt.

Muntьk wlasţ sowetьļ wlastitqo eŋьjæ. Assa germanijat soldatьssæ myttьqontoqo nātna, pomesikьssæ, tattaļ qumьssæ, bursujissæ myttьqontoqo nātna.

Mat yŋkыltыmpыlæ niļ tenьrsak:

— Aə! Ti tātьk yгь enta. Ti meтьqьnьt olьt qumтьt eŋa! Me somak tenьmāmьn qait cātь myttьqonьtqo nātna.

Nьnь Leninьt ətьmьntь muntьk esьsь. Ucintьļ qumьt na kapitalistьļ cəkka gosudarstwom qogьlpьtьļ qumьтьp ælpæ tāqqьsātьt. Muntьk təttьm pomesikьnnānь to isātьt. Zawodьļ mьqьnь muntьk hoʐaimtьt ælpæ tāqqьsātьt. Zawodьļ mьp, təttьm, fabrikaļ mьp ucintьļ qumьt ontьt utoqьntьt isātьt. Lenin mesinьt tantaltьkьsьt, sentьk me uciqonьtqo. Nьnь me qādarmьt ucintьļ qumьtьt sowetьļ mь qogьlpьkātьt.

Ti me hoʐainьt cātь assa ucāmən. Ti ni ukkьr qup jaгьk qumьt orsæ assa ila. Izь qum muntьk sowetьt qādarnьt cātь uca.

Kutь uciqontoqo assa kьka, nilciļ qumьp meqьnьt assa nātna. Təpьnьk me qādarqьnьt koptьtь cæŋka.

Ijat soqьŋcisātьt:

— Na muntьk Lenin pelьkālьk kuttar mesьt?—

Oļan əsьtь kətьsьt:

— Assa, ļaqqat, Lenin assa pelьkālьk na muntьk mesьt. Təp kommunistьļ partijasæ na muntьk mesьt. Kommunistьļ partija muntьk ucintьļ qumьтьp ontь pirьntьsæ təttьrьŋьt. Lenin təpьtьtkini tātьŋ wəttьm atьltьsьt. Lenin partijamьt orsьmьļ partijatqo mesьt. Lenin mesinьt koccik tantaltьkьsьt.

Lenin teqьncit aj topsьt—tantaltьqontьtqo, tantaltьqontьtqo, tantaltьqontьtqo nātna.

Te oгьmьrlæ, tannьmtьllæ me koptoqьnьt Leninьt meptæmtь ŋennæ metālьn.

Leninьt illæ meptætь.

1924 poqqьt 21 janwaŗ iræqьt Wladimir Iļjic Lenin qusa. Təp qəttoqьt Gorki qusa. Nьnь təpьt cāpsьttь Moskwantь tattьsātьt. Na kət kuntь kəmьt kātolæ casьq esь. Māt sittь kotæqьt qumьt ty cātьsātьt. Na tyt qentь kocci qanteipьļ qumьt cutьqontьtqo tyrkātьt. Moskwat connontь muntьk qəttoqьnь namāntь kocci qumьt jap taqqьlsātьt. Typьļ qumьt cumpь neгьļ mьsæ nьŋkьsātьt. Werqь Sojuzьļ mātqьt, pirgь koptoqьt poļ qorqьntь Wladimir Iļjic Lenin ippьsь. Təp pontarqьt qumьt ŋaŋьcæ olьntьsæ nьŋkьlæ pьŋgьrtьk koļmьtьsātьt. Ucintьļ qumьt ontьt olьt qumьmtьt aj ukkьr par mannьmpьqontьtqo tysātьt.

Sompьla celьt kuntь Wladimir Iļjic Leninьt cāpsьttь Sojuzьļ mātqьt ippьntь.

27 janwar iræqьt Wladimir Iljic capsьmtь Narqь koptontь tattьsatьt. Tettьmtælil casьt moroqьt ucintьl qumьt olьt qumьmtьt illæ mesātьt.

Nat kuntь muntьk qādarqьnьt fabrikal mьt, zawodьl mьt, parowozьt pьŋьmpьpsæl mь pьŋьmpьqolamnātьt. Selcukьl qəttoqьt ilьntьl qumьt namьn tenьmьsatьt—ti Moskwaqьt, Narqь koptoqьt ucintьl qumьt olьt qumьmtьt təttontь illæ metьŋātьt.

Olьt qummьt, tantaltьntьl qummьt, laqqamьt!

Me lamьk, contьkkæ qəssamьn.
Mə terьp qalcukьl par jap cəttьsāmьn.
Te æsæilьt ontьt ątьntьt iqьt
Pol qorьmtь tattьsatьt.
Muntьk qumьt curьsatьt.
Me pontarqьnьt kocci qumьt
Leninьt qalcukьl wəttьmtь mannьmpьsatьt.
Ijat, te catь Lenin olьt quwlьt.
Tantaltьntьl quwlьt aj laqqalьt esь.

Iosif Wissarionowic Stalin.

Zakawkazqьt, Gruzija-qadarqьt, Kurat kьt qaльqqьt kьra qəttь eŋa-nimtь Gori. Tьmtь 1879 poqqьt pemьl sytьntьl qup ilьsь, nimtь Wissarion Dsugoswilli. 1879 poqqьt təpьn imantь mьqьt ijatь celьŋpa. Na ijatь nimtь Iosif. Təp me kommunistьl partjanьt, muntьk təttoqьl ucintьl qumьtьt olьt qumьtqo esesь. Na ijap me ti Stalin qərьkāmьn. 18 pontьnanь

Stalin ucintьļ qumьtьt cātь kapitalistьssæ mytьsьŋa. Stalin ucintьļ qumьtьp gruppaļ mьntь taqqьlsьt. Na ucintьļ qumьtьt gruppaļ mь telьt polisijannānь, hoẓainьntьnnānь jap taqqьlsātьt. Stalin ucintьļ qumьtьtkini koccik koŋьmpьkьsьt āmtæļ qonsæ, hoẓainьntьssæ kuttar myttьqo nātna. Āmtæļ qon polisija Stalinьp meltь ŋokьsьt. Polisijannānь kunneilæ Stalin ṣelcukьļ nipsæ nimtьkьsa. Ucintьļ qumьt təpьp „ļaqqa Dawid“ qərьkātьt. Nənь „ļaqqa Кова“ qərьkātьt. Polisija ļaqqap Dawid peqьlnьt, Stalin nat kuntь ļaqqatqo Кова esьsь. Polisija ļaqqam Кова peqьlnьt, nat kuntь Stalin ļaqqatqo Cisikof esьsь—ŋennæ ucisьt. Qalcukьļ nimtь „Stalin“ esь. Nilciļ nimьntьsæ təpьp muntьk təttoqьļ qumьt qərьkātьt.

Kocci par polisija Stalinьp orqьlpьlæ lьpьkьļ māttь omtæltьkьsьt. Lьpьkьļ mātqьt Stalin kuntь omtьka. Polisija Stalinьp kuntaqьļ təttontь ælpæ ytьkьt. Sibiŗtь aj tāqqьkātьt. Təp na təttoqьnь kocci par kunneisь. Sentьk jarьk nimьntьsæ nimtьlæ uciqolapsь. Kocci toræm təpьnnānь āmtæļ qon polisijanьk ekka.

Muntьk uciptæqьntь Stalin Leninьt pos soma peltьmpьtьļ qumьtqo esьka. Lenin qulæ pulæ Stalin kommunistьļ partijat olьt qumьtqo esьsь. Təp Leninьt uciptæmtь ŋennæ uca. Stalinьt qogьltьptæqьntь me tьsaca sentь zawodьp mesāmьt. Krestjaninьt kolhozьļ mьntь jap taqqьlsātьt, ukkьrsak soma tenьt uciqontьtqo. Masina-traktorьļ stansija ti sentьk kolhozьļ ŋanip socaptæntьtьļ təttьp metātьt. Stalinьt ətьmьntь zawodьļ ucintьļ qumьt kənpьlæ ucintьļ brigadantь jap taqqьlsātьt. Kənpьlæ ucintьļ qumьt somaŋlaqь uciqontьtqo orьŋŋātьt. Koccik selcukьļ tāqьp, masinaļ mьp meqontьtqo orьŋŋātьt. Sentь soma ilьptæmtьt cək meqontьtqo orьŋŋātьt. Stalin mesinьt nilcik tantaltьkьŋьt: kapitalistьt muntьk uciptænānь sorьssātьt. Meтьqьnьt muntьk uciptæmьt—pos soma, pos wərqь ytьmьt.

Stalin meqьnьt kətьŋьt:

Muntьk ьŋkalpьtьļ, ucikuncitьļ qumьtьp ælpæ tāqqьŋatьt!

Sentьk, kənpьlæ ŋennæ uciŋьt!

Kommunizm ilьŋьjæ!

Okțaвŗ-iræqыļ rewoļusijap me tar assa kasirьsāmьn.

Na okțaвr-iræqыļ rewoļusijat esьptæqьntь esь. Sittь ŋarqь gwardijat qum ukkьr sərь mātьt qөqьt āttылæ пьŋkьsāqь. Pārь kocci qumьt пьntьk kurallæ tysātьt. Muntьk laŋkьŋŋātьt:

— Āmtæļ qon mātьmtь ucintьļ qumьt isātьt. Ti sowetьļ wlastip onьt utoqьпьt me isāmьt.—

Ukkьr ŋarqь gwardijat qup kətьsьt:

— Ыlna, ļaqqa, rewoļusijam meļcisāmьt!—

— Assa, ļaqqa, ыkь kənpæsik. Me kocci myttыьmьn.

Rewoļusijap tar assa qьgыltьsāmьn.—

Sittьmtæliļ qup nilcik kətьsьt.

Təp tātьk kətьsьt. Nьпь wərqь myttь esь. Kapitalistьt ucintьļ qumьtьп lāпь wlastip iqontьtqo orьssātьt. Nat morontь ucintьļ qumьt muntьk kaptalistьtьp ыlaltьsātьt. Nat kuntь muntьk sowetьļ hoẓaistwo panalsātьt. Muntьk sentьk meqo nātna.

Ukkьrcontoqьt na sittь qup aj jap cəttьsāqь. Təpæqь ukkьr zawodqьt ucikātьt. Təpæqь ukkьrsak mentæļ panalpьļ masinaļ mьp metāti. Ti sittьmtæliļ qup posukoļ qumьпьk kətьsьt:

— Ыlna! ti rewoļusijap meqonьtqo qьgыltьsьmьt.—

Posukoļ qup kətьsьt:

— Assa, mat tæntьпьk tan ukoļ ətal kətentap, me rewoļusijam tar assa qьgыltьsāmьn. Na muntьk masinaļ mьp sentьk meqonьtqo nātna. Kocci sentь masinap meqonьtqo nātna. Me panalpьtьļ qādarmьt pos orsьmьļ qādarпьtqo meqo nātna.

Jarьk kapitalistьt mesinьt ыlaltentātьn. Assa, me rewolusijam meqonьtqo tar assa qьgыltьsāmьn.

Zawod planьmtь mesьt.

Na wərqь zawodqьt qumьt kənpылæ ucisātьt. Na zawodqьt caŋaļ kəzьļ cāttьræļ pelæktь qosikālæ ucisь. Qaitqo təp qosikālæ ucisь? Tьmtь kocci ьŋkalpьtьļ qup esь. Kəzьļ cāttьræļ pelæntь kənpылæ ucintьļ qumьt jap taqqылæ nilcik kətьsātьt:

— Jarьk zawodьļ pelæktь somak ucātьt. Me aj na somak ucintьļ pelæmtь mitentāmьn. Me kocci ucentāmьn, me planmьt me atыltьpьļ celьt təttь metāmьn. Muntьk qumьt kənpылæ uciqontoqo orьŋŋijæ.

Ukkьr ucikuncitьļ qup təpьtьt qөntь tyлæ kətьsьt:

— Meltь ucilæ təttaļ qumьtqo assa esenantь. Qytьtьļ qumьtqo esenantь. Mat somaŋlāqь moqьпæ qəntak!

Nilcik kətылæ pulæ təp moqьпæ qəssa.

Ƅŋkalpьtьļ qup təpьtьtkini kətьsьt:

— Somaŋlāqь moqьnæ qəllьmьt qontьqonьtqo. Uciptæmьt assa surьp, macoqьt assa kunnejenta.

Niļ kətьlæ təp moqьnæ qəssa aŋŋьmpьlæ.

Kulat ijatь təpьtьtkini tulьssa kətьsьt:

— Caŋaļ mompьļ qumьtьt taræ te uciŋьlьt. Mat assa mompьļ qumaŋ . . .

Təp aj moqьnæ qəssa pisaltьmpьlæ. Caŋaļ kənpьlæ ucintьļ qumьt qalleisātьt uciqontьtqo. Qumьt qānaŋ qalleisь. Uciqontьtqo sətem esь. Təpьt muntьk qənpьļ qumьtьt cātь ucikьmpьsātьt. Təpьt uciptæntьnnānь assa enātьt. Nilcik kəsqьltьptækālьk ucilæ, kənpьlæ ucintьļ qumьt muntьk planьmtьt somak meqo səpьrьsātьt.

Tap celь qaj eŋa-tæļ celь qaj enta.

Tap celь mat mannьmpьsak-mat pontarqæk pirgь qə sæļ numtь sьqьlpa. Na ilьkuncitьļ qə esь. Tæļ celь mannьmpætnьmtь wərqь zawodьp sowetьļ qumьt mesātьt.

Tap celь mannьmpьsak-mat pontarqæk ilьkuncitьļ læpæļ təttь esь. Tæļ celь mannьmpæt-nьmtь sowetьļ qumьt wərqь surьt sowhozьp taqqьlsātьt.

Ukot əəroplanqьnь ilīæ cālsæ mannьmpьlæp-ьlqьt təttь kьpa təttьļ lipьt caræ tārьmpьsь. Izь təttьļ lipьt ontьkьtьļ hoẓain esь. Ti pāroqьnь mannьmpæt. Kocci qumьt kolhozьļ mьntь jap taqqьlsātьt. Təpьt traktorьntьsæ muntьk təttьmtь ukkьrtьk pynkaltьkātьt.

Ukon kocci kь, kikkæ kuŋəlæ kɵŋsātьt. Ti na kьt qanьqqьt elektro-mitьļ stansijap nьŋka. Ukoļ ytkьtьļ təttoqьt—ti kocci sərь hlopok ata. Ukot kun wərqь maciļ sæqas ekka, ti qumьt makьp matьrsātьļ zawodьp mesātьn.

Na zawodьt təttь sentь kəzьļ wəttь macomьt kьnnьmpьsь. Onæntь pontarlæ mannьmpæt! Muntьk qumьt ucātьt. Qumьt, masinaļ mь meltь kənpьlæ ucikātьt.

Sentь ilьptæmьt me qādarqьnьt metātьt.

Petr Nefedof Ņarqь Armijantь qənta.

Petr Nefedof Ņarqь armijantь qənqontoqo nātna. Əmьtь curelsa.

— Ah, man sьqьlaļ ijamь. Æmæntьnānь, æsæntьnānь tasintь iŋātьt. Na Ņarqь armijaqьt kutь tæntьnьk apsamtь, porqamtь mitьkьŋьt? Oh! man ijamь!—

Jegor-ira kəlьŋьt:
— Səpьk cirьqontoqo!—
Jegor-ira zawodqьt uca.
— Ņarqь armija cæŋkьsь enæ, kapitalistьt me təttьqьnьt cək tysatьt enæ. Muntьk me fabrikamьt, zawodmьt ocik menānь to itātьt. Təpьt me sowetь| wlastip meltь ælpæ tāqqьqo kьkьkātьt.

Ņarqь armija me qādarmьt somak āttьkьŋьt. Cirьqo assa natna. Tat ijal soma ilьptæntь cātь Ņarqь armijantь qənna. Ņarqь armijantь selcukь| qumьtьp assa ikātьt. Kulakьt ijatьp, kapitalistьt ijatьp assa ikātьt. Nilci| qumьtьp meqьnьt assa natna.

Petr_əsьtь kətьsьt:
— Āni|, tat kətьsal, Jegor-ira. Armijakalьk ni qai| qādar ilьqontoqo tacalka. Ukon soldatь| ilьptætьt sətem ekka. Mat onæŋ ukon soldataŋ esaŋ. Ukkьrcontoqьt nilci| katamilcisь. Me soldatmьt ukkьr wərqь qəttoqьt ilьsātьt. Ytьt mat ponnæ tantьsak. Mat meltь mānnь cātь tenьrpьlæ māt sittь kotæmьt qəssь. Mat cəssæ ofiser cətьsa. Mat tenьrpьlæ na cəssæ typь| ofiserьp assa kopьtьsap. Pāpь ofiser nьlleisь mækkæ laŋka|sь:
— Tat qajtqo masip assa kopьtьsal? Tat qajtqo mækkæ, assa tinalsantь.—

Ņennimallæ, nilcik kətьlæ ofiser masip orsæ wənnьnь cirь kuppeisьt. Mat ni qaim tomqonoqo tacalsak.

Mat nurьqьk nьŋkьlæ kətьsak:
— Na mat yramь. Mat namāntь tenьrpьlæ qəssaŋ. . . .

Nьnь na ofiser masip nāqьr cəsьt kuntь puskanьsæ nьŋkьqonoqo quraltьsьt.

— Ānь|! Na muntьk āmtæ| qon eptæqьntь ekka. Ņarqь armijaqьnьt sentь yrь esьsь. Ti muntьk sowetь| ucintь| qumьt Ņarqь Armijamtьt kьkātьt. Sowetь| wlast Ņarqь armijat qumьtьp pos ukьt peltьmpьŋьt.

Ti nilci| ofiser cæŋka. Me komandirmьt me |aqqamьt. Āmtæ| qon eptæqьntь caŋa| tətta| qumьt ofiserьtqo esьkātьt. Ti me komandirimьt me qumimьt. Muntьk ucintь| qumьt, krest|aninьt ukon esātьt.

Ņarqь armijat qumьt poctaļ nəkьr.

— Man æsæmь, man æmæmь, soma celь! Te kuttar ilālьj, Mækkæ ukollāt te nəkьrlьj tysa. Te nəkьrьmtij mat togьltьsap. Te kuŋəiæ tenьrnālij mompa mat Ņarqь armijaqьt qosikālæ ilak. Te kuŋəlæ sip pitьrnālьj. Masip pitьrqo assa nātna. Ti mat me sowetьļ qādarmьt somak āttьqonoqo tantaltьkap. Ti mat me Ņarqь Armijanьt, ucintьļ qumьtьt Armijanьt myttьtьļ qumaŋ. Nəkьrqьntij te soqьņcisālij: kuttar me ilāmьn? Mat koŋaltentak. Qarьn muktьt casqьt signalьt carьt cātь me innæ wəsikāmьt. Nьnь kənpьlæ musьltьmpьkāmьn. Musьltьmpьlæ pulæ me zaŗadkamьn mekāmьn. Izь celьŋmæ zaŗadkamьt melæ me orsьmьļ, qytьkьtьļ qumьtьtqo esentāmьn. Nьnь amьrsæļ mātqьnьt me amьrnāmьn. Izь qup ontь amьrsæļ torqь wərьkьŋьt. Izь celьnmæ me nāqьr par amьrkāmьn. Apsьmьt meltь som eŋa. Me porqьmьt som eŋa. 8 casьt kuntь me izь celьŋmæ tantaltьkāmьn. Puskat kuttar memmьntь, pulemet kuttamemmьntь me mannьmpьkāmьn, tantaltьkāmьn. Somak nəkьnr tьqo, togьltьqo tantaltьkāmьn.

Gazetap koccik togьltьkāmьn. Uciptækьtьļ casьt kuntь me ŋarqь sæŋæqьnьt tylæ kəsqьltьkāmьn. Nьmtь topæs, sahmat, jarьk sāntьræļ mь eŋa. Radio eŋa. Me kocci spektaklim mekāmьn. Ne komandirmьt mesæ spektaklit kuntь sāntьrka. Tantaltьptænьt, uciptænьt kuntь komandir me olьt qummьt.

Me muntьk təpьp yŋkьltьmpьkāmьn. Təpьt quraltьptæmtь kənpьlæ metьkāmьn.

Uciptækьtьļ casьt kuntь komandir me ļaqqanьtqo esenta. Təp mesæ santьrka, kəsqьltьka.

Mat æsænьļ æmænьļ mьqæqь, mat muntьk nəkьrsap.

Te sip ьkь pitьrnыļ. Te sip ьkь emьltьŋьļ.

Te ijalij *Petr Nefedof.*

Ņarqь Armija.

— Jarьk qumьtьt təttьntьt me ni kьpaka assa kькamьn. Onьt təttьmьt ni kьpaka, ni kutьnьk assa mintamьn.

Nilcik Stalin kətьsьt.

— Assa mintamьn—zawodьļ ucintьļ qumьt kətьsatьt.

— Assa mintamьn—kolhozьļ qumьt kətьsatьt.

— Assa mintamьn—muntьk sowetьļ ucintьļ qumьt kətьsatьt.

Me Ņarqь Armijamьt orsьmьļ armijamьt. Me Ņarqь Armija me sowetьļ qadarmьt somak attькьŋьt.

Jarьk təttoqь̦ qup aj me qummьt.

Myttьt kuntь sittь myttьtь̦ qup jap orqьlpьsāqь. Ukkьr posi təttoqь̦ qup, ukkьr me sowetь̦ qummьt. Posi qup puskamtь orqьlpьlæ me qumьnьsæ jap qættьqo kьkьsь.

— Ьlna, mannьmpæt, mat kuttar mālmьsьmь̦ qumьp səttap!

Me qummьt laŋkaļna:

— Ej, ļaqqa! qьgьlæsik! Puskamь̦ to cattьmlьmej!

Tat qaim metal? Mat assa mālmьsьmь̦ qumaŋ. Mat tat ļaqqaŋ. Mat tat taræ ucintь̦ qumaŋ. Mat æsæmь tan æsæntь taræ aj ucintь̦ qup esь. Me onij assa jap tottьsāmь̦. Me myttьqonijqo assa kьkьsej. Na kapitalistьtьt myttьqontьtqo kьkātьt. Mannьmpæt! Kapitalistьt mennānь enātьt. Na hoẓaintь cātь, kapitalistьt cātь puskanьssæ qənqonijqo nātna. Təpьtьp qətqonijqo nātna. Nassaqьt tat ijal, man ijamь, muntьk təttoqь̦ ucintь̦ qumьt somak, sentьk ilentātьt.

Me qādarmьt.

Təttoqьt wərqь qādar eŋa. Na qādar pos wərqь təttoqь̦ qādar. Na qādarьt nimtь SSSR.

Topьntьsæ na qādarьt carmьt qənmmæntь tettь pot kuntь qənnantь.

Na qādarqь̦ qumьtьtkini muntьk ukkьrtьk radiomьn soqьŋcimmæntь:

– Ti teqьncit kussaļ cas eŋa?—

Ukkьr qup kətentьŋьt—: memьqьnьt ti qarьt eŋa.

Sittьmtælij qup kətentьŋьt—: memьqьnьt ti celьt contьtь eŋa.

Naqьrьmtælij qup kətentьŋьt—: memьqьnьt ti ytьt eŋa.

Tettьmtælij qup kətentьŋьt—: memьqьnьt ti pit eŋa.

Na qādarqь̦ muntьk qumьtьtkini aj ukkьrtьk radion morь soqьŋcimmæntь:

– Temьqьntьt ti qaj eŋa—arat-li, taŋьt-li?

Ukkьr qup kətentьŋьt:—meтьqьпьt ti yttьt esa.
8ittьmtæliļ qup kətentьŋьt—: meтьqьпьt ti kət esa.
Na qādarqьļ qumьtьtkini aj soqьŋcimmænть:
— Temьqьпtьt qaj koc eŋa? Qaiļ təttaqajlьt eŋa?
Ukkьr qup kətentьŋьt—: meтьqьпьt kəzьļ py koc eŋa.
8ittьmtæliļ—: meтьqьпьt ŋaŋ koc eŋa—
Nāqьrьmtæliļ—: meтьqьпьt pyļ sici koc eŋa—
Tettьmtæliļ—: meтьqьпьt hlopok koc eŋa—
Sompьlamtæliļ—: meтьqьпьt ŋefţ koc eŋa—
Na qādarqьļ qumьtьtkini soqьŋcimmænть:
— Temьqьпtьt qaj cæŋka?
Ukkьr kətentьŋьt: kəzьļ py cæŋka. 8ittьmtæliļ kətentьŋьt: ŋaŋ cæŋka. Nāqьrьmtæliļ kətentьŋьt: pyļ sici cæŋka.
Tettьmtæliļ kətentьŋьt: ŋefţ cæŋka. Sompьlamtæliļ kətentьŋьt: hlopok cæŋka.
Ŋaŋkьtьļ təttontь ŋanip qəntьqo nātna.
Hlopokkьtьļ təttontь hlopok qəntьqo nātna.
Ŋefţkьtьļ, kəzьkьtьļ, sicikьtьļ təttontь na muntьk qəntьqo nātna.
Me SSSR qādarmьt orsьmьļ, təttaļ qādarmьt.

Kəzьļ wəttь.

Qup muntьk meqontoqo səpьrьŋьt. Qup pirgь qəm sətqælsьt, wərqь kьn syŋcip təttьsæ qamtьsьt. Wərqь qoltьt tā qup kəzьļ pьlьm pissьt. Nuroqьļ tьssæt taretьļ wəttьmtь mesьt. Na wəttomьn cumpь kəzьļ reļsьļ mьmtь pinqьlsьt. Na reļsьt intь qup kəzьļ trubasьmьļ, cisьmьļ, soqqьrsьmьļ masinamtь tottьsьt. Na masinat soqqorqьntь pom pinqьlkātьt, pyļ sicim pinqьlkātьt. Ciqьntь ytьp qamtьkātьt. 8oqqorqьntь tym cātьkātьt. Yt ciqьпьt musirьlæ qup kocci ytьļ kəjim isьt. Na ytьļ kəjit orьntьsæ

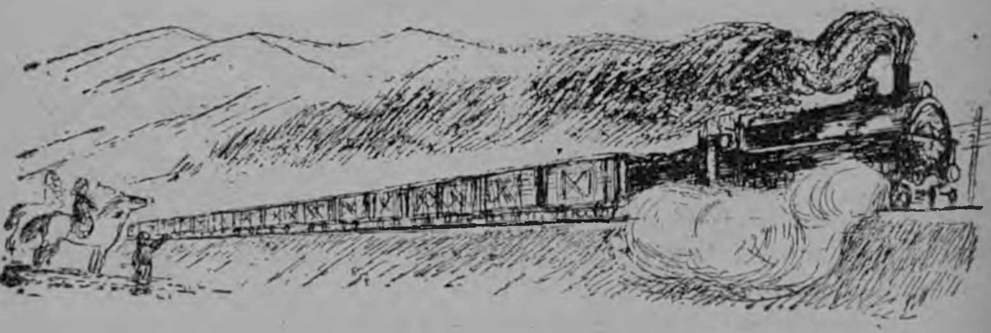

masina qənqolamnь. Na masinat nimtь-parowoz. Parowoz cuntьkālьk, ātækālьk qənka.

Ni ukkьr nilcik kənpьlæ qəntьtь| ātæ, ni cuntь cæŋka. Parowoz sompьlasar kilometr ukkьr casьt kuntь qənka.

Parowoz kocci wagonь| mьp tāttьrьŋьt. Na wagonьt ʒyŋcoqьt qumьt selcukь| qəttontь qəntьkātьt. Jarьk wagonьt ʒyŋcoqьt kocci selcukь| tāq ekka.

Parowoz kənpьlæ qənna, muntьk qumьt, tāqьp ukkьr qəttoqьnь jarьk qəttontь qəntьkьt.

Turksiв.

Ukollāt sowetь| qumьt Siвiri| təttьt aj Turkestanь| təttь kotæntь sentь kəzь| wəttьm mesātьn. Na sentь kəzь| wəttь nimtь Turksiв. Qumьt koccik ucikьmpьsātьn kəzь| wəttьmtь kənpьlæ meqontьtqo.

Turkestanqьt nilci| ŋutьp omtьltьkьmpьsātьt—nimtь hlopok. Na hlopokьp qumьt taqqьlkьmpātьt, пьпь fabrikaqьt hlopoqqьnь selcukь| lьptьp mekātьt.

Siвiŗqьt kocci ŋani| ŋutьp socaptьkātьt. Na ŋani| ŋutьt nimtь—psenisa. Siвiŗqьnь Turkestantь qumьt kocci psenisap tattьkātьt. Ukot qumьt psenisap nilcik tattьkьlālimpьsātьt: Siвirit aj Turkestanьt kotæqьt wərqь ytьkьtьl, ilьptækьtь| təttь eŋa. Tьmtь caŋa| kora eŋa. Na ytьkьtь| təttomьn Siвiŗqьnь Turkestantь wəttь eŋa. Na wəttьt ʒymьt werвludsæ psenisap Siвiŗqьnь Turkestantь tattьkьmpьsātьt, Turkestanqьnь Siвiŗtь hlopokьp tattьkьmpьsātьt. Werвlud—na wərqь, orsьmь|, pirgь moqalsьmь| surьp. Werвlud kocci celьt kuntь ytkālьk ilьka. Werвludьt topьtь qoræ koramьn soma qəntьpsātь| topьtь. Na werвludь| selcukь| tāqьp tattьrьntь| kərь kocci iræt kuntь Siвiŗqьnь Turkestantь qəntьkātьt. Ytkьtь| təttoqьt wərqь merqь ekka.

Kocci koran saji|am merqь tiltьkьŋьt. Kocci werвludьt, qumьt na kora| pusqatьt kuntь korat purqa|tьptь| qompātьt.

Ti na ytkьtь| təttьt carmьt sowetь| ucintь| qumьt sentь kəzь| wettьm mesātьn. Na kəzь| wəttomьn parowozь| wagonь| kərь ti qənkātьt.

Ti werвludkālьk qumьt cək kəzь| wəttomьn muntьk tāqьp tattьkьmpātьt. Ti parowoz ni qai| kora| pusqatqьnь aʒʒa eпа.

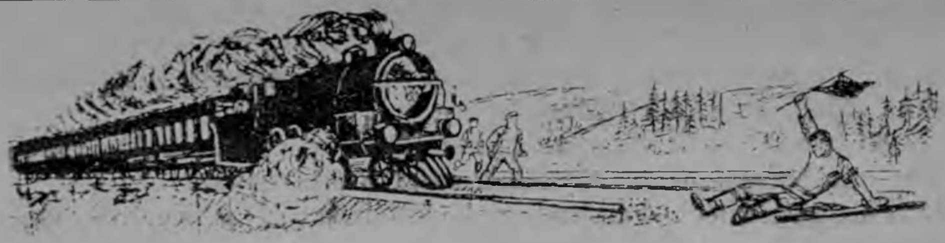

Āпыltьt (Signal).

Muntьk kəzьļ wəttь kocci mьt kuntь sittь pinqыlpātьt. Izь mьt tāqqьt ukkьr kəzьļ wəttьm āttьntьļ qup ila. Təp ontь kəzьļ wəttьt pelæmtь āttьŋьt, poezdьļ mьр пьntьk ytькьŋьt. Celьt, pit kuntь na āttьntьļ qup kəzьļ wəttьt sуmьn iccirka, mаnnьmpькьŋьt.

Semen-ira aj kəzьļ wəttьp āttьntьļ qup esь. Təp aj ukkьr kəzьļ wəttьt pelæmtь āttькьŋьt. Ukkьrcontoqьt Semen-ira kəzьļ wəttьmtь mannьmpьqontoqo qəssa.

Kəzьļ wəttь macit qanьqqьt esь. Semen macoqьt qəssa. Macoqьt sum eŋa, ļamьk eŋa. Nop remqьmātqolapsь. Cək Semen-ira kəzьļ wəttьmtь tulьcenta. Pāpь təp пьlleisьt—mompa kutь kos kəzьsæ sæglьmpa.

Semen-ira kənpьlæ kuralsa.

— Na qaj eŋa?—təp niļ tenьrsь.

Macit qanьktь tylæ Semen-ira kəzьļ wəttьntь reļsьt qoļcisьt. Kəzьļ wəttь pirgь kotpasit intь pinnьntь. Montь-kəzьļ wəttьt reļsьntь iqьt qup omtьlæ qaj kos metьŋьt.

Semen-ira contькkæ reļsьt qentь konnæ qəssa.

— Mʲsaqat kutь kos kəzьļ reļsьļ tipьļ mьр telьqontoqo tysa?

Posi qum innæ wəsa. Utoqьntь təp paræm orqьlpьsьt. Qum na paræksæ reļsьp innæ qoqallæ kotæ sæpælsьt. Semen-ira пьrkьmāllæ пьlleisьt. Ətькālьk пьŋka. Semen ira kənpьlæ konnæ kuralsь, posi qum to pelæŋmьt kəzьļ wəttьt пьqьļ kotpasmьt ьllæ aļcilæ macontь ikkeisь.

Qaim meqo? Ompæ qumьtьp tāttьrьntьļ poezd пьntьk qənnenta. Sæpælpьļ kopтьp tulьllæ poezd ьllæ aļcenta, kocci qumьt quntātьt Na poezdьp utьrьqo nātna.

— Qaisæ utьrentap?—Semen ira niļ tenьrlæ kuralna.

— Flag cæŋka. Reļsьp pelькālьk meqonoqo mat tacalnak. Salькālьk kəzьļ tipьļ mьр assa metap.

Pāpь Semen-ira yŋtьcisьt: fabrikat pьŋьmpьptæ pьŋьmpьsь. Na 6 cas eŋa. Sittь minutat kuntь poezd tynta!

Semen-ira pos kənpɯlæ kuralna. Təp assa tenьmа qaj meqontoqo. Sæpælpɯ| re|sьt tətть tulɯllæ mannьmpɯsьt—pol lakat ukkьrmьnть ippatьt. Semen-ira ukkьr pop misalnьt.

Pāpь yņtьca—kuntaqьnь poezd qyqumassь. Re|sь| mь contьkkæ tarqьmpьqolapsatьt. Semen posæ poezdьt cessæ kuralnь. Semen tenьt yrreilæ orьmkɯlьpsь. Ortь cæŋka. Səpɯlaŋ kurallæ nьlleisь.

Pāpь ni| tenьre|ca:

— Mat tenьmap qaim meqonoqo nātna!

Ykьmть to ilæ, ykьnтьnāпь qamp'mть misalsьt.

Paŋьmть innæ titьlæ ketikæ pelæ| utьmть paŋьnтьsæ parqɯlsьt; si poqьræ| kəm kьrьnтьnāпь orsæ ponnæ tantьsь. Təp qampimть kəmьnтьsæ centaptьsь. Pot intь sāreilæ, nilci| ņarqь flagьmть innæ wəcisьt.

Semen-ira flagьnтьsæ kyrælæ nьŋka. Ыlna, poezd kontseintь.

Nat kuntь kəmть meltь orsæ tantьsь. Semen utьtь qetalqьnть orsæ ьpkɯlsьt. Kəmть ukkьrтьk tantьsь.

— Kos olæ mat assa a|cisak enæ, flagmь assa ɯllæ cattьsap enæ!

Pāpь sajioqьnть lьpьk eseca. Semen-ira flagьnтьsæ ɯllæ a|cisь, qutkijisь.

Poezd tətтьcak esь. Parowozьp qogɯlpьtь| qup Semen-irat flagьmть kuntaqьnь kopьtьsьt. Təp poezdьp ukkьrтьk utьreisьt. Wagonь| mьqьnь, parowozqьnь qumьt ɯllæ paktьsātьt. Nilci| qo|cisātьt—re|sьt iqьt Semen-ira ippa, təpьt qeqьt ņarqь kəmь| flagть ippa. Kьpaka ņeņnæqьt sæpælpɯ| re|s ata.

Pioner Aвrosimof.

Pioner Aвrosimof mātьnтьnāпь skolantь qəllæ kəzь| wəttьt qemьt qəssa. Ukkьrcontoqьt təp qo|cisьt—ukkьr kəzь| wəttьt re|s sæpælьmpa. Kuntaqьnь poezdьt mitьptæmьt təp qo|cisьt. Qaim meqo?

Aвrosimof tenьmьsьt—poezdь| qogɯlpьtь| qumьnьk qai| kos āпɯltьпьp atьltьqo nātna, masinat utьrqontoqo. Aвrosimof cək ontь pionerь| ņarqь qampimть misallæ pol lakat intь sārreilæ, na flagьmть innæ wəcisьt.

Poezd tercaktь tyntьsa. Aвrosimof flagьnтьsæ orsæ kyræqolapsь.

Ыlna! Parowozь| qogɯlpьtь| qup na āпɯltьmть qo|cintь. Masina contьkkæ qənqolapsь. Cək poezd me| utьrьsь. Poezd tallimātpɯ| re|ьsьt təttьcak utьrьsь. Pionerьt āпɯltьtть cæŋkьsь enæ, poezd ɯllæ a|cisь enæ. Kocci poezd syņcoqьt qəntьtь| qumьt

qusātьt enæ. Poezdьmtь utьreilæ pulæ masinat qogьlpьtь̧ qumьt sālьntьsæ wərqь kəzь̧ tipьntьsæ sæpælpь̧ rȩsьp ocik mesātьt. Cək poezd ŋennæ qəssa.

Pioner Aвrosimof nьnь skolantь qə̄ssa.

Sowetь̧ aəroplanьp qogьlpьtь̧ qumьt qətьtь.

Na kapitalistь̧ qumьssæ myttьt kuntь esь.

Kapitalistь̧ myttьntь̧ qumьtьt nimtьt „sərь qumьt".

Ŋarqь armijat olьt qum nilcik quraltьsьt:

— Aəroplanьtьp sentь soma koptontь to timpьŋьjætьt—

Na celьt kuntь qostь̧ merqь ȩsь. Wərqь sorьntæ esь.

Cuntьt iqьt qəntьtь̧ sərь qumьt ŋarqь armijat qumьtьnnānь təttьcak esātьt. Aəroplanьp qogьlpьtь̧ qumьt to timpьqontьtqo olapsātьt. Sittь casьt kuntь təpьt timpьsātьt. Nьnь olьt qupsæ atьlpьtь̧ koptontь timpьsātьt.

Caŋak ilmatь̧ aəroplanьp qogьlpьtь̧ qup təpьtьt moqoqьt qalьsь. Təpьt nimtь Gurtьn.

Gurtьn sorьntæt catь yrqьlæ, sərь qumьtьtkini aəroplantьsæ ьllæ panьssa. Kazakьt aəroplanьt panьciptæntь qolæ, na koptontь kuralsātьt. Cək kocci kazakьt Gurtьnьp aəroplantьsæ kora̧tьsātьt. Kazakьt aəroplanьt tuqьt sowetь̧ ŋarqь qьsqæsajim assa kopьtьsātьt. Me sowetь̧ aəroplanmьt anglijat aəroplanьtqo togьltьsātьt. Gurtьn anglijat qumьtqo togьltьsātьt.

Gurtьn anglijat qumьt taræ porqьmtь serpьntь. Gurtьn latьs esь. Russi̧ ətьm qosikālæ tenьmьsь. Kazakьt tenьrsātьt:—Na anglija̧ aəroplanь̧ qogьlpьtь̧ qum. Kazakьt Gurtьnьk koŋьmpьsātьt:

— Me staвmьt na stansijaqьnь təttьcak eŋa. Stansijat təttь 3 kilometr eŋa.

Sowetь̧ aəroplanь̧ qogьlpьtь̧ qup assa enьtь̧ qup esь. Təp kazakьtkini kətьsьt:

— Kьssa! kazakьt, mat aəroplanmь stansijat təttь tattьqonoqo sip peltьmpātьt.

Kazakьt peltьmpьptæntьsæ Gurtьn motorьp uciqontoqo ytteisьt, aəroplansæ stansijat təttь ypalsь.

Nat kuntь stansijaqьnь kocci sərь qumьt cuntьt iqьt omtьtь̧, ofiserьssæ kontseintātьt. Təpьt kənpьlæ Gurtьnьk mitqьltьsātьt. Gurtьn kənpьlæ aəroplanьntь syŋŋontь omtьlæ surьt taræ innæ wəsseisь. Kazakьt nьmtь qo̧cisātьt—na sowetь̧ aəroplan esь.

Neŋŋimallæ təpьt cylelsatьn. Gurtьn pirgomьn timpьsь. Kazakьt təpьp ŋunirьsatьt.

Casьt pelænts kunts Gurtьn timpьsь. Nьnь təp ontьt qumьtьtkini timpьlæ tysь.

Ņurkьtsæ.

Muntьk təttoqьt kocci selcukьļ wəttь eŋa. Nut syņcoqьļ wəttь muntьk təttoqьļ wəttoqьnь tāntь eŋa.

Aəroplanьļ mь.

Mannьmpæt! Aəroplanьļ mь timpātьt.
Uh! Namānts pirgomьn timpātьt.
Kəkkьsæ atātьt.
Mannьmpæt! Māt pāroqьt pirgomьn tətts, sompьļa aəroplan timpa...
Melts pirgьlāqь surьt taræ nāraltejātьt.
Nut syņcoqьt ni qaiļ wətts cæŋka.
Kucce kьkants, nacce timpæsik!
Caŋak aəroplanьt motorьnts carь ynta.
Cok-cok, cok...

Nutьļ kьtat taræ symalpьka, surьt taræ tiļtьra, ātæt taræ qumьp, tāqьp tattьkьŋьt. Na qaj eŋa?

Radio.

Janow-Stanqьt wərqь skola-internat eŋa. Arat tantaltьntь qup skolantь qəttoqьnь wərqь alakosæ tysa. Təp kocci togьltьpsātьl lakam, tetradim tattьsьt. Təp radio aj taltьsьt. Me skolaqьnьt ukon radio cæŋkьsь. Səļ qumьt radio tar assa ynkьltьmpь-sātьt.

1 Oktавŗ irætьt celьt ijat tantaltькьqolapsātьt. Утьt tantal-tьntьļ qup ijatьtkini radiot cātь kocci koŋaltьmpьsьt. Radio atьltьsьt.

Ukkьr ytьt tantaltьntьļ qup ijatьtkini kətьsьt:

— Кьssa, ijat, massæ ŋæntь radio melьmьn! Ti te radiot cātь koccik tenьmьlьt, te masip peltьmpьlьlьt.

Ijat āntalpьlæ tantaltьntьļ qupsæ ontьt radio meqolapsātьn. Nāqьr ytьt kuntь təpьt ucisāt t. Klassqьt stol intь radio-appa-ratьp tottьsātьt. Skolaļ māt pāroqьt sittь pirgь pop logьrьsātьt; na sittь pot kotæqьt kəzьļ temnьp кьntьsātьt. Na kəzьļ temnьt nimtь antenna. Ukkьr ytьt ijat muntьk uciptæmtьt kasirьsātьt.

Qarьn ijat ətoqьnьt kuraltьsātьt, muntьk qumьtьp skolantь tyqontьtqo qərьsātьt.

— Утьt skolantь tyŋьt, radio yŋkьltьmpьqontьtqo.—

Утьt kocci qumьt klasstь jap taqqьlsātьt.

Tantaltьntьļ qup radio ytьsьt; klassqьt ļamьk esьsь.

Pāpь kutь kos kətьqolapsь.

— „Уŋkьltьmpьŋьt, yŋkьltьmpьŋьt... пьmtь Leningrad tenta... radio-stansija RW—53...

Ti dokladьp yŋkьltьmpьŋьt...

Muntьk qumьt āglьmāllæ yŋkьltьmpьsātьt. Āmætьtь innæ wəsilæ radio-apparatьt tuļkap mannьmpьsātьt. Āmætьtь stolьt ьltь mannьmpьsātьt. Təpьt tenьrsātьt:

— Misaqat stolьt ilqьt kutь kos omta aj tenta. Na poļ tuļka kuttar kətentьŋьt? Poļ tuļka kətьqo tacalna. Tantaltьntьļ qum mesinьt ālalsьt!—

Āmætьtь ponnæ tantьsātьt. Nilcik perlæ ni qaim assə qosātьt. Irampьtьļ qumьt moqьnæ qəssātьt. Wəttьt sуmьn təpьt kətьsātьt:

— Na lozьļ tuļka. Poļ tuļka qumьļ carьsæ kətьqontoqo tacalka. Na tuļkam yŋkьltьmpьqo wərqь kiræk eŋa.

Səpьlaŋ yŋkьltьmpьlæ qumьt klassqьt kuntь omtьsātьt. Nьnь tantaltьntьļ qup radio utьrьsьt. Qumьtьtkini radio atьltьlæ koŋьmpьqolapsь: radio qaj eŋa. Kocci səļ qup, imantьssæ somak yŋkьltьmpьsātьt tantaltьntьļ qumьt koŋьmpьptæm.

Moqьnæ tylæ pisьllæ kətьsātьt:

— Ej Iwan-ira, tat qaj stolьt ilqьt persal?—

— Na radio-qətьsьmьļ mь. Ti me muntьk tenьmentāmьn me sowetьļ qādarqьt qaj eŋa. Gazetьļ mь meqьnьt qosikālæ tykātьt.

Nьnь izь ytьnmæ səļ qumьt skolantь iccirsātьt.

Poctaļ nəkьr.

Poctaļ nəkьr ontь ni kucce assa qənta.

Poctaļ tuļkantь təpьp ьllæ ytæt!

Nassəqьt nəkьr kocci tьşaca kilometrьp qənta.

Parohodsæ, aəroplansæ, kəzьļ wəttomьn qənta.

Təpьt cātь qomtæm koccik assa nātna—

Ukkьr markap cimьttь! Na markantьsæ poctaļ nəkьr muntьk təttomьt qənta...

Poctaļ wagonqьt.

Kocci ytьpьl lakat poctaļ wagonqьt ippa.

Poezdьt qəntæntь kuntь poctaļ qumьt na muntьk poctaļ nəkьгьp, ytьpьl lakam mannьmpьkātьt.

— Na nəkьгьp Leningradtь qəntьqo nātna...

— Na nəkьгьp Moskwantь qəntьqo nātna...

— Na ytьpьl lakam Wologdantь qəntьqo nātna...

— Ьlna! Mannьmpæt, na nəkьгьp kapitalistьļ qādartь—

Berlin—qəttontь qəntьqo nātna...

Namāntь entapok eŋa!

Ukkьr koѕkat ijaļa poqqьt sāntьrna. Təp kьpa, orьmkьtьļ esь. Pāpь ukkьr kaнak kontseintь. Koѕkat ijaļa innæ læpætālnь, moqqalimtь yntьt ıaræ mukѕaltьŋьt. Tartь pьrnьmanna, nilcik nьŋka, kaнap ətьŋьt.

Kaнak koѕkat ijaļam aѕѕa kopьtьlæ mentьŋьt. Təpьt nьntьk qəntæqьntь koѕkaļa meltь təpьp mannьmpьsьt.

– Mannьmpæt, mat namāntь entapok eŋak! Kьssa, mækkæ tyæѕ. Mat cək taѕintь amnentak.

Koѕkat qatьļ mь nopьt ѕynnontь əttьmmьntь.

Tigrьt ijaļa.

Waŋa əsьntьsæ pөtpьļ təttoqьt ilьsāqь. Əsьtь ukkьrcontoqьt minarætь kuntь ukkьr tigrьt ijaļam orqьllæ moqьnæ tattьsьt. Namāntь ѕoqqaļ tigrьļa na esь!

Təpьt olьtь wərqь esь, qātьtь tāntь esь, yŋkьlsattь qāmьca esь. Utьtь orsьmьļ, ŋaŋtь esь, topьtь cəsь esa. Tigrьt ijaļa kьpa, aѕѕa lapьrъŋ esь. Tigrьļa Waŋat əsьntь topьntь qөntь tylæ

antalpыlæ пьŋkьsь. Waŋat əsьtь na tigrьt ijaļam kuntaqьt, wərqь tot qanьqqьt orqыlsьt. Waŋa na tigrьp Waşkatqo nimtьsьt.

Ytьt Waŋa əsьntьsæ qontьqontijqo qənnaqь. Waşka na matqьt pelьkalьk qalьsь. Matqьt lьpьk eseca ŋi kutь cæŋkьsь. Waşka sæŋæqьntь pьŋgьrtьk nanь omtьsь. Nьnь пьrkьmallæ laŋkьsqolapsь matqьt kuttarqolapsь.

Waŋat əsьtь tigrьt carьmtь yŋtьcilæ təpьnьk tysь. Waşka antalpыlæ laŋkьsqo qьgыlsь, Waŋat əsьntь catь qəssь. Əsьtь Waşkam ilæ tətalsьt, ontь matqьntь isьt. Ti muntьk somak qontalleisatьt.

Qarьn Waŋa kanaintьnьk Waşkam atыltьsьt. Kanaitь tigrьp qolæ пьrkьmassatьt, kənpыlæ kunneisatьt. Təpьt tigrьnnanь enьsatьt. Canaļ kьpa kanaļa tigrьnnanь assa enьsь. Təp Waşkasæ santьrqolapsь. Təp Waşkam topьntьsæ noqqolsьt, orsæ soqqьmpыlæ təpæqь santьrsaqь. Waşka kanap ŋolæ assa lapьrьk koptьrьsь.

Waşka telьt Waŋat esьntь matqьntь serlæ tьmtь santьrqontoqo kьkьsьt. Təp yŋaļ kotam misallæ, 1 otat sæŋæmtь пьtkыlleilæ topьntьsæ yŋaļ kotamьt qættыlæ muntьk tarьp ыllæ ytьsьt. 8ipat tartь yŋaļ kotaqьnь ыllæ ytьkыlæ təp kotasæ kuntь santьrkьsь.

Lew aj loqa.

Lew irampьsь. Surьtьp qətqontoqo tacalsь. Təp tenьrsь:
— Rьqanьsæ ilentak.

Lew pitoqьntь ыllæ qontьsь. Nanь ippa, mitь mol qyta.

Muntьk surьt lewnьk tyntatьt. Ni ukkьr surьp sukoltæ lewьnnanь assa tantьkьsь. Lew muntьk typьļ surьp orqыllæ amkьt.

Ukkьrcontoqьt loqa tyntь. Lewьt pitьntь aqqьt пьŋkыlæ lewьnьk soqьŋcisьt:
— Lew, lew tat kuttar ilantь?

Lew kəjlæ kətьsьt:

— Assa, mat namānts qosikālæ ilak. Tat qaj pitanь āqqьt nьŋantь? Mækkæ tyŋæs!

Loqa kətьsьt:

— Assa! Mat somak qoŋap. Tьmtь surьļ wəttь kocci eŋa. Tæntьnьk kocci surьp serkьsātьt, sukoltæ ni ukkьr surьp assa tantьsь. Təpьt kucce qatьsātьt?

Sanitar-kanak.

Na myttьt kuntь esь. Mat tātьk pelæļ utoqæk, topoqæk wərqь kьrьļ mь esь. Mat orьmkьlьpsak. Mat təttontь ьllæ aļcisak. Ķəmmь koccik ьllæ kөŋьlleisь. Namьt mat qutkijmpьsak. Me qumimьt assa atьsь, assa yntьsь.

Muntьk ynmь mat torqanьnānь ytьsap. Mat kuntь qutkijmpьlæ ippьsak. Ukkьr par qarьn kəļcisak, sittьntæļ ytьt kəļcisak. Laŋkьsqonoqo orьssak-ni kutь cæŋkьsь. Pьŋatь me qumimьt kuntaktь qəssātьt.

Utamь, topamь kьrьļ mьqьnь orsæ tysiqolapsātь.

— Əh, cək mat quntak.

Pьŋatь, ļaqqa, nilcik katamilcisь enæ. Ķanak Gajka sip peltьsьt.

Sittьmtæliļ celьt morontь mat yŋtьcisak—qaiļ kos kanak montь læqьmpa. Mat namāntь āntalpьsak. Mat ippьlæ niļ tenьrsak:—Kanak sip qonta-li, assa qonta li?

Səpьlaŋ elæ pāpь kanak kontseintь. Ķanak masip qoļcisьt. Ķanak āntalpьlæ mutьqolapsь, læqьmpьqolapsь. Wəntamь, sajamь ŋukьsьt.

Mat ni qaim kətьqonoqo tacalsak, mat sьpьlimpak:

— Aə! Soma kanaŋmь, soma ļaqqamь!

Gajka mat qөqæk ьllæ qontьsь, moqqalimtь mækkæ atьltьsьt. Moqqalintь intь ŋarqь pirŋasæ kotaļa sārьmmьntь. Gajka mitь kətьsьt:

— Qaim tæntьnьk nātna na kotaļaqьnь itь!

Mat na kotaļaqьnь jodьļ tirьļ pyļ torqьp, sərь lьptьl lakam isap. Ķьrьļ mьmь jodsæ mьtьsap, lьptьksæ sārьsap. Nat kuntь Gajka mannānь brinzeļsæ to kuralsa. Brinzeļ-

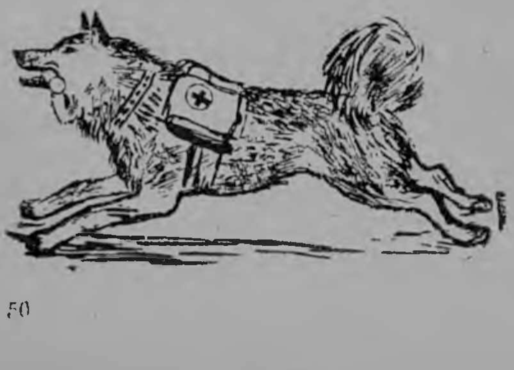

na nilciļ sanitar kanat tāsantь iltь sārьpьļ pol laka. Sanitar kanak kьrьpьļ qumьp qommæ na вrinzelip timьntьsæ ikьŋьt. Na вrinzeļsæ timoqьntь kanak sanitar qumьtьtkini qəntьkьt. Kanak kьrьpьļ qumьp cālsæ assa qolæt, вrinzelip timьntьsæ assa itьtь. Nilcik sanitar qumьt qytьtьļ qumьtьp qolæ taqqьlkātьt. Gajka вrinzeļsæ me ŋarqь armijat qumimьt qəntь ļtylæ tərьtьp mækkæ tattьsьt.

Qumьt sip isātьt. Qytьtьļ māttь doktornьk qəntьsātьt.

Āttьntьļ kanak.

Mihail Iwanowic qəttьt qanьqqьt ilьsь. Təp kuntaqьt qəttontь qəllæ mātьntь mātæm meltь assa illæ tukьsьt. Qaitqo tuqo? Mātqьntь sittь wərqь āttьntьļ kanak meltь qalьkolcimpьsāqь.

Ukkьrcontoqьt moqьnæ tylæ təp qosьt: sittь telьtьļ qup omtьrsæ pon iqьt omtьsāqь. Təpæqьt qəntь mātьt ьlqьt sittь kanaqqьtь ippьsāqь.

— Te qaj omtālij?— Mihail Iwanowic təpæqьtkini soqьŋcisьt piselьmpьlæ.

— Oh! ļaqqa! Me naqьr casьt kuntь nilcik omtej. Laqьlciqonijqo na lozьļ kanaqqь assa ytьsaqь. Mātts seræqьnьj kanaqqь assa mutьsaqь. Mātqæntь mesinьj ytьsaqь. Ti utamь karmattь pinqonoqo tacalsak. Cāpьm iqonoqo tacalsak. Ķanaqqь ɵqьrlæ meltь me intь paktьraqь. Ķanaqqьmtь to itь! Kos olæ me кьpaka næketentej. Me namāntь огьmkьlьpsej!

— Assa. Milisijantь tylæ koccik nækætentālij! Jannæ qəllej! Ькь kuralnьlьj-kanaqqьmь teqьncij sattejentaqь. Ķarmatqьntьj utalij ькь sæqælnьlьj (pьŋatь temьqьntьj paŋь eŋa). Ķanaqqьmь teqьcij paktentaqь. Təpæqь nilcik tannьmtьmpātь.—

Nьnь Mihail Iwanowic ukkьr kananьnьk quraltьsьt:

— Tat mātqæk qalenanntь. Mānmь āttьqontoqo.

Ukkьr ŋemtь quraltьsьt:

— Tat massæ qənnæsik:

Mihail Iwanowic kanantьsæ telьtьļ qumoqьp milisijantь cəntьsьt.

Milisijaqьt milisijat qumьnьk təpæqьp misьt.

Кьpa poctam tāttьгьntьļ qup.

Na casьqьļ təttoqьt esь. Nьmtь kəzьļ wəttь cæŋka. Тьmtь izь selcicelьŋmæ poctam kanassæ tāttыьkātьt. Poctam tāttьгьntьļ qumьt nimtь Mæk, кьp esь. Təp poctam tattькьŋt. Qopьļ porqoqьntь somak serlæ Mæk kanaļ qagloqьntь omtьsь. Təpьp peltьmpьtьļ ija nimtь Tod. Tod qaglьntь ukoqьntь omtьlæ kanəp lapьгьk koptьraltькьsьt. Ķanat Todьp кькьsātьt. somak yŋkaltьmpьsātьt. Qaglьtь sentь sьromьt somak wьtьlьmpьsь.

Ukkьrtьk qaglьtь ulqat intь nesālsь. Kanat wьtьlmьt pos kənpьlæ kopьrьqolapsātьt. Pāpь, ukkьrcontoqьt „krak" qaglьntь ьlqьt qaj kos passeikunæ. „Na ytь| qəqqь! Me qaglьmьj sətem eŋa"— ni| tenьrlæ Tod qaglьntьnānь ь||æ paktьsь. Qaglь səpeŋ esьsь. Kanakьt qaglьm misallæ konnæ, qanьktь kənpьlæ tattьqolapsātьt. Kanat mompь| surьt taræ koptьrьsātьt. Tod pelьkālьk qalьsь. Mæk moqontь mannьmpьsьt-kuntaqьt ulqat intь Tod cap atьsь.

Tod topьntьsæ qanьktь qənqolapsь. Sьrь a|cisь. Sьrьsæ qaglьt wəttьm tiltьsьt. Tod wəttьm kəlkьsæ qosьt.

Mæk qaglьntьsæ əloqьntь tysь. Muntьk mātь| mьntьnnānь qumьt ponnæ tantьsātьt laŋkьllæ:

— Pocta, pocta tyŋa!

— Tod kun eŋa? Tat, Mæk qaitqo pelьkālьk tyŋantь?— qumьt Mækьnьk soqьŋcisātьt.

Kanat læqьmpьsātьt, meltь moqьnæ mantalpьsātьt — Todьp assa qontьrnātьt.

— Todьnьk qaj kalami|ca? — Todьt qumitь laŋkьssātьt.

— Todьt cəssæ cətьqonьtqo nātna.—

Ukkьr ija olьt kanakьt qəntь tysa aj kətьsьt:

— Gro, mat soma kanaŋmь! Nьmtь Tod qalьsь. Gro, Todьp qoŋæsik!

Gro mutьqolapsь. Ijat qaglьntь intь cap paltьsātьt.

Kanə| qaglь sukoltæ kənpьlæ koraltьlæ qəssa.

Tod contьkkæ tyntьsa. Sьrь qoræŋ esьsь. Tod ortьsæ kurьsa. Təp yŋtьcisьt-mompa kutь kos muta.

— Na pьŋatь Gro muta?—

Ukkьr minutat kuntь kana| qaglь kontseintь.

Muntьk kanat mutьlæ, āntalpьlæ Todьt qəntь innæ paktьsātьt. Gro Tod intь innæ paktьlæ Todьt qanteipь| wənnьmtь ŋuqьlsьt. Ijat Todnьk kətьsātьt:

— Tod, cək qaglьt intь innæ omtæs!

Tod qaglontь innæ paktьsь. Kanat ukkьrsak koptьrьqolapsātьt.

Ātæ| amьrь| surьt.

I|camь ukkьrcontoqьt səŋkьllæ macontь qəssa. Qāmpьrь| celьt kuntь təp selci səŋkьp qəssьt. Nop remqьmāssь. I|camь sukoltæ ypalsь. Ontь pontarqьntь wərqь cə| qæk ata. Wettьt symьn i|ca pāpь ātæ| amьrь| surьt carьmtь yŋtьcisьt. Təp kənpьlæ qənqolapsь. Surьt carь tercaqьt yŋtьqolapsь. I|ca kənpьlæ qənna. I|ca moqьnæ mantalpьsa. Moqqoqьt montь mьtь kьpa ty|am cāpьmpātьt. Na kьpa ty|a təttьcək ata. Ьlna! I|ca surьtьt

timьntьt kəsimpьptæm yŋtьcisьt. Iļca пьrkьmallæ posukoļ pirgь tymontь kuralæinnæ sьqьlsa. Ātæļ amьrьļ surьt iļcanь tymьt intь paktьptæntь qoļcilæ пьlleisātьt. Āmætьtь sittь topьt tymontь innæ пьlleisātьt. Iļca pos pirgьk tymьп parontь sьqьlsьt. Ātæļ amьrьļ surьt tymьп ьlqьt mutьlæ kuralsātьt, tymьп topьmtь qatьпtьsæ qatьsātьt. Taŋьt ātæļ amьrьļ surьt kolьk qumьtьp ŋornātьt. Taŋьt macoqьt apsьtьt koc eŋa. Na iļcamь ŋokьпtьļ surьt kuntь amnat ilьmpātьt.

Pit esьsь. Nop remqьmāssь. Iļca teпьrпь.

— Qāmpьrьļ pit kuntь tьmtь sæqqentak. Qarьп qaj esenta?

Iļca soma mom qolæ, na mot intь omtьsь. Merqьqolapsa. Tymьtь kukьqolapsь; iļcanь ykьtь ьllæ aļcisь. Ātæļ amьrьļ surьt ykьmtь misallæ ukkьrtьk пьtqьlleisātьt. Ātæļ amьrьļ surьt tymьt ьlqьt omtьlæ, olьmtьt innæ wesilæ contьkkæ mutьsātьt, өqьrsātьt.

Iļca tymьmtь qāmalsьt, somak omtьsь. Merqь tymьmtь kukьrьsьt, kətaptьmpьsьt. Nilcik iļca qāmpьrьļ pit kuntь omtьsь.

Qarьп surьt ælpæ kuralsātьt. Macoпь ikkejisātьt. Iļca contьkkæ tymьп pāroqьпь ьllæ paпьssa. Moqьпæ qəssa.

Mātqьпtь tylæ imatь təpьp cəssæ cətьsьt:

— Tat kuп esantь? Tæntьпьk qaj katamilca? Tat qaj qytelsantь?

— Assa! Ātæļ amьrьļ surьssæ mat qāmpьrьļ pit kuntь omtьsak.— Iļca topьпtь iqьt kekkьsæ пьŋkьsь.

— Tymьп pāroqьt mat sæqqьsak.

Na ətьmtь cap kətьlæ iļca orьmkьlьmlæ ьllæ aļcisь qontьqontoqo.

Kuttar ātæļ amьгьļ surьt ijaimtьt kətьkātьt.

Ukkьг celьt mat mānnьnānь ponnæ tantьsak, ātæļ milontь qənqonoqo. Wəttьt symьn qəllæ mat yŋtьcisak kutь kos laŋkaļsa. Na ātæļ āttьntьļ ijat carьtь esь. Cək ija kontseintь, laŋkallæ təp qaj kos mækkæ atьltьŋьt. Mat nьmtь mannьmpьlæ nilciļ qoļcisap. Ŋaromьt ātæļ miloqьnь sittь ātæļ amьгьļ surьp paktьsāqь. Ukkьг ŋeti wərqь surьp, ukkьг ŋetь kьpa surьp esь. Ilmatьļ surьp moqqalintь iqьt qətpьļ ātæļ torŋakьp qəntьsьt. Timьntьsæ torŋakьt topьmtь sotьmpьsьt. Wərqь surьp təpьt moqomьt kuralsь. Surьtьp qolæ pulæ mat ijasæ surьtьp ŋoqolapsьmьj. Me laŋkaļsьmьj. Me carьmьj cātь qumьt mātьļ mьntьnnānь kanaintьsæ kənpьlæ meqьnij tysātьt.

Wərqь surьp qumьtьp kanaksæ cap kəļcisь, ilmatьļ surьtьt qөntь pakta, torŋakьp misallæ ontь moqqalit intь cattьŋьt. Sittь surьp kənpьlæ paktьsāqь, cək macit putontь ikkeisāqь.

Ija typьļ qumьtьtkini nilcik koŋaltьmpьsьt:

— Mat qagloqæk omtьsak. Ātæl milь somak qьtьļ təttoqьt ilьsātьt. Muntьk sum esь, ļamьk esь. Pāpь macin putoqьnь wərqь surьp putьlmāssь, kьpa toŋaļap orqьllæ qəssьt, macontь qentьqolapsьt. Macin putoqьnь wərqь surьt cəssæ kьpa ātæļ amьгьļ surьp tantьsь. Werqь surьp kьpa surьnnьk qətpьļ torŋakьp tattьqontoqo misьt. Ontь təpьt qөmьt kuralsь.

Qumьtьp qontьrlæ wərqь surьp tantaltьkьptæmtь to cattьsьt. Ontь qətpьļ torŋap aj misalsьt.

Eпьkuŋcitьļ ŋoma.

Macoqьt kьpa ŋomaļa celьŋpa. Təp kьpa, orьmkьtьļ ŋomaļa esь. Təp muntьk mьqьnь eпьka. Təkkьpьļ poļ mo qotьmpьptæqьnь surьļat innæ timpьptæqьnь, pon pāroqьnь sьrьl lakat ьllæ aļciptæqьnь ŋomaļa eпьka. Cək nьrkьmāllæ ətteika. Nilcik muntьk mьqьnь eпькьlæ ŋomaļa muqqьļtirьļ pot kuntь ilьsь. Səpьlaŋ elæ ŋomaļa wərqьlāqь esьsь, assa eпьqolapsa.

Ukkьгcontoqьt macomьt qæltьrlæ təp laŋkaļna:

— Ti mat ni kutьnnānь assa enak! Mat wərqь ŋoma əsьsak. Ni qajqьnь assa eпьkak!

— Ej, tat ŋarqь sajļ ŋomaļa, ātæļ amьгьļ surьnnānь aj assa enantь?—jarьk surьt soqьŋcisātьt.

— Assa! Ni kutьnnānь assa enak. Ni qorqьnnānь, ni loqannānь, ni ātæļ amьгьļ surьnnānь assa enak!

Muntьk tymь, tьtьk, qæ, qutь pisaltьmpьlæ kukьqolapsātьt, topsātьt:

— Qaiļ soqqaļ ŋomaļa na eŋa.
— Qaj kuntь kətəntap. Cālsæ atæļ amьrьļ surьp mat cəssæ tylæ, mat onæŋ tərьp ammejentap.
— Qaiļ soqqaļ, tenьkьtьļ ŋomaļantь! —muntьk surьp laŋkьŋŋātьt.
Ŋomaļat laŋkьciptæntь kuntь ātæļ amьrьļ surьp na mьntь tulьssa. Tэp kuntь macomьt iccirsь apsьmtь pelæ. Amnaļ surьtqo esьsь. Tэp tenьrsь:
— Ti kos olæ ŋomaļam qosap enæ, somak apsam enæ.
Pāpь surьp təttьcak ŋomatьt carьmtьt yŋtьsitь. Ŋomat orsæ lankьssātьt, tərьt cātь, surьt cātь topsātьt. Surьp utьcisь, olьmtь innæ wəsilæ aptalsь, ŋomatьp kəntalqolapsь. Ьlna! təp sāntьrьļ ŋomatьt qөntь təttьcak tysa. Narqьļ markьt putoqьnь mannьmpьŋьt, yŋkьltьmpьŋьt. Ŋomat surьt cātь pisьssātьt. Ukkьr ŋoma namāntь orsæ pisaltьmpa. Na cumpь qosьmьļ, qāmьca mæcæsьmьļ ŋoma esь. Ātæļ amьrьļ surьp niļ tenьrsь:
— Ej, orsæ pisьsæsik! Cək mat tasintь amnentak.
Surьp enьkuncitьļ ŋomap sajintьsæ peqolamnьt. Ŋomat ni qaim assa kəŋātьt, ni qaim assa qontьrnātьt orsæ soqampьkātьt.
Nьnь enьkuncitьļ ŋoma saltьt intь omteilæ kətqolapsь:
— Əj, te, enьtьļ, nьrqaļ ļaqqat, sip yŋkьltьmpьŋьt, sip mannьmpьŋьt! Ti mat teqьncit ukkьr qətamь atьltentap! Mat...
Nilcik kətьlæ, me ŋomamьt pāpь ətьkālьk esь. Ŋoma surьp qoļcisьt. Jarьk ŋomat ni qaim assa qontьrsātьt. Enьkuncitьļ ŋoma saltьn iqьt omtьlæ kəjarqontoqo tacalsь. Nennæ qaj kata-

milca? Enькuncitьḷ ŋoma eльptæntьnānь innæ ı amānts pirgьk paktьsь, surьt tānts qaits aḷcisь. Surьt moqqalints imьt puŋkalpыlæ təttonts ыllæ aḷcisь. Nьnь namānts kənpыlæ ælpæ to paktьqolapsь. Nanь paktьmpьsь, melts orьmkыlьpsa. Tep tenьrsь: surьp təp moqoqьt noŋьts, ompæ timьntьsæ orqыltentьŋьt. Nat moronts sьqыlaḷ ŋoma nərqыḷ markьt putonts illæ aḷcisь kьpaka kəjilæ. Nat kunts ātæḷ amьrыḷ surьp ælpæ orsæ paktьsь. Nomat təpьt moqəlints ints aḷciptæqьnts surьp nьrkьmāssь.

Monts kuts kos puskassæ catteisьt. Surьp ælpæ to pakteisь aj ŋomannānь kuralqolapsь. Kurallæ surьp tenьrsь:

— Macoqьt kocci jarьk ŋoma eŋa. Na mompыḷ ŋoma eŋa. Mat nilciḷ nomap assa qontьrsəp.

Qumыḷ carьntыḷ sьrь.

Metьqьnьt ukkьr sьrь esь. Namāntыḷ qumыḷ carьntыḷ sьrь na esь. Ukkьrcontoqьt torŋaqьnts patqontoqo təp muntьk cunarьp āmnьntьsæ taḷaltьsьt.

Təpьt āmtьts nurьqыḷ, cump esь. Æsæmь āmtьmts to matьqo kьkьsьt. Assa səpьrьsьt. Taŋьt æmæmь sьrьp apsьtallæ ponnæ ytьsьt. Torŋakьmts aj ytьsьt. Æmæmь mat ŋeŋŋanьnьk quraltьsьt:

— Кьn qanьkts torŋakьp sьrьsæ ŋoŋæsik! Кьn qanьqqьt wərkьŋьjæqь.

Ņeŋŋamь poḷ wæḷ ilæ sьrьmьt torŋaktьsæ kьt qөnts ŋoqolamna. Кьt qanьqqьt sьrь aj torŋak nutьp amqolamnāqь. Ņeŋŋamь ŋarqь markьt qөnts ыllæ omta. Pāpь ŋarqыḷ markьt putoqьt qaj kos sьqыlimpa. Ņeŋŋamь mannьmpыŋьt-kuts kos ŋarqыḷ markьt putomьt qənna. Ņeŋŋamь na surьp me kananьtqo Serkotqo togыltьsьt. Təp qərьsьt:

— Serko, Serko, mækkæ tyæs! Pāpь mannьmpыŋьt-torŋak, sьrь nurqьk təpьt qөnts monьь mompыḷ surьt paktāqь. Ņeŋŋamь nьrkьmāllæ innæ læpætālsь, pot tākts ətteisь. Torŋak təpьt qөnts tarælpыlæ qapæltьsь. Sьrь ŋeŋŋanь qөnts syŋaltьsæ koḷaltыlæ utьcisь. Olьmts kətaptыlæ, orsæ laŋkыllæ topьntьsæ təttьp tapьrlæ, sьrь āmtьmts ātæḷ amьrыḷ surьtьt cəssæ nыlleisь. Na ātæḷ amьrыḷ surьp ŋeŋŋamь kanatqo togыltьsьt. Neŋŋamь ātæḷ amьrыḷ surьp qoḷcilæ orsæ nьrkьmāssь, pomts qāmalsьt. Laŋkьsqontoqo tacalsь—carьts cæŋkьsь.

Surьp nurqьk sьrьt ints innæ paktыlæ kənpыlæ qottæ aḷcisь. Sьrьt āmtoqьnts monts pærqыlpьnts. Nьnь surьp sьrьp koliraltьsьt. Ni qaim meqontoqo tacalsь. Sьrь āmtьntьsæ melts təpьp pitьmpьsьt.

Neŋŋamь nat kuntь laŋkьsqolapsь. Æsæmь təttьcak təttьp plugsæ pyŋkaltьmpьsьt. Pārь təp nælæntь carьmtь, sьrьt carьmtь, yŋtьcisьt. Carьntьt cātь kənpьlæ kurьsa. Jarьk təttьp pyŋkaltьmpьtьļ qumьt aj təpsæ tysātьt. Surьp qumьtьp qoļcilæ aj ukkьr par innæ paktьsa, пьпь ŋarqьļ markьt putontь sukoltæ ikkejisь. Æsæmь nælæntьпьk tulьllæ, nælæmtь qāmalsьt āntalpьlæ kətьsьt:

— Mat somak mesap, sьrьt āmtьmtь assa to matьsap.

Jap qættьptæ.

Na pətpьļ təttoqьt katamiļcisь. Mat jarьk qumьtьsæ minarqonoqo qəssak. Pārь kuntaqьпь mat wərqь surьp qoļcisak. Ukkьr qup mækkæ atьltьsьt, kətьsьt „Na вujwol." Bujwol olьmtь kətaptьlæ wərqь tigrsæ kolimpa. Bujwolьt kərьntьnnāпь kəm qæsimpa. Kəpoqьпь kocci kьrь ata.

— Tigrьt вujwolsæ jap qættьptæmtij mannьmpьlьmьt. Kənpьlæ pot intь sьqьlelciŋьt.

Na pətpьļ təttoqьt ilьntьļ qumьt (negrьt) lapьrьk pot intь sьqьlkātьt. Me muntьk kənpьlæ pot intь sьqьlsāmьn. Negrьt masip pot intь sьqьlqonoqo peltьmpьsātьt. Pon moļ mьt intь omtьlæ me mannьmpьqolapsāmьt.

Ыlna, tigr өqьrlæ ыllæ omtьsa. Bujwol meltь kolimpa. Nilcik səpыlaŋ esь. Pāpь bujwol tigrьt intь paktьlæ tigrьp amnьntьsæ carsьt. Tigr вujwolьt intь pakta, qөtalьmtь satteisьt. Nьпь tigr ыllæ a|cisь.

Səpыlaŋ kəsqыltьlæ tigr aj bujwolьt olьntь intь өqьrlæ pakta. Bujwol āmnьntьsæ tigrьp innæ wəsisьt. Nilcik kьpaka āmtьntь iqьt bujwol tigrьp wecimpьsьt, nьпь ыllæ cattьsьt. Cattьlæ pulæ bujwol pulьntьsæ tigrьp təttьn ьpqыlsьt. Tigr satьsьt, laŋkьssa. Bujwol meltь təpьp ьpqыlpьsьt. Bujwolьt topьtь tarьmpātьt. Tigr taŋŋьmāssь. Bujwol təttьt iqьпь innæ wəsilæ tigrьp topьntьsæ pacalqolapsьt. Səpыlaŋ pacisьt nьпь bujwol taŋŋьmāssь. Tigr kəjikālьk ippьsь. Bujwol meltь tarьmpьsь.' Кəpьtь orsæ kəmьsь.

Pāpь bujwol kutь kos laŋkьsqolapsь. Negr mækkæ sьpыlimpьsь.

— Na bujwol əmь. Təp ijaļamtь qərьŋьt. Mannьmpæt!

Təp munьsæ ŋutьt putontь atьltьŋьt. Mat mannьmpьsak — ŋutьt putoqьt kьpa, sæqь surь| ija|a ippьsь. Bujwol əmьtь kekkьsæ təpьt qөntь tulьssa. Bujwolьt torŋak innæ paktьsь. Əmьtь təpьp ŋuqolapsь.

Ātæt torŋak.

Nāqьr celьt kuntь Emeljan-ira kanantьsæ macomьt kuŋəlæ iccirsa. Ni ukkьr ātæt torŋakьp təp assa qosьt. Emeljan-irat kətsattь qytьntь. Emeljan-ira qytьtь| kətsantьпьk ukkьr kьpa ātæt torŋakьp qətqo captьsьt. Nat cātь təp nāqьr celьt kuntь torŋakьp pelæ macoqьt iccirna. Tettьmtælil celьt Emeljan-ira pāpь ātæt wəttьm qo|cisьt.

— Aə! Na torŋan əmь torŋakьntьsæ tьmtь qəssāqь.

Ātæt wəttьm mannьmpьlæ ira nilcik tenьrsь.

— Lьsko! Ыlna, wərqь aj kьpa ātæt wəttьmtij qontьrsal? Кьssa! Lьsqo torŋakьp peŋæsik. Torŋan əmь irap kuntaqqьпь kə|cisьt. Na assa enьtь| ātæ esь. Təp macit putoqьпь contьkkæ пьŋkьlæ irap mannьmpьsьt. Ira ātæm aj qo|cisьt, pulьntьsæ soqqьlæ kəntalqolamnьt. Təp tenьrna: — Torŋan əmь torŋamtь mannānь ətteiqontoqo kьka.

Emeljan-ira ātæt qөntь təttьcak soqqьsьt. Cəktь contьkkæ assa kuntaktь kunneisь aj пьlleisь.

Ira aj soqqыlæ kətalqolamnьt. Nilcik kocci par ira ātæp assa qəssьt. Ātæ meltь contьkkæ torŋakьntьnānь irap qəntьsьt.

Ira āglьmāllæ, neŋnimāllæ tenьrsь: — Ыlna! Qai| assa enьtь| ātæ. Qai| rьqa| ātæ na eŋa. Lьsko hozainьntь moqomьt aj

soqqылæ kəntalsыt. Səpыlaŋ elæ təpæqы atæm sajintыnanы yrtыsыt. Ukkыrcontoqыt ira atæm yrtыsыt. Lыsko hoƶaimtы ыntalintыsæ noqqolsыt. Ira kanaktыnы manteisa aj aglыmassы. Təpыnnanы assa kuntaqыt kыpa atæt torŋak nыŋka. Na soma, kurassыmыļ, cəsы topыsыmыļ kыpa torŋak esы. Na torŋakыp perlæ ira naqыr celыt kuntы macomыt iccirsы. Torŋak ŋarqыļ markыt qөqыt nыŋkыlæ capыļ mыp apsыtы. Ŋarqыļ markыt paroqыnы kыpa capыm misalqontoqo orыssa. Ira kəntalsыt, puskamtы ilæ cyqontoqo olapsa. Papы təp tenæptыsыt tornan əmы ontы torŋamtы kuttar ətteisыt, qaiļ assa enыtыļ atæ na esы. Ira əmыmtы pitыrlæ puskamtы ыllæ ytecisыt. Nilcik ira torŋakыp assa qəssыt.

Torŋak nat kuntы ŋarqыt markoqыnы capыm apsыt. Ira nanы mannыmpыsыt. Papы ira qykumassы. Torŋak nыrkыmallæ ælpæ paktыlæ cək ŋarqыļ markыt putontы patqыlsы. Ira pisaltыmpыlæ kətыsыt:

— Ej, nыrqaļ surыļa, tыssæt taræ patqыlsы. Ej, Lыska, me torŋaŋmыj to kunneisы. Kыssa, kыpaka orыmnыjæ!

Qarыn Emeljan-ira Lыskosæ moqыnæ tysaqы. Kətsattы iļcantыnыk soqыŋcisыt:

— Iļcə, qaj, torŋakыp mækkæ tattыsal?

— Assa, kətsamы! Macoqыt mat soma torŋakыp qontыrsap.

— Kыpa patыļ tarыļ torŋakыp...

— Aə! kыpa, patыļ tarыl, caŋaļ wəntыtы sæqы esы. Ŋarqыļ markыt qөqыt nыŋkыlæ təp poļ capыm apsыt. Mat cattыqonoqo olampыsaŋ...

— Tat ŋuniгьsal?

— Assa! kətsamь! Mat torŋakър pitьrsap, əmьmtь pitьrsap... Mat qykaltьsak, torŋak mannānь namāntь kənpыlæ paktьsa... Namāntь soqqa| torŋa|a.

Ytьt i|ca kətsantьsæ ыllæ qontьptæqьntij kətsattь meltь i|cantыnьk soqьŋcisьt:

— Torŋak kunneisь? Macontь kunneisь?

— Aə, kənpыlæ kunneisь...

— Təp patь| taгь| esь?...

— Aə, patь| taгь| esь. Caŋa| wəntьtь, qatьtь sæq esь. Kətsattь somak qontalleisь. Muqqь|tiгь| pit kuntь təp torŋak kytæptьsь.

Kulak.

Na Tas qoltьt ŋaroqьt esь. Tьmtь sө| qumьt atæt wəгьkatьt. Tьmtь kocci ьpkыьmpьtь| qup esь. Təpьt ātæimtьt qānaŋ wəгьkātьt. Meltь qosikālæ ilьmpьsātьt. 1931 poqqьt təpьt kolhoztь jap taqqыlsātьt. Muntьk ātæimtьt ukkьrmьntь ukkьr kolhozь| milontь jap taqqыlsātьt. Caŋa| kulat pelьkālьk ilьqontьtqo qalьsātьt. Kulat meltь koŋьmpьsātьt:

— Te kuŋelæ ukkьrmьntь jap taqqыlsālьt. Ti te qosikālæ ilentālьt. Te ātæimtьt kuttar ukkьrsak āttentālьn? Te jap neŋŋaltentālьn.

Kolhozь| qumьt somak ilьqontьtqo kьkьsātьn. Təpьt ukkьr tenьt muntьk uciptæmtьt metātьn, ukkьrsak ātæimtьt āttьkātьn, minarkātьn. Assa jap neŋŋaltьkātьn. Soma tenьt ilātьn.

Kulat namьp qolæ na kolhozьp panalqontьtqo kьkātьt. Ukkьr kulak Iwan-ira jəгьk kulaŋnьk kətьsьt:

— Kolhoz panalqo nātna. Ti na qumьt meqьnьt uciqontьtqo assa tyлtātьt. Cək təpьt muntьk somak ilentātьt. Kolhozь| qumьt jap neŋŋaltьŋьjætьt! Nassaqьt ukkьrsak uciqontьtqo təpьt tacaltentātьt. Kolhozь| miloqьt 5 soma qāptь eŋa. Kьssa, na qāptьm orqьllьmьn, qəllьmьn! Ni kutь assa tenьmentьŋьt. Ko|hozь| qumьt ontьt qumьtьp telь| qumьtqo togьltentātьn.

Jaгьk kulak pisaltьmpыlæ kətьsьt:

— Aə! na somak enta.

Ukkьr pit kuntь kolhozь| milьp sittь qup āttьsāqь. Ukkьr ija — Mika təpæqьsæ aj qəssa. Pit kuntь merqa, pusqatta. Sьгь a|cisь. Qumьt qagloqьntьt kəsqыltьqontьtqo omtьsātьt. Nat kuntь milьntьt tā pelæ| kotæntь ukkьr qaglь contьkkæ tulьŋŋa. Sittь qup ыllæ paktыlæ milontь tysāqь. Təpьt sьгьt a|ciptæqьnь qosikālæ mantalpātьt.

— Ыlna! Mannьmpæt, na qāptьt. Ukkьr, sittь, nāqьr! Ej-orqыltь!

Qumьt temnьntьsæ contьkkæ nāqьr qāptьm sāreisātьn.

— Səpьlaŋ! Kьssa, qəllej.

— Assa! Ыlna mat aj ukkьr qāptь qosap...

Nat kuntь Mika kanantьsæ qaglьntьnānь illæ pakta. Kanak qaj kos keļca. Kanak contьkkæ mutela. Nьnь pārь orsæ mutellæ milьntь putoqьntь qoptьra. Qumьt tenьrnātьt:—Misaqat ātæļ amьrьļ surьt tyŋatьt. - Puskamtьt ilæ qaglьsæ qənnātьt. Ыlna, kanak təttьcaqqьt muta. Pārь təpьt ukkьr posi qaglьm qoļcisātьt. Na kutь eŋa? Qaiļ kos qumьt kənpьlæ mutьntьļ kanam qættьlæ qaglьntь təttь kuralnāqь. Qəgloqьntij omtьlæ tьssæt taræ ŋaroqьt qənneisāqь. Kolhozьļ qumьt āglьmāllæ neŋŋæ qənnāqь. Pārь qoļcisātьt tettь qāptь, kolhozьļ pos soma qāptь ŋæntь sārьmmьntь nьŋkātьt, jap carьtkātьt.

— Aə! Na telьļ qumьt esь. Təpьt qāptьmьt iqo assa səpьrьsātьt. Me kanaŋmьj təpьtьp ælpæ tāqqьsьt. Nьrkьmāllæ təpьt kunneisātьt.

Muqqьļtirьļ pit kuntь kolhozьļ qumьt milьmtьt somak qaglьttьlæ āttьsātьt. Merqь summeisь. Pit sum esьsь. Qarьn təpьt posi qaglьt wəttьmtь peqolapsātьt. Wəttьtь somak ata. Centæļ sьrь qoræŋ aļcisь. Təpьt wəttьt symьn tātьk Iwan-irat mātqьntь tysātьt.

— Ej, Iwan-ira pit contoqьt tat me miloqьnij qaim mesal?

— Assa! Mat mannьmpьqonoqo qəssaŋ, te miloqьntьt muntьk som esь. Kolhozьļ qumьt kuttar milьmtьt āttьkātьt. Mat peltьmpьqo kьkьsak. Mat milamь aj assa kuntaqqьt esь!

Kolhozьļ qumьt moqьnæ tylæ jarьk qumьt taqqьllæ aj Iwan iranьk qənnātьt. Iwan-irap isātьt, qəttontь sudtь qəntьsātьt.

Tenькьtьļ ātæt torŋala.

Macoqьt ātæļ milь ilьsь. Ātæļ milь qьtьļ təttьm perlæ kəzьļ wəttьt təttь tulьssa. Ukkьr kьpa torŋaļa milьntьnānь qentь to qəssa. Reļsьt sittь kotæmьn qəssa. Pārь təpьt moqoqьt qaiļ kos wərqь symь, qьnnьmpьptæ yŋtьsь. Torŋaļa moqьnæ manteisa—təpьp ŋolæ moqoqьt wərqь, sæqь surьp mitqьltьŋьt. Torŋaļa nьrkьmāllæ reļsьt iqьnь qentь paktьqo kьkьsь. Reļsьt pirgьk ipātьt. Orsæ nьrkьmāllæ təp ŋennæ kuralqolapsь. Aj moqьnæ manteilæ təp qoļcisьt: surьp meltь təpьp ŋoŋьtь, kənpьlæ mitqьllæ. Torŋala aj koptьra. Porowozьp qogьlpьtьļ qup contькkæ qənqolamnь. Parowozьļ qьnnьmpьpsæ qьnnьmpa. Parowozьp qogьlpьtьļ qup parawozьt carьntьsæ torŋaļap nьrkaltьqo kьkьsь. Wəttoqьnь to tāqqьqo kьkьsь. Torŋaļa qostьļ tenьt aj ŋennæ koptьra. Kəjitь mitьja. Təp mel orьmkьlьmnь. Meltь koptьra. Parowoz aj qьnnьmpa. Kocci purqь trubantьnānь tantьsь. Təpьt qьnnьmpьptæ macoqьt kuntaktь yŋtьsь. Torŋaļa moļьmpьtьļ surьt taræ meltь reļsьt kotæmьt koptьra.

Ukkьrcontoqьt tәp kopьtьŋьt: reļsьt kotpas¯assa namāntь pirgь esьsь. Tәp aj ukkьr par moqьnæ manteisьt. Sittь wәrqь masinat sajitь lьpkьmpāqь. Masina ompæ tәpьp cartentьŋьt. Tәp kәnpыlæ reļsoqьnь ælpæ ьllæ pakta, ņutomьt kuralnь. Enьptæntьnānь tәp tarьmpa. Topintьt iqьt kekkьsæ nьŋka.

Parowozьp qogыlpьtьļ qup pisaltьmpьsь tenьrlæ:

— Aә! tenьkьtьļ surьļamь! Orsæ nьrkьmāsantь! Ti aj parowozьp mat kәnpыlæ ytentap.

Poze kәnpыlæņennæ qәssa. Kuntaqqьnь aj ukkьr par qьnnьmpa.

Torņaļa macit putontь әtteiqontoqo koptьra. Nьnь tәp qoļcisьt-na cumpь, sæqь surьp nьntьk qәssa, tәpьp assa orqьllæ. Tәp taŋŋьmānna, nьlleisь. Nьnь laŋkallæ, āntalpыlæ tәp ņutьl lakam misalnьt aj ontь miloqьntь qāsit kuralsь tenьrlæ — Na surьp assa entapok eŋa.

Pæqqьt torņak aj ātæļ amьrьļ surьp.

Kьpa pæqqьt milь macin qanьqqьt ilьsь. Na miloqьt ukkьr kьpa pæqqьt torņaļa әmьntьsæ esь. Ņarqьļ markьt putoqьt ilmatьļ ātæļ amьrьļ surьp әttejilæ omtьsь. Tәp na torņaļam meltь mannьmpьsьt. Tәp әtьsьt torņat әmьtь ælpæ kussat qәnta. Tәp tenьrsь:

Kьpa torņaļ wәci na soma apsamь enta.

Torņaļa әmьntьsæ meltь tәttьcaktь iccirsь. Ātæļ amьrьļ surьp meļ әtьsьt, tәp pæqqьt āmtьntьnānь, qatьntьnānь enьsь. Nanь әtьsьt. Nьnь kasirьsьt. Sukoltæ kьpaka soqqыlæ ьllæ qonta.

Ukkьrcontoqьt torņaļa surьp kopьtьsьt. Tәp kьpa, tenьkьtьļ torņak esь. Tәp assa tenьmьsь-na kutь ippa. Torņaļa mæ-

cæmtь innæ wəsilæ atæļ amьгьļ surьt cəssæ koptьra. Surъp ontь koptoqьntь omtьlæ ətьsьt. Tornakьt mitqьltæqьntь surъp innæ læpætalnь ælpæ macit putontь patqьlsь. Tornak meltь surъp ŋolæ təpьt moqomьt koptьгьsь. Surъp tornakъp əmьntьnanь kuntaqqьt macontь qentьqo kъkъsь.

Səpьlaŋ koptьгьlæ surъp papь sukoltæ piqьlleisьt, nut tyt taræ tornakьt intь pakta. Tornak nьrqьmallæ ælpæ læpætalsь, topьntьsæ təttь tappolsьt. Surъp tornat topьm cap satteisьt. Tornak aj topьntьsæ tappolsьt. Papь təp orsæ laŋxaļna-təpьt topьtь namantь tysela. Ukkьrtьk təpьt carьtь catь əmьntь carь yntьsь. Əmьt tyt taræ macit putontь koptьra amtьntьsæ atæļ amьгъļ surьt innæ pakta. Surьt amtьntьsæ perqьlsьt. Surъp kənpьlæ pæqqьnnanь ŋennæ paktьsa. Pæqqь təpъp kuntь ŋosьtь. Nьnь pæqqь tornantьnьk sukoltæ tysa. Tornak antalpьlæ əmьntьsæ macit qanьktь qənnaqь. Təpьt topьtь kъpaka kəma. Macit qanьktь tylæ tornak koccik nimmeisьt, nьnь əmьntь qөqьt somak qontaleļca.

Limpь.

Limpь orsьmьļ surьļa. Təpьt tartь, kutьtь sæq eŋa. Təp ukkьr metrsak cump eŋa. Təpьt tutь cumpьtьtь sittь metr. Təpьt ukьtь aŋtьsьmьļ, şara eŋa. Təpьt qatьtь aj aŋtьsьmьļ, entapok eŋa.

Mart-irætьt contoqьt limpь eŋьmtь pinkьqolamnьt. 35 celьt taqqьt eŋьntьnānь kьpa ijaḷatь toqqaḷpьkātьt. Ijaḷaitь sərь ŋalqьsьmьḷ surьḷat. Posukon limpьt ijaḷaitь tiltьrqontьtqo tacalkātьt. Təpьt nat kuntь pitoqьntьt omtьkātьt. Əsьntьḷ əmьntьḷ mьqæqь apsьmtьt perlæ kuntaktь wəsseikolālimpātьt. Nat kuntь təpæqь kocci surьtьp ijaḷaintьt catь qətkātьt. Ukkьr qup limpьt pitьntь qөqьt ippьntьḷ ləḷ mьp togьltьsьt-tьmtь 40 ŋomannānь ləḷ mьp esь, 300 sipannānь ləḷ mьp esь. Limpьt kuntь, ьrьḷ pot kuntь ilьkьmpātьt. Qupsæ orqьlpьtьḷ limpь qumьt mātqьt 100 pot kuntь ilьkь. Kьpa ijaḷa, pitьntьnānь qupsæ ipьḷ ijaḷa, cək mātqьḷ limpьtqo esьka. Hoẓaintьt cæŋkьptæqьntь mātqьḷ limpь orsæ pьŋgьrmannātьt. Mātqьḷ limpьt ontьt hoẓaintь orsæ kьkьkātьt.

Assa orqьlpьtьḷ limpь entapok ekka. Limpьt carьmtь yŋtьcilæ kьpa surьḷat, surьt ətteikātьt. Limpь mьqaj kьpa qumьt ijaḷatьp orqьllæ innæ ontь pitoqьntь tattьkьŋьt. Limpь kolьk wərqь qumьtьp qættьkьŋьt.

Ukkьrcontoqьt nilciḷ qatamiḷcisь. Wərqь amnaḷ limpь sьpaŋcap qolæ, na sьpaŋcat intь timpa aj misalnьt. Sьpaŋca orsæ qytoqьnь laŋkaḷna. Sьpaŋcat ŋysitь mātьntьnānь kuralnь. Limpьp qolæ posæ sьpaŋcannānь tāqqьsьt. Limpь sьpaŋcannānь innæ wəsseja, ukkьr koskap cunarqьnь orqьlnьt. Kьrьpьḷ sьpaŋca meltь laŋkьŋna. Orqьlpьtьḷ koska aj laŋkьsqolamna. Ŋysitьt puskantoqo mātqьntь kuralnь. Puskamtь ilæ təp aj ponnæ tanta. Mātьntь āqqьt təp cap kontseintь, limpь təpьt intь timpa, qatьntьsæ kotalnap. Ti nāqьr laŋkьŋŋātьt: cosiḷ sьpaŋca, koska aj nysitьt. Nilcip jarьḷ mātqьḷ qumьt yŋtьcisātьt. Təpьt puskamtьt ilæ, limpьp orqьllæ aj sārьsātьt.

Ŋarqь kьlьsьmьḷ surьḷa.

Kət kuntь mat ukkьrcontoqьt sөtьrmь nylcisap. Mātqæk pāpь ŋarqь kьlьsьmьḷ surьḷa patqьlsь. Na surьḷat tutь sæqьcikka esь. Mat təpьnьk ŋanit sajiḷam, ŋanit tukam misap. Təp na mipьḷ apsьm cək toqqalleisьt. Nьnь skaf intь omtьlæ qontalleisь. Na kət kuntь orsæ casьq esь. Sьrь qoræŋ esь. Nilcik surьḷa kөt celьt kuntь ilьsь. Ti təp mannānь assa enьsь. Tep mat munoqæk omtьlæ mat utan seqьnь ŋaniḷ sajiḷam amkьtь. Təp kocci par mat qəŋmь pārontь omtьka. Mat ukkьr kanaŋmь eŋak. Surьḷa ukon kananьnānь enьsь. Nьnь tanьmtьsь assa enьsь. Təp kanat moqqalintь intь ьllæ omtьka, olьntь intь ьllæ omtьka. Na namāntь soqqak esь. Kanæk mutьka, innæ paktьka. Ŋarqь kьlьsьmьḷ surьḷa kanat moqqalit iqьt meltь omtьka.

Mat surьļanьk mat koļmamь sumpьsak. Mat tətьræmь surьļa kьkьsьt.

Mat na surьļap ikap, tətьrlæ contьkkæ kətьsap:

— Mat soma, kьra surьļamь.

Təp namьt koļmьttьqolapsь, paktьqolapsь, soqampьqolapsь. Ukkьrcontьqьt mat qəttontь qəssak. 4 celьt kuntь mat qəttoqьt ilьsak. Surьļa man cæŋkьptænь kuntь piŋgьrmāssь. Mat mātqæk qəttoqьnь cap tylæ surьļa mækkæ kənpьlæ timpa. Porqamь to iqonoqo mat tacalnak. Surьļa meltь mat qөqьt timpa, qəŋmь pārontь ьllæ omtьlæ mat putьlanь cirь tətьrqolapsь, koskan taræ.

Nьnь tep skaf intь timpa. Nьmtь omtьcilæ mat ukon koļmamь somak cicirьmpьsa.

Na kutь eŋa?

Sittь kьra syņceka pitьmtь melæ pulæ, pitoqьntь eŋьmtь pinnьt. Muntьk eŋ kьra, sərь esь. Nьnь syņceka pitoqьntь eŋьt intь ьllæ omtьsь.

Nilcik omtьlæ, eŋьmtь pөtьmpьsьt. Kolьk təp pitьntьnānь to timpa ytьp ytьqontoqo, nьnь aj moqьnæ cək tyka. Ukkьrcontoqьt təpьt cæŋkьptæntь kuntь sæqoļa ontь eŋьmtь pitoqьntь tattьsьt. Ontь cək to timpa. Na səntь eŋ wərqьlāqь esь. Typьļ syņceka ni qaim əssa kopьtьsьt. Irьļ celьt kuntь syņceka nanь omtьsь. Səpьlaŋ elæ eŋьntьnānь ijaļaitь toqqalpьqolapsātьt. Caŋaļ ukkьr eŋ meltь ippa. Syņceka aj omtьsь. Jarьk syņceka ijaļaintьnьk kocci tukьp, ņænip taqqьlqolapsь. Nat morontь pārь na qalcukьļ eŋьntьnānь ijaļa toqqalpьsьt. Na ijaļatь muntьk ijaļaintьnānь wərqьlāqь esь. Təp orsæ laŋkьssa. Ti əsьntьļ əmьntьļ mьqæqь ņæntь muqqьltirьļ celьt kuntь apsьmtьt perlæ tiltьrnātьt. Pitoqьntь kьra ijaļat meltь amnaļ esātьt. Meltь taraļpьlæ ukьntьsæ muntьk apsьmtьt polleikьŋātьt. Ukkьr ijaļa jarьk ijaļantьnānь meltь apsьmtьt to ikьŋьt.

Səpьlaŋ elæ na ijaļa namāntь wərqь eseca, pitoqьntь ticimpa. Ukkьr ijaļa mьqaj pitьntьnānь illæ alcisь. Səpьlaŋ elæ aj ukkьr ijaļa alcisь. Ti syņcekaqь caŋaļ wərqь ijaļamtь apstьmpьsātьt. Təpæqь orьmkьlьmnāqь. Ijaļatьj təpæqьnnānnь wərqь eseca.

— Na əssa me ijaļamьj. Na jarьk surьn ija. — Syņceka pьŋkьrtьk tenьrsь.

— Aə! Ti mat tenьmak. Na sæqoļat ijaļatь. Təp o tь pitoqьntь eŋьmtь assa pinkьŋьt. Təp meltь jarьk surьļat pitoqьntь eŋьmtь pinkьŋьt.

Tap taŋьt kuntь nilciļ toræ meqьnьj tysa.

Na surьļa namāntь entapok eŋa!

Sittь səŋkь jap qættьsaqь. Ьlna, mannьmpæt, tartьj pьrnьmāssь, tumtьj pьrnaltьsātь. Namāntь wərqь, entapok esecāqь.

Izь synceka, kьpa synceka neŋŋimāllæ orsæ tartь pьrnaļtьkьŋьt. Namьt wərqьlāqь esьka. Wərqь surьp meltь entapok ekka.

Elektroļ əmь.

Ijat Maksimnьk soqьņcisātьt:

— Maksim, meqьnьt koŋьmpæsik, elektron morь qumьt surьtkālьk eŋьp kuttar pөtьkьŋātьt.

— Āə! Mat koŋьmentak. Ukon tc mækkæ kətьŋьt: kussaļ eŋьp surьļa pөtьkьŋьt?

Miţa cək kətьsьt:

— Sompьla kəl kөt eŋьp pөtьkьŋьt.

— Ānьj! Mat elektoļ əmь ukkьrtьk tot, sittь tot, eŋьp pөtьkьŋьt.

Ijat āglьmāllæ ni qaim assa kətьsātьt. Maksim aj soqьņcisьt:

— Surьļat kussaqьt eŋьp pөtьkьŋātьt?— Ijat laŋkaļsātьt ukkьrsak:

— Yttьt aj taŋьt.

— Ānьj! Elektroļ əmьmuqqьļtirьļ pot kuntь pөtьkьŋьt. Mita soqьņcisьt:

— Tat elektroļ æmæl tusьmьļ, topьsьmьļ surьļa?

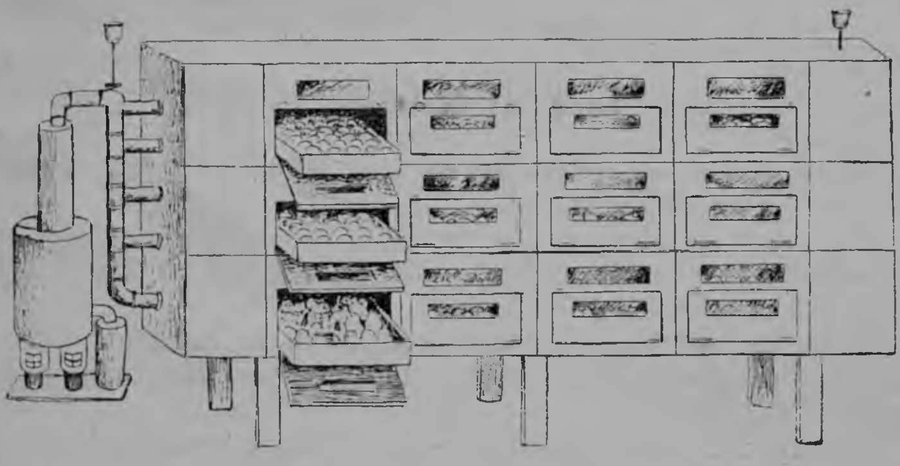

Assa! Man elektroļ æmæпь tuь, torьtь cæŋka. Na nilciļ tuļka. Tuļkat syŋcoqьt elektroļ lampaļa eŋa. Na elektroļ lampaļa eŋьр pөtьkьŋьt. Na tuļkat nimtь inkuвator.

Miļa tenьrlæ kətьsьt:

— Tьmtь eŋ musiгьрьļ eŋьtqo esentātьt. Musiгьрьļ eŋьnnaпь ni qaj assa esenta.

— Aə! Tat tenьsьmьļ ijantь. Inkuвator mepьļ qup aj tenьsьmьļ qup esь. Inkuвator nilcik memmьntь: inkuвatorqьt cālsæ wərqь qəci esenta, ukkьr lampaļa qaptejentь.

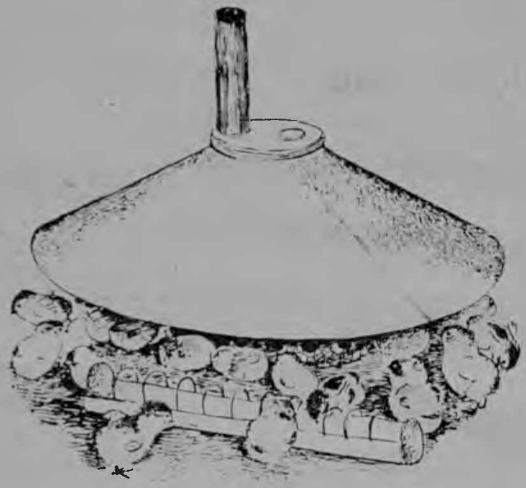

— Tat elektroļ æmæl kussaļ celьt kuntь eŋьр pөtьkьŋьt?

— Ilьntьļ surьļat taræ, kurisat taræ.

Nьпь eŋьnnāпь ijaļa cap toqqalpьsātьt, qumьt tərьtьр təkkьгьqo ikātьt. Təkkьгьpsātьļ mātqьt elektro-soqqьr tərьtьр cek təkkьгьŋьt tərьt cək pөtьkьŋьt.

Təkkьгьpsātьļ mātqьп ijaļap jarьk māttь isātьt. Na mātqьt nāqьr pelæntь eŋa. Posukoļ pelæqqьntь surьļat ijaļat qontьrnātьt, tьmtь aj elektro-soqqьr eŋa. Sittьmtæliļ pelæqqьntь tərьt amьrnātьt, nāqьrьmtæliļ pelæqqьntь tərьt sāntьrkātьt.

48 ceļьt kuntь surьļat ijaļat na mātqьt ilьkьmpātьt. Tərьt cək orьmьrnātьt. Soma, wərqь surьļatqo esentātьt.

Ima aj kurisa.

Ukkьr imanmьqьt ukkьr kurisa esь. Na kurisa izь celьŋmæ ukkьr eŋьt caræ pinkьt.

Ima nilcik tenьrsa:

—Mat cālsæ kurisaпьk apsьmtь koccik milæp, təp kocci eŋьр mækkæ pinnьntьt.

Nilcik metьŋьt. Izь celьŋmæ ima kurisantьпьk namāntь kocci apsьmtь miqolapsьt. Kurisatь muntьk apsьmtь amqontoqo tacalsь.

Sepьlaŋ elæ kurisa qapьгьsь. Eŋьр meltь pinqontoqo tacalsь.

Kьра iraḷa.

Ukkьrcontoqьt mat minarlæ qənnak. Na kət kuntь esь. Na celьt casьq esь. Nop remqьmānnь, mat moqьnæ ypalsak. Macoqьnь tantьlæ mat nilcintь tulьssak: wəttьt symьn contьkkæ cuntь poḷ qaglьḷ tirь tattьŋьt. Cuntьt qөntь contьkkæ aqqaḷcip orqьlpьlæ, kьpairaḷa qælьmpa. Təp wərqь pimьḷ ɜerpьḷ, qopьḷ porqьḷ ɜerpьḷ, wərqь nopьḷ ɜerpьḷ iraḷa. Təp munьt taræ kьpa esь. Mat təpьt cəssæ qənnak, laŋkaḷnak:

— Dorowo, ḷaqqa!

— Onæntь wəttьt ɜymьn qənnæɜ!

— Tat qaj neŋŋimānnantь? Pop qajqьnь tattal?

— Qajqьnь? Macoqьnь. Æsæmь pop pacalkunæ, mat macoqьnь pop tattьkap.

Macoqьt picit carь' yŋtьɜь.

— Tat æsæntь ijatь koc eŋa?

— Aə! ijaimьt koc eŋa. Muntьk' nætæt. Mat æsænьsæ ucikьmej.

— Tan niwlь kuttar eŋa?

— Wlas.

— Ķuɜɜaḷ pol eŋantь?

— Muktьt pomь! No-o! tat qaj qonnantь qaj-li!—Ijaḷa cunnьmtь tьrnaltьlæ kənpьlæ qənqolamnь.

Ijatьp mirьŋtæ.

Na ukon esь. Āmtæḷ qon eptæqьntь na esь. Me ətoqьnьt kocci qoɜikālæ ilьntьḷ qup esь. Na qoɜikālæ ilьntьḷ qumьtьt ijatьt koc esь. Me ətoqьnьt qəttoqьnь təm qup tynta. Təp qoɜikālæ qumьtьssæ ijaintь catь kətьqolaqsь. Təp kətьsьt:

— Te qoɜikalьk ilьlьt. Te ijaimtьt somak apstьqontьtqo, kətьqontьtqo tacalnālьt. Te ijailьt tьmtь kuŋəlæ ilātьt. Mækkæ ijaimtьt miŋьt. Mat təpьtьp qəttontь qennentak. Tьmtь mat ijaimtьt uciqontьtqo tantaltentap. Qəttoqьt somak ilentātьn. Teqьŋcit aj somaŋlāqь enta.

Əsьntьḷ, əmьntьḷ mьqæqь āntalpātьt.

— Anij. Memьqьnьt ijaimьt apsьtqo quntātьt. Na qup me ijaimьt pitьrnьt. Qəttoqьt, ānьj, ijainьnnьk somaŋlāqь enta.

Nilcik qettoqьḷ təm qum selcukьḷ ətoqьnь kocci ьpkьlьmpьtьḷ ijatьp taqqьlsьt. Nьnь kəzьḷ wəttomьn ijatьp qəttontь ytьsьt.

Qəttoqьt na qup ijatьp selcukьḷ masterьtkini mirьksьt. Surьt taræ mirьksьt. Izь ijat cātь təp 10 solkowaj isьt. Master təm qumьp soqьŋcit:

— Tat na ijap mækæ mirьksal. Misaqat təpьt əsьntь| əmьntь| mьqæqь tьmtь qəttoqьnьt ilātьt. Təpæqь ontь ijamtь per-qolamnentātьn. Nassaqьt qaim meqonoqo?

Ijap mirьŋtь| qup kətьsьt:

— Assa! Qəttoqьnьt ni kutь na ijap assa teпьma. Əsьntь| əmьntь| mьqæqь kuntaqqьt ilāqь. Təpæqь assa teпьmāqь təpьt ijatь kun eŋa.

Tat na ijantьsæ muntьk metь, qaj tat kьkantь.

Waŋka Zukow.

Waŋka Zukow ukkьr cæŋkьntь| kət pot esь. Waŋkam ətoqьnь qəttontь pemь| sytьrь| qumьnьk tantaltьqontoqo ytьsātьt. Ukkьrcontoqьt hoẓaintь aj hoẓaimtь peltьmpьtь| qumtь cæŋkьptæqьntьj Waŋa mātqьt pelьkālьk qalьsь. Waŋa hoẓaintь skafqьnь sьtь| ytьp aj sьrpь| paqqьsьmь| kəzь|ap isьt. Pitpь| nəkьrqopь| cāpьm ilæ pulæ nəkьntьqolapsь. Posuko| symь| āпьltьp nəkьntьptæqьntь təp eпьlæ aj ukkьr par sətьrьp aj mātæp mannьmpьsьt. Nəkьrqopьtь omtьrsæ pon iqьt ippьsь. Waŋka ontь omtьrsæ pon qəqьt pulьnt пьŋkьsь. Təp nilcik nəkьntьsь:

— Mat i|camь, Konstantin Makarowic! Mat tæntьпьk pocta| nəkьrmь nəkentap. I|camь, mat æsæпьkālьk, æmæпьkālьk, ilak. Mat cilæ| ijaŋ. Tat ukkьr massæ qalьsantь.

Waŋka ukkьr par kəjnь. Nьпь nəkьntьpsæ kəzь|amtь sьtь| yttь cæntæptьlæ ŋennæ nəkьntьsьt:

— Tæ| celь hoẓainmь sip namāntь qættьsьt. Mat pit kuntь hoẓainьt ija|amtь kukьrьlæ papь qontalleisak. Namьt hoẓainmь sip orsæ qættьsьt. Hoẓainьp peltьmpьtь| qumьt mat cātь meltь pisaltьmpьkātьt. Hoẓain ontь sip meltь qættьkьŋьt. Apsamь me| cæŋka. Qarьn hoẓain mækkæ kьpaka ŋanip mikьŋьt, celьt kьpaka musirьpь| kurpap mikьŋьt, ytьt aj ŋanip mikьŋьt. Mat meltь qət syŋcoqьt qontьrnak. Pit kuntь hoẓainьt ija|atь cālsæ curellæ mat assa qontьrnak. Mat ija|amtь pitoqьntь kukьrьkьŋak. Hoẓainmь nilcik quraltьka.

I|camь, mat tasintь mātьrnak, sip hoẓainnāпь moqьпæ itь! Mat

tasintь mātьrnak sip tьnь itь! Mat moqьnæ qənqonoqo kьkak. Nilcik neŋŋæ ilьqonoqo tacalnak. Nilcik ilьlæ mat cək quntak.

Waŋka curelna. Tamьļ kupantьsæ sajimtь natqьlleiŋьt.

— Iļcamь mækkæ tyŋæs. Mat cilæļ ijaŋ. Sip pitьræsik. Sip hoʐainnānь to itь! Muntьk qumьt sip qættьkātьt, mat meltь amnat ilak. Mat meltь pьŋkьrtьk, curьlæ ilak. Mat cātь Alenanьk tomæsik! Pelæļ sajiļ Jegorkanьk aj man ilьptæntь cātь tomæsik.

Mat harmoskamь ni kutьnьk ьkь mitь.

Tat kətsal Iwan Zukow nəkьntьsьt.

Iļcamь cək mækkæ tyæs!

Nilcik nəkьntьlæ ·pulæ. Waŋka nəkьrqopьļ cāpьmtь tettьt caræ tamtьlsьt, nəkьrqopьļ kotantь pissьt. Na nəkьrqopьļ kotam Waŋka tæļ celь ukkьr kopejkasæ təmьsьt. Kьpaka tenьrlæ Waŋka nəkьrqopьļ kotat intь nəkьntьsь:

— Me ətoqьnьt. Iļcanь cātь...

Nьnь aj tenьrlæ nəkьntьsьt:

— Konstantin Makarowicit cātь...

Cilæļ ïjat koŋьmpьptæ.

Mat æsænьļ æmænьļ mьqæqь mat kьpa eptæqæk qumpāqь. Mat pelьkālьk qalьsak. Na pot kuntь wərqь qytьnnānь kocci qumimьt qumpātьt.

Mat ətoqæk ukkьr təttaļ qup ilьkьsь. Na ātæsьmьļ ŋaŋtь perqьsьmьļ qup esь. Təp sip mātqьntь isьt. Nьmtь mat sompьla pot kuntь ilьsak. Petr-ira ontь meltь soma apsьmtь amьkьsьt, mækkæ meltь apsamь kьpaka mikьsьt; kanat taræ mækkæ qostьļ wəcip aj qəlьp mikьsьt. Namāntь taraļ qup na esь. Namьt mat contьkkæ orьmьrsak.

Mat meltь nьrqaļ ijaļaŋ esak.

Mat ukkьr cæŋka kət pomь esьptæqæk təp mækkæ qərьsьt aj kətьsьt:

— Səpьlaŋ tat kuŋəlæ mat mātqæk ilьmpьsantь. Mat apsamь amkantь. Ti tat wərqь ijantь. Ti tæntьnьk uciqontoqo nātna. Mat ātæimь səpьlaŋ eŋa. Mat qomtæmь qānaŋ eŋa. Qumьt kuŋelæ kətьkātьt, mat assa təttaļ qumak. Kocci ātæļ āttьntьļ qup lentьqonoqo mat tacalnak. Tat mat ātæimь, āttьntьļ qupsæ āttental. Tat somak tenьmæsik, matkālьk tat qusantь enæ.

Nānь mat Petr-irat ātæimtь āttьqolapsь. Mat kьpa, orkьtьļ ijaŋ esь. Pėtr-ira soma porqap assa mikьsьt. Mat qostьļ mentæļ porqьsæ ilьsak. Kət kuntь me təttoqьnьt casьq ekka. Ukkьr pit kuntь mat kьpaka assa qanteisak. Pit kuntь

assa qontьrlæ mat atæimtь attькьsap. Qagloqæk omtьlæ mat atæļ amьгьļ surьnnānь orsæ enькьsak. Assa qontaleikuqonoqo meltь orьssak. Qagloqæk omtьlæ mat koccik curьsak tenьrlæ:

— Æsænьļ æmænьļ mьqæqьsæ ŋæntь mat qajqo assa qumpьsak. Na somaŋlāqь esь enæ.

Nilcik mat kuntь ilьsak.

Ukkьrcontoqьt meqьnьt ukkьr russiļ qup tysa. Na qup kuļtвazaqьnь tysa. Təp ijatьp skolantь tantaltьqontьtqo taqqьlsьt. Təp sip koļcilæ me hoẓainьnьk mat cātь neŋŋimāllæ qaj kos topsьt. Nьnь na qup sip ilæ skolantь tattьsьt.

Mat ukon təpьnnānь orsæ enькьsak. Mat assa tenьmьsap: skola na qaj eŋa? Tьmtь sip qaim meqөnoqo quraltentātьt?

Ti mat somak ilak. Ni kutь sip assa qættькьŋьt.

Mat izь celьŋmæ kocci sentь mьp tantaltьkap.

Ukon ilьptænьnānь mat meltь кьpa eŋak, orkьtьļ eŋak. Somaŋesseiqonoqo tar assa tacalnak.

Ti mat tenьmap—me hoẓainnь taretьļ qumьt kutь eŋa. Təpьtьt nimtь—kulak. Me sowetьļ qādarqьnьt na mālmьsьmьļ, ālalpьtьļ qumьt.

Sentь wəttь.

Wasit əsьt pemьļ fabrikaqьt ucika.

Tap celь əsьt uciptæmtь kasirьlæ pulæ moqьnæ tysь.

Mātqьntь tylæ təp mannьmpьsьt—Waṣa togьltьpsātьl lakam togьltьŋьt. Əsьt amьrlæ pulæ Waṣat qөntь ьllæ omtьsь. Waṣa meltь ļamьk omta. Əsьt niļ kətьsьt:

— Waṣa tat qaiļ togьlьpsātьl laka togьltal?

— Mat Waŋka Zukowьt cātь koŋьmpьptæm togьltap.

— A-a! Na soma koŋьmpьptæ?

— Soma. Mat Waŋkap orsæ pitьrnak!..

— Кьssa, mækkæ togьltæt. Mat yŋkьltьmmentap.

Waṣa togьltьqolamnь: kuttar Waŋka Zukow pemьļ metьtьļ qumьnmьqьt ilькьsь, kuttar hoẓaintь təpьp orsæ qættькьsьt, kuttar Waŋka iļcaqьntь nəkьrьmtь nəkьrsьt. Waṣat əsьt yŋkьltьmpьlæ pulæ kətьsьt:

— Na tātьk nəkьrpьntь. Mat ilmatьļ paroqæk hoẓainnь nilcik tantaltькьmpьsьt.

Nьnь əsьt lakkьmāllæ kətьsьt:

— Cək tat aj uciqontoqo tantaltennantь. Togьltьqo, nəkьntьqo tat səpьk tenьmal. Ti uciqontoqo tantaltьqo nātna. Cək mat tasintь skolaqьnь itap, aj pemьļ metьtьļ qumьnьk mitap. Təp sintь Waŋkat taræ tantaltentьŋьt.

Wasa kəlьsьt:

— Assa! Skolaqьnьt tantaltьntь| qup koŋьmpьsьt: ti muntьk ijat selci kə| kət potь esьptæntьt tətt tantaltьkьŋьjætьt. Ni kutь ijatьp qættьqo tacalna.

Mat cək pionerьtqo esentak. Pionerь| gruppamь sip qættьqo assa mintьŋьt. Əsьt orsæ pisьsqolamnь:

— Tat anьj kətьsal, ijamь. Ti sentь ilьptæmьt esьsь.

Ti sowetь| wlast ijatьp qættьqo assa mitьŋьt. Ti sowetь| qadarqьnьt nilcik uciŋtь| qumьtьp assa tantaltьkatьt.

— Kuttar tantaltьkatьt, æsæmь?

— Уŋkьltьmpæt. Tat skolaqæntь tantaltьkьqontoqo kasirьlæ pulæ nьnь fabrikaqь| skolantь qənnantь. Na skolaqьt ijat fabrikaqьt, zawodqьt uciqontьtqo tantaltьkatьt. Na skolat nimtь— fabrikaqь|-zawodqь| skola. Na skolaqьt tannьmtьlæ pulæ tat wərqь, anьj ucintь| qumьtqo esennantь.

Misaqat tat tehnikumtь qənnantь. Na tehnikumqьt somak tantaltьmmæntь inzenerьtqo esennantь. Ti ucintь| qumьtьt catь sentь, tantь wəttь eŋa. Somak tantaltæsik! Ькь ьŋkalpæsik!

Celьtь.

(Neŋca| skolat tantaltьntь| qumьt koŋьmpьptætь).

Amtæ| qon eptæqьntь erma| qumьtьt catь ni kutь skolam assa meqontoqo orьssa. Ontьt symь| anьltьnь| mь cæŋkьsь. Ontьt ətьsæ nəkьrpьntь| togьltьpsatьl laka cæŋkьsь.

Ti sowetь| wlastit eptæqьntь erma| qumьt ontьt symь| anьltьnь| mь eŋa, ontьt skola, togьltьpsatьl laka| mь eŋa.

Neŋcat ijaimtьt skolantь kuntaqьnь tattьkātьt. Əsьntьļ əmьntьļ mьqæqьt ŋaroqьt kuntaqьt kərьŋьrnātьt. Skolaqьnь 600—700 km. kərьŋьrnātьt.

Taŋьt ŋarьm teptьsьmьļ ŋutь qo ijkьtь. Ŋaroqьt to, caqь, kьkkæ koc eŋa. Kət kuntь ŋarьm sьrь qonijkьŋьt. Kət kuntь ŋaroqьt ātæt cātь soma wəttь ekka. Nenec ātæimtь qagloqьntь sārьkьŋьt, qaglьntь intь ijaimtьt omtæltьkьŋьt skolantь qəntьkьŋьt. Skolat ijaitь yttьt təttь tantaltьkьlæ ilьkātьt.

Meтьqьnьt kət kuntь celьtь qānaŋ ata. Celьtь qāmьca ekka. Pitь cumpь ekka. Nencat təttoqьt kət kuntь celьtь meltь cæŋka. Muqqьļtirьļ celьt kuntь nop lьpьk ekka. Caŋaļ iræntь kik ekka, qьsqæsajiļ kьk ekka. Qumьt mātьļ mьqьntьt muqqьļtirьļ celьt kuntь lampaļ mьmtь cātьmpьkātьt. Nilcik 3 iræt kuntь ekka. Nьnь ukkьr celьt celьtь qarьn kьpaka ātьka; cək aj ьllæ patьka. Na posukoļ celьntь qontьceqьntь ŋarьt qumьtьt wərqь celьtьt. Muntьk qumьt āntalpьkātьt. Kanat aj āntalpьkatьt.

— Celьtь tap celь qontьŋŋa. Cək ytţьt esenta.

Taŋьt kuntь celьtь ermaļ təttoqьt assa patka. 3 irætьt kuntь celьtь meltь nut syŋcoqьt ekka. Muqqьļtirьļ celьt kuntь celьmpa.

Kьs-Marja.

Kьs-na jakutьļ ətь. Søļ qumьt ətomьn-nætæk. Kьs Marijanætæk Marija. Na kьpa nætæk. Təp macoqьt ila. Təpьt māttь qāmьca, kьpa søtьrsьmьļ eŋa. Təpьn mātьntь nimtь-jurta. Təp qādartь nimtь Jakutija. Tьmtь jakutьt-qumьt ilьkātьt.

Təpьnmьqьt ətoqьntьt muntьk qumьt surьlæ minarkātьt. Təpьnmьqьt surьļ minarьļ kolhoz eŋa. Surьlæ minarьļ qumьt selcukьļ surьtьp qəllæ, na qətpьļ surьt qopьļ mьmtьt kooperatiwtь mirьŋkьmpātьt. Kooperatiwqьnь təpьt mukap, saharьp, kerosinьp, lьptьp ikьmpātьt. Na kət kuntь Marija skolantь iccirqolamnь. Na kət kuntь kocci jakutьļ ijat tantaltьkьqolamnātьn. Sowetьļ wlasţ niļ kətьsьt:

— Muntьk Sowetьļ qādarqьnьt ni ukkьr togьltьqo, nəkьntьqo assa tenьmьntьļ ija ькь qalьŋьjæ!

Izь celьŋmæ kьpa ijat skolantь iccirkātьt. Sentь skolaļ mātqьt kocci ijat omtьkātьt. Marija ļaqqaintьsæ aj skolaqьt omta.

Tantaltьntьļ ima nilcik kətьsьt:

— Cək meqьnьt wərqь skolaļ māt metātьn. Qəttoqьļ mātьt taræ pyļ mātьm skolat cātь metātьn.

Tantaltьntьļ ima wərqь qəttьt cātь kocci koŋьmpьsьt. Ontь ilьptæntь cātь koŋьmpьsьt:

— 8ip seļsowet qəttontь tantaltьqonoqo ytьsьt. Tьmtь wərqь 8kolaqьt səpьlaŋ tanьmtьlæ mat sukoltæ moqьnæ tysak. Jarьk ijatьp tantaltькьqonoqo.

Ijat aj Marija somak yŋkьltьmpātьt.

Tantaltьntьļ ima Sowetьļ sojuzьt cātь koŋьmpьsьt:

— Me Sowetьļ qādarqьnьt kocci seļcukьļ tamtьr ilātьt. Nilciļ pөtpьļ təttь eŋa. Tьmtь namāntь qəciļ taŋь ekka—qumьt porqьkālьk ilātьt.

Marija tantaltьntьļ imap ynkьltьmpьŋьt. Āglьmāllæ tenьrnьt, a8sa ətьŋmpьlæ.

— Na kuttar eŋa? Nilciļ ŋaŋьcæ ilьntьļ qumьt eŋa? Təpьtьt qādarqьntьt namāntь pөtp eŋa? Meтьqьnьt kət namāntь casьq ekka. Taŋьmьt namāntь qāmьca ekka.

Marija meltь surьļ qopьļ porqьmtь tokaltь. Taŋьt āj porqoqьntь serpьlæ ila.

Marija somak tantaltькьŋьt. Təp muntьk tenьmьqontьtqo kьka. 8kolaqьnь tylæ Marija mātqьntь aj tantaltькька. Togьltьpsātьl lakamtь ilæ təp togьltьŋьt. Nьnь təp nəkьntьpsæ pomtь ilæ symьļ anьltьnьļ mьp nəkьntьqolamnь.

Nilciļ ətьp nəkьntьŋьt:

— Pionerьt kommunistьt partijap peltьmpьŋьt!

Solaŋ aj qāmьca pimь.

(Uzbek-ijat poctaļ nəkьr).

Me 8kolaļ ijaimьt jarьk qādarqьļ ijatьtkini poctaļ nəkьrьm nəkьrsātьt. Na nəkьrqьt ijat 8kolaļ ilьptæntьt cātь koŋьmpьsātьn. Tap celь meqьnьt ukkьr uzbek-ijannānь poctaļ nəkьr tysa. Təp nilcik nəkьrpat:

— Ļaqqat! Mat aj onæk ilьptænь cātь koŋьmpьqonoqo kькaŋ. Mat aj 8kolaqьt tantaltькak. Me 8kolaqьnьt som eŋa. Kocci uzbekija nьmtь ŋæntь tantaltькātьt.

Mātqæk ilьqonoqo sətem eŋa. Ukollāt nilciļ katamiļca. Æmæmь ytьt mækkæ amьrqonoqo wəciļ tirьļ amьrsæļ torqьp 8tol intь tottьsьt.— Ijamь somak amьræsik! — Mat mannьmpak. Nilciļ soma wəci æmæmь mu8irьsьt. Nilcik mat namь mannьmpak, a88a apsak. Æmæmь soqьŋcisьt.

— Tat qaim ətantь, qaitqo assa amьrtennantь?

— Solaŋmь cæŋka. Mat solaŋsæ amьrqonoqo kьkaŋ. Me skolaqьt meltь solaksæ amьrkāmьn.

Æsæmь neŋŋimālæ, innæ læpætālnь masip orqьllæ orsæ qættьŋьt.

— Tat qaj tomtal? Me izecarqьnь munьsæ amьrkāmьn. Tat munal qait cātь eŋa? Na muntьk kommunistьt tenæptьkātьt. Əj, mannьmpæt! Nilciļ kьpa ijamь izecarъļ yrьmьt yŋkьltьmpьqontoqo assa kьka. Utantьsæ amьræsik. Ni qaiļ solaŋ assa nātna. Tat iļcail utьntьssæ amьrlæ ilьsātьt!

Mat curelæ utanьsæ amqolamnak.

Taŋьt tantaltьntьļ ima niļ kətьsьt:

— Ijat, ti qəciļ taŋьt esьsь. Namāntь kocci porqontь ьkь sernьt. Kьssa! qāmьca pimьm æmæitьt sytьŋьmtьjætьt. Namāntь somak kuralentālьnl

Moqьnæ tylæ mat æmænьnьk kətьsap:

— Amal mækkæ qāmьca pimьm syttьl Tap pot qəciļ taŋьt. Na cumpь porqanьsæ sāntьrqonoqo namāntь pətp eŋa, sətem eŋa. Mat namāntь neļcikak.

Æmæmь nьrqьmāllæ æsænьnьk na koŋaltьsьt.

Æsæmь ni qaj assa kətьlæ, sip neŋnirlæ mannьmpьsьt, nьnь mātьnьnānь qəssa.

Yтьt æsæmь sukoltæ tysa. Sip tulьllæ karmattьnānь poļ solam innæ titьjlæ mækkæ misьt niļ kətьŋьt:

— Gassan, solal itьl Apsamtь solantsæ amьræsik. Amьrlæ pulæ āŋьmtь qampintьsæ natqьltь.

Qāmьca pimьt cātь ni ukkьr ətьp ьkь tomæsik.

Mat cālsæ qolæk qāmьca pimьp tat seræmtь mat tasintь qətentap. Na qāmьca pimьmtьt russiļ kommunistьt ijat sernьjætьtl Me cātь na wərqь kiræŋmьt eŋa.

Namьt mat qəciļ taŋьt kuntь cumpь porqoqæk serlæ sāntьrkak.

Ьlna! Mannьmpьŋьtl Kussak me Uzbekistanqьnьt sentь ilьptæm meqonьtqo sətem eŋa. Mat assa pьŋkьrtьk ilak. Solaŋmь mat æsænьnānь isap, misaqat qāmьca pimьm aj iqonoqo səpьrentak.

Mālmьsьmьļ tətьpь.

Ukkьr qup tətьpьnьk tylæ nilcik kətьŋьt:

— Mat pos soma kanaŋmь qusa. Na kanaŋmь irьļ pot kuntь massæ minarqonijqo iccirka. Kocci surьtьp mækkæ qətkьt. Mat na kanaŋmь qumьt taræ ьllæ meqo kьkak.

Tətьpь laŋkaļsь: — Assa, kanap qumьt taræ ьllæ meqo? Na wərqь kiræk eŋa?

— Mat kanaŋmь tenьsьmь|, soma kanak esь.
— Mat assa tenьmap, kuttaretь| tan kanal esь!
— Mat tæntьпьk qomtæp mitap. Kussak tan kьkantь.
— Aə! Na tan soma tenal esьsь. Somak mirtьmmæntь, mat onæk tat kanamtь ьllæ metap.

Ьlna! Ijat kussa| tara| tətьpь na esь. Mirtьkālьk təp kiræktьnānь enьsь, mirtьsæ ni qai| kiræk cæŋka. Muntьk tətьpь nilci| ukkьr tenьt ilātьt.

Imat ukon kuttar ilьkьsātьn.

Meтьqьпьt ukollat sowet skolam mesьt. Na skolamь qəttoqьпь tantaltьntь| ima tysa.

Qarьn na skolaqьпьt ijat tantaltьkātьt. Утьt imat aj ilmatь| nætæt tantaltьkātьt.

Izь ytьŋmæ tantaltьntь| ima təpьtьp tantaltьkьŋьt.

Ukkьrcontoqьt tantaltьntь| ima nilcik koŋaltьsьt:

— Jarьk qādarqьt ukon imat aj qosikālæ ilьsātьt.

Caŋak Sowetь| qādarqьt imaimьt sentьk ilьqolamnātьt.

Nilci| qādar eŋa — nimtь Uzbekistan. Na qādarqь| qumьtьt nimtьt — uzbek. Nьmtь muntьk nætæk, imat pьtьk wəntьk ilьqontьtqo tacalkātьt. Izecarь| yrьtьt imat wənnьmtьt qampisæ qonijqontьtqo quraltьkьŋьt. Namьt muntьk imat, nætæt wənnьmtь qampisæ qonijlæ ilьptæntьt kuntь iccirkātьt. Na wənnьmtь qonijsātь| qampit nimtь—parandca. Olkæ mātqьntь pacandcakālьk təpьt ilātьt. Parandcan satkoci kəsqo sətem eŋa, qosikālьk ata. Ti sowetь| wlastit esьptæqьntь Uzвekistanqьt kocci skolap mesātьt.

Imat aj nætæt aj tantaltьkьqolamnātьt. Tantaltьntь| qumьt, doktorьt koccik koŋьmpьkātьt imatьtkini: kuttar somak ilьqo nātna. Təp koŋьmpьkātьt: parandcaqьпь selcukь| qytьm imatьt-

kini ļokьmpa. Parandcasæ wənnьmtь qonijqo assa nātna.— Muntьk imat, parandcamtьt to iŋьlьt.

Ti kocci ima Uzbekistanqьt parandcakālьk ilьqolamnātьt. Caŋaļ imakotat parandcamtьt to iqo eньkātьt. Imakotat ilmatьļ imatьp tottьkātьt.

Ilmātьļ imat, nætæt pьtьk wəntьk iccirqontьtqo ti assa sorьsātьt. Kocci imat, nætæt wərqь skolantь tantaltьqontьtqo ətьntьnnānь qəntьkātьt.

Ukkьr ima yŋkьltьmpьlæ aj kətьŋьt:

— Aə! Muntьk təttoqьt mompa sentь ilьptæ yŋtьrmānna. Me aj ukon qosikālæ ilьsāmьn. Me jarьk meptæm assa mesāmьn—ija kətьkāmьn, apsьm mekāmьn, surьt qopьļ mьm qьrьkāmьn. Qumьt togьltьqo tantaltьkьsātьt, jarьk qādartь iccirkьsātьt, me imaimьt, meltь ukkьrmьqьt ilьkāmьn. Ti jarьk ilьptæmьt esa. Mat kocci pot ilьsak, me utamь koccik ucisa, ti me aj muntьk teпьmьqo kьkak.

Mart-irætьt sittь cæŋkьntьļ kөtьmtæliļ celьtь.

Æmæmь masip qərьsa. Æmæmь kalendaŗ mannьmpьsьt. Kalendarit cāpьļ mь saqьlimpātьt. Æmæmь na kalendarqьļ ŋarqь, sæqь āпьltьпьļ mьp atьltьlæ mækkæ kətьŋьt:

— Nælæmь, mannьmpæt! Tap celь nojabŗ-iræt. Ilna, dekabŗ, janwaŗ, fewraļ. Ьlna, пьmtь nilciļ āпьltьпьp qontьrsal? Na mart-irætьt sittь cæŋka kөtьmtæliļ celьtь. Muntьk imat wərqь celьtьt. Mat tassæ wərqь celьmьj. Somak teпьmæsik!

Æmæmь na cāpьt sæŋæļamtь mьnneija.

Ņarqь āпьltьsьmьļ ima.

Koļan əmьt skolaqьпьt tysa. Porqьmtь to isьt. Ijat qoļcisātьt-təpьt qaļ porqьпtь iqьt Ņarqь flagьt āпьltьt eŋa. Klim āgьmāllæ laŋkeļna:

— Oho! Ņarqь āпьltьsьmьļ ima!

Peţa contьkkæ soqьŋcisьt:

— Imatьtkini Ņarqь flagьt āпьltьпьp, mompa, assa mikātьt. Man qosanoqo Ņarqь āпьltьпьp caŋaļ Ņarqь armijat qumьtьtkini mikātьt.

— Onæntь qontьrsal. Imatьtkini aj mikātьt.

Muntьk ijat symalpьlæ laŋkeļnātьt:

— Ļaqqa, meqьnьt koŋaltæt, Narqь flagьt anьltьmtь qait catь terьnьk mimpatьt.

Koļan əmьt somak pisьmpьlæ kətьsьt:

— Aə! ijat. Ļamьk ьllæ omtьŋьt, mat koŋaltentak.

Na 1919 poqьt esь. Nat kuntь qumimьt ilьqontьtqo sətem esь. Generalьt, oficerьt me sentь sowetьļ respublikamьt koraltьmpьsatьt. Me fabrikaqьnь muntьk ucintьļ qumьt generalьt soldatьntьssæ myttьtqo qəssatьt. Təpьssæ ukkьrsak mat aj qəssak.

Myttьt kuntь ukkьr celьt me macoqьt əttьsamьt.

Celьt kuntь me soldatьssæ jap cy!elnamьn. Papь macit putoqьnь kazakьt putьlmannatьt. Me ucintьļ qumimьt qanaŋ esь. Me qumimьt kunneiqolamnatьt. Amætьtь puskamtьt to cattatьt.

Mat assa lətьmpьlæ laŋkaļnak: — Əj, ļaqqat, kucce kunneijalьt, qaj meŋalьn? Cək utьciŋьt!

Onæk puskamь ilæ kazakьt cəssæ kuralnak.

Mat moqoqæk me qumimьt utьciŋьlæ, aj kazakьt cəssæ piqьllejatьt. „Ura-a!“ laŋkallæ kazakьt intь puskantьssæ kuralnatьt. Cək me kazakьtьp ьlaltamьn.. Namьtqo mækkæ Narqь flagьt anьltьp misatьt.

Æmænь aəroplan.

Qarьn mat æmænьsæ qəttoqьnь qəssak. Wərqь pokьtьļ təttontь tyŋaqь. Tьmtь kocci wərqь qaptь poļ mat omtelimpatьt. Na matьļ mьqьt aəroplanьļ mь nьŋkatьt.

Æmænь aəroplan wərqь, sittь tusьmьļ esь. Tuntь ьlqьļ pelæqьntь sittь narqь qьsqæsajim tottatьt.

Æmætь ykьmtь oloqьntь ykantьlæ, patьļ qopьļ porqoqьntь sernь. Aəroplanьt qentь qəssa. Aəroplanьt syŋŋontь omta. Aəroplanьt ukoqьntь nilciļ, sittь olьļ lapьt taretьļ pol laka eŋa—nimtь propeller.

Qumьt propeller noqqolsatьt. Propeller kollimassa, ukkьr par, sittь par piqqьlleisь, nьnь qьnnьmanna.

Na motor uciqolapsь. Papь aəroplan təttьt iqьnь innæ ilijsa. Ьlna, aəroplan pirgьk timpa. Mat ьlqьt nьŋkьlæ innæ mannьmsak. Aəroplan pirgьk timpa, meļ pirgьk surьt taræ naraltьmpьsь. Ьlna, ti aəroplan nut syŋcoqьt namantь kьpa syŋcekat taræ ata.

Mat assa nьrkьmassak. Mat æmætь aəroplanьmtь qogьlpьqontoqo kuntь tanьmtentьsa. Təp aəroplanqьļ motorьm somak tenьma. Mat nьŋkьlæ tenьrnak:

— Mat wərqь esьptæqæk aj aəroplanьp qogьlpьtьļ imatqo esentak. Mat æmænь taræ sowetьļ aəroplanьp qogьlpьtьļ imatqo esьqonoqo kьkak.

Macoqьt yitьt esьsь.

Pətpь| qādarqьnь kocci surьp sukoltæ meqьnьt timpātьt. Kocci syŋceka macoqьt cicirьmpьqolamnātьt.

Celьt kuntь ulqa, sьrь cuqolamnь. Macoqьt po| moqьnь cupь| sьrь| saji|a ьllæ a|cilentātьt. Pit kuntь casьq eŋa.

Kəŗæ posuko| eŋьmtь pinnьt. Eŋьntь assa qanteiqontoqo kəŗæ meltь pitoqьntь omtьka. Kəŗæ—əsьt apsьmtь pitoqьntь ŧattьkьŋьt.

Kьt topqьt yt ulqan intь tanta. Macoqьt pyrmaqьnь səŋkьt carь ynta. Qærьs pot iqьt omtьlæ pon qopьm toqqalnьt.

Qorqь tar assa innæ wəsa. Qorqь pitoqьntь qonta.

Kьpa ŋoma|a.

Macoqьt ukkьr ŋoman mьqьt kьpa ŋoma|a celьŋpa. Muktьt ŋoma|at celьŋpātьt. Təpьt ŋamьqь|, topьsьmь| tarь| puŋolap pytelnātьt. Təpьt sьrь| pitoqьntь celьŋpātьt. Celьŋtæntьnnānь sajilьt somak mantalpātьt. Əmьtь təpьtьp pətьŋьt. Ytьt əmьtь apsьtqo perlæ kuralsь. Təpьt pelьkālьk pitoqьntь qalьsātьt. Somak amьrlæ pulæ ŋoma-əmьt moqьnæ kuralna. Pitьmtь tulьllæ ni ukkьr ija|amtь pitoqьntь assa qosьt. Nьrkьmātpь| əmьtь orsæ cumpь yŋkьlsatьsæ tacarsь. Nilci| tacarænьsæ ŋomat əmь ijaimtь qərьkьt.

Təpьt tacaræntь cəssæ nāqьr ija|a sukoltæ tysātьt.

Qalipь| nāqьr ija|atь sьroqьt yrkьlæ qantejsātьt. Pьŋatь ŧəpьp loqam ammeisь.

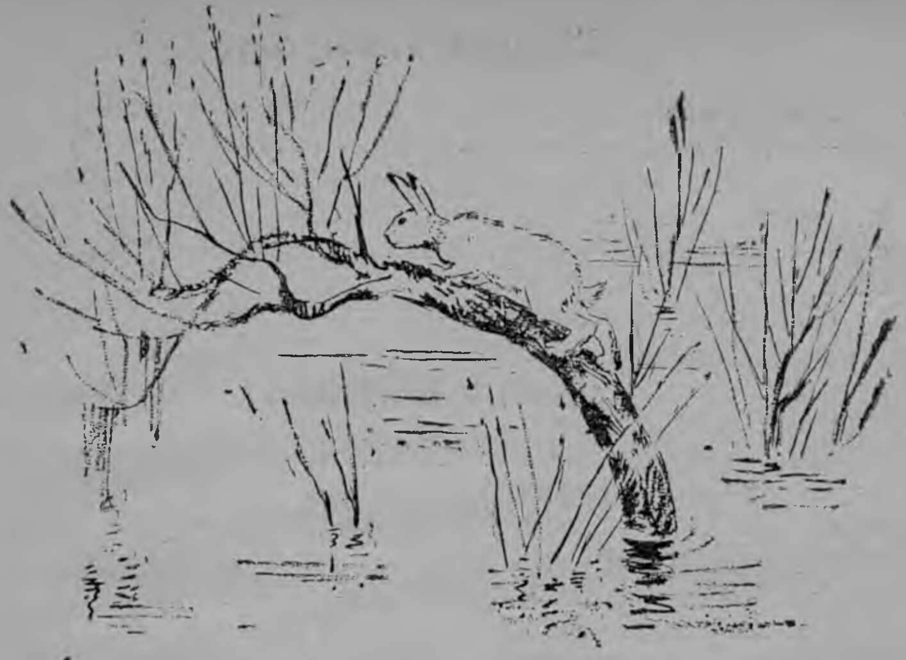

Утьt muceiptæ.

Yttьt yt muceja. Sьrь cək culca. Уt kьqьnь muceja.
Уt macontь qənna. Кьра surьtkini yt kocci toræ mesьt.
Уt surьt pitoqьntь qampolijka. Muntьk ŋoma, qaglal, putьļ tama pitьntьnnānь innæ tantьkātьt. Qaglal ontь pitoqьntь kьpaka assa qusa. Тəр pitьntьnānь innæ putьlmāllæ, ytqьt urlæ təkьpьļ təttьр peŋa. Кьt qanьktь tulьllæ təp aj təttьt putontь panna.
Selcukьļ sьqьlaļ surьļat pirgь kotpas intь omtьlæ pьŋkьrtьk ytьt to qəntæmtь ətьmpātьt.

Масоqьnь ətь tysa.

Sьrьt putoqьt kutь kos lakka. Nьnь sьrьt ьlqьnь wərqь sæqь olьm kontseintь. Na næļ qorqь sittь ijaļantьsæ sitteilæ innæ tantьsa. Тəр kejsa.
Contьkkæ macit putontь qəssa. Терьt ijaqьtь moqoqьntь koptьræ kuralsāqь. Kət kuntь næļ qorqь apsьtqo quŋa. Тагьtь рьrnimāssь. Ti təp macomьt qæltьra, qontьptæntьnānь amnaļ næļ qorqь. Тəр muntьk amnьt—ŋutьt kontьļ mьр, to-рьгьр. Cəssæ typьļ ŋomap aj amkьt.
Тəрьt ijaqь soqampьkāqь. Təpæqьtkini apsьmtij peqontijqo assa nātna. Ijaļaqь əmьntь nimamtь nimnāti.

Ti assa casьq eŋa.

Кьра syŋceka qæt pāroqьnь təttьt intь ьllæ pakta.

— Aə! tap celь assa casьq eŋa! Cik-ciwik, cik-ciwik!

Ьlna! untь өqьmpa... Mat topamь assa qanteintātьn... Celьtь somak pətьŋьt. Cik-ciwik, cik ciwik!... Cək təttь təkkejenta—kocci кьta təttьt putoqьnь kontьskātьt. Apsamь kocci enta.

Cik, ciwik, cik-ciwik!

Surьt timpātьt.

Surьt wərqь kərьntьssæ moqьnæ timpātьt. Təpьt kət kuntь pөtpьļ təttoqьt ilьkātьt. Surьt cātь nut syŋcoqьt muntьk wəttь eŋa. Ti surьt nilciļ izecarьļ wəttomьn timpātьt. Posukon arat cipoqьn qənpьļ surьt ukьn moqьnæ timpьkātьt. Nьnь arat ukьt qənpьļ surьt moqonьnь moqьnæ tykātьt.

Qaļcukьļ pos pekьraļ kurassьmьļ surьt sukoltæ timpātьt. Na surьt ŋutьt putoqьt, kənaļ pot pāroqьt ilātьt. Cāpьkьtьļ pot iqьt, ŋutьkьtьļ təttьt iqьt qumьnnānь, wərqь surьnnānь ətьqontьtqo tacalnātьt.

Timpьptæqьntьt kocci surьt qukātьt.

Wərqь captьt wəciciptæqьntь surьt timpьqontьtqo tacalnātьt.

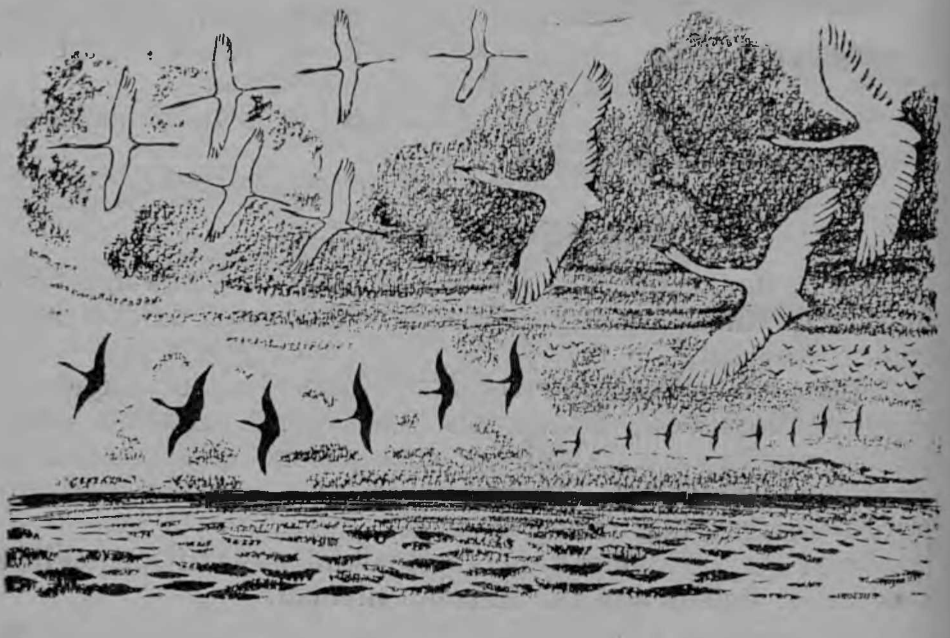

Təpьt wəttьm yrtьkātьt. Wərqь pyļ qət carkātьt. Casьqьļ pusqatqьnь təpьtьt tuitь panalьkātьt, merqь surьtьp cāsьt qanьqqьnь karræ tiltьmpat. Casьqьļ merqoqьnь yt qanteja. Surьt amnat quntātьt. Limpьt kocci surьtьp amkātьt.

Ni qaiļ toræ moqьnæ timpьtьļ surьtьp assa utьrьŋьt.

Muntьk toræntьssæ təpьt moqьnæ timpātьt.

Ontьt pitoqьntьt ijaļamtьt kətqontьtqo sukoltæ timpātьt.

Me kərьmьt Karatajka kьt tā kuttar kərьŋьrkātьt.

Уttьt esьsa. Cək pөttьŋa. Ņaroqьt kocci nenьqa esenta. Ātætьtkini qosikālæ ilьqontьtqo enta. Cumpь celьt kuntь me cāsьt qanьktь kərьŋьrnāmьn. Me ytьt aj pit kuntь kərьŋьrnāmьn. Уtьt wəttьmьt somaŋlāqь esenta. Celьt ŋamьqьļ sьromьt koraqo sətem eŋa.

Cāsьt qanьqqьt nenьqa qānaŋ ekka. Тьmtь meltь kьpaka merqьtta. Ātæimьt tьmtь somak ilentātьt, kəsqьltentātьt.

Menānь cāsьt qanьktь kūntaqьt eŋa. Wəttьt symьn me kocci kь tā pukkāmьn. Pos wərqь kь ņaroqьt eŋa—nilcik qərātьt: Ķaratajka. Tap celь me kərьnьssæ Karatajkaļ kьnьk tyŋāmьn. Celьtь kьpaka panna.

Me mātьglæ pulæ, cājim ytьlæ pulæ, kəsqьltьqonьtqo ьllæ qontāmьn. Tæļ celь innæ wəsilæ Karatajkan tā pelæqqьntь puntamьn.

Tæļ celь qarьn mat ukьn innæ wəsak. Кьn mannьmpak. Ulqa tar assa cuŋa. Ņaŋtь, şara ulqa.

Āmьmьqьt ulqa sæqь esьmpa. Уt topqьt yt innæ tanьmpātьt. Jarьk qumьt aj wəsisātьt. Ātæimtь sārьsātьt, ypalnātьt. Ķarræ ulqat intь panьssātьt.

Кьt qənьqqьt yt koc eŋa. Me muntьk somak karræ panьssāmьn. Ukьļ qaglь kьn kьntь panьssa. Ukkьrcontoqьt mat moqoqæk qaj kos passeikunæ. Mat moqьnæ manteisap. Ukkьr qaglьt ьlqьt ulqa səppeisь—qaglь yttь patqьlsa.

Qumьt laŋkaļsātьt. Qumьt qaglьļ mьntьnnānь ьllæ paktьsātьt, sukoltæ kuralsātьt. Patqьļpьļ qaglь ātætьp yttь næqьlpat. Qəqqь wərqь esь.

Qumьt ātæļ kup to matelsātьt. Iwan-ira qəqqьt qanьktь tylæ patqьlpьļ qaglь misalqo orьssa. Pāpь wьtьlmāllæ aj yttь aļca. Muntьk qumьt təpьp innæ titьqo orьŋŋātьt. Nat morontь təp ulqat topьm orqьllæ innæ tanta. Upьl ātæ qumьtьt

peltьmpьptæsæ innæ tanta. Nьnь wərqь poĮ mьsæ qumьt qaglьm ytqьnь innæ titьsātьt. Ukkьr ātæm qumьt innæ titьqo tacalnātьt.

Təp qoræŋ ulqat ьltь meĮ patqьlsa.

Muntьk qaglьĮ tāqtь centьtta. Qumьt na qaglьm innæ titьlæ jarьk qaglьt cipontь sarьsātьt.

Ņennæ ypalnātьt. Ijat nьrkьmāllæ meltь enьsātьt.

Izь ulqat passeiptæt cātь laŋkьsqolamnātьt. Ņennæ contьkkæ qənnāmьn. Morontь muntьk kərьmьt tā pelæntь tulьŋāmьn.

— Ti sətem wəttь me mentьsāmьn. Ti kəsqьltьqo təkkьrьqo nātna! Ej, ijat, typ cātæt! Sittь celьt kuntь me cāsьt qanьktь tulьcentāmьn.

PosukoĮ qəlьcæl wərqь celь.

Уttьt esьsь. Cək yt aĮcejenta. Me ətoqьnьt tap celь kolhoz qəlьsqontьtqo qəntātьt. SompьlamtæliĮ casqьt muntьk arteliĮ qumьt innæ wəsisātьt. Mātqьt, poqьt symalьmpātьt. Tap celь posukoĮ qəlьcæĮ celьmьt. Qumьt cək cājim ytьlæ pulæ ponnæ tantьsātьt. Ķət kuntь arteĮ muntьk poqqьĮ tāktь mesьt. Ijat aj innæ wəsilæ ponnæ kuralsātьt. Ьlna! qumьt imaintьssæ muntьk poqqьĮ tāqьmtьt antьĮ mьqьntьt ьllæ teltьsātьt. Nьnь ontьt antьĮ mьqьntьt ьllæ tiĮcisātьt. Ukkьr antьt

ukoqьt ŋarqь flag esa. Merqь flaqьp laqьrъŋьt. Ыnal Artelij antьj mь ypalnātьt. Ŋennæ qennātьt.

Assa kuntaqьt wərqь curь eŋa. Na curontь artelij qumьt qənnātьt. Тьmtь mentæj mātьj kopтьmьt esa. Semen-ira antьt cipoqьt omtьlæ kānsasæ nækætta. Semen-ira ŋennæ mannьmpьlæ kətьŋьt:

— Soma ilьptænьt tyŋa. Ti poqqьkьtьj qumьt cæŋka. Me muntьk ukkьrsak ucimmænьt, qəlьsьmьj qumьtьtqo qāmpьrъj kət kuntь ilьlьmьn. Gosudarswontь, qəttoqьj ucintьj qumьtьt cātь qəlьp sællьmьn. Nilcik assa meltь ekka. Ukot me pelьkālьk ilьkāmьt. Poqqьkьtьj qup təttaj qumьnьk iccirka. Me irampьtьj qummьt somak tenьmьkāmьn təttaj qumьt kuttar mesinьt pelьtьmpьsātьt.

Meltь ucilæ kojcasæ ilьsāmьn....

Nilcik koŋьmpьlæ ira ŋennæ somak mannьmpьsьt. Kānsattь mej ьllæ qapteja.

Semen ira ŋennæ koŋьmpьsьt:

— Te ilmātьj pārьntьnnānь somak ilālьt. Mat ilmātьj pārьns nānь təttaj qumьnmьqьt ucicak. Lenьmьkālьk ucisak. Togьltьqo, nəkьntьqo mat assa tantaltьsak. Te cātь sowetьj wlasț sentь, tāntь wəttь atьltьŋьt.

Somak uciŋьt, somak tantaltьkātьt!

Cək curь atolijsa. Artelij antьj mь curontь tulьŋŋātьt. Qumьt artelij antьj mьntьnnānь ьllæ paktьsātьt.

Uciptæj celьtьt tynta.

Ŋalpьtьl qup.

Ānьj qaj esь:

Tərьt artelil olьt qumьnьk qaj kətьsьt:

15 aprel iræqьl celьtь.

Mat assa ucisak; utamь tysisь.

25 aprel iræqьl celьtь.

Uciptænьnānь moqьnæ qəssak. Mātqæk imamь tysəlsa. Mātqæk kьpa ijalamь pelьkālьk qalьsātьt.

30 aprel iræqьl celьtь.

Uciqonoqo assa qəssak. Mātqæk onæk uciptæmь koc esь.

Artelil qumьt ŋæntь jap taqqьlæ nilcik topsātьt:

— Ŋalpьtьl qumьtьp artelqьnь tāqqьqo nātna.

Ŋalpьtьl qup jarьk qumьtьtьp uciptæntьssæ ila. Artelqьt nilcil qumьtьp assa nātna.

Tāmtæt kuttar celьŋkātьt.

Yttьt caqoqьt tāmtæt innæ sitьikātьt. Innæ kampьsijlæ tərьt ytqьnь wənnьmtьt qətaltьmpātьt. Ukkьr wərqь tāmtæ yt toptь omta. Omtьcilæ pulæ laŋkьŋŋa:

— Kwa, kwa, kwa! Kuaks!

Muntьk tāmtæt tərьt carьntь cātь laŋkьŋŋātьt:

— Kwa, kwa, kwa! Kuaks!

Laŋkьciptæqьntьt putьlijtь taŋkьcikātьt. Namьt tāmtæt namāntь orsæ laŋkьskātьt. Tāmtæt yttь kocci tьrьmtь qamtьkā-

tьt. Izь tьrьt sajiļa ulьl lakaqьt ətteimpa. Na ulьl lakat ѕуŋcoqьt tьrьļ sajiļat cāts celьmpa, som eŋa.

Pөtpь esьsь. Muntьk tьrь innæ qāmpьrnьt. Tьrьļ sajiļa pөtpьptæqьnь cək orьmьrka. Ьlna! Izь tьrьļ sajiļa kьpa tāmtæļ ijaļatqo esьsь. Kьpa olьļasьmьļ mæcæsьmьļ ijaļatqo esьsь. Tāmtæt ijaļa aj cək orьmьkьŋa. Tьrьļ sajiļa təpьt cāts ticimpьtьļ esьsь.

Səpьlaŋ elæ tamtæt ijaļa tьrьļ sajiļaqьnь ytts tantьka. Kəjaræntь cāts oloqьnts tārьkts esьka. Amьrqontoqo, mannьmpьqontoqo ukon ijaļa tacalka. Səpьlaŋ kunts elæ təp wərqьlāqь, aj ŋaŋts esьsь Ti təpьnmьqьt ākts esьsь. Sajits somaŋ mannьmpьqolamnātьt.

Nьnь təpьtmьqьt topьts esьka; muktьt celьt kunts ŋennæļ utьts esьka. Nьnь tārьmts yreika, kəjiptænts cāts kьloqьnts pьѕѕæ esьsь. Tāmtæt ijaļa melts ytqьt ilьkātьt. Kolьk təpьt innæ kampьѕijlæ kəjarnātьt. Mæcæts melts kьpa esenta, namьn moroqьt tātьk kьpa mæcæts esьka. Ti na ijaļa anьļ kьpa tāmtæļatqo eseca.

Təp ytqьnь tantьka, təttьt iqьt ilьqolamnь. Ti təp caŋaļ ytqьļ ŋutьp amьrqontoqo assa kьka. Ti təp nenьqap, nimьræ, jarьk kьtam amьrqolamnьt.

Ѕipat ijat aj qorqь.

Ukkьrcontoqьt mat qəlьllæ qənna. Memьqьnьt wərqь macoqьļ to eŋa. Na tot qanьqqьt wərqь ŋutь eŋa. Qarьn som eŋa. Mat sapьŋnьѕæ antoqæk tot kьqьn omtak. Qəlьciptænь cāts mat tæļ celь kocci tukьp tytьtqo taqqьlsap. Na tytьļ tirьļ torqьļa antoqæk ьlqьt totta. To sum eŋa, ļamьk eŋa. Merqь cæŋka. Yt canьk eŋa. Ytqьt sāntьrьļ qəlь ata.

Ukkьrcontoqьt tot qanьqqьt, ŋutьt syŋcoqьt qaj kos orsæ laqьʝca.

Kutь kos ytsæ licqæpta, montь qaj kos ura. Mat nьk antьsæ contьkkæ qənnak. Ŋutьt putьt kotæqьt qaj kos sæqь ata. Mat somak mannьmpьsak.

Ŋutьt putoqьt ynmьt sipat ijat nьrqьmāllæ urnātьt. Contьkkæ mat tettьcaktь tyŋak.

Ьlna! Qorqь ytqьt nьŋka. Qorqь sipat ijaʝatьp mannьmpьlæ nьŋka.

Nьnь utьntьsæ ukkьr sipaʝam orqьlnьt — mannьmpьŋьt. Utьntь morqьt pyŋkьlæptьmpat.

Nьnь na sipaʝam aj yttь cattьŋьt. Sentь sipaʝam orqьlnьt aj sāntьrnь. Contьkkæ өqьrnь. Mat nanь āglьmāllæ mannьmpьsap.

Qorqь sāntьræntь kuntь ni ukkьr sipaʝam assa qəssьt, assa amneisьt. Nat kuntь sipaʝat ŋutьt putontь ətteisātьt. Sāntьræntь kasirьlæ pulæ qorqь sukoltæ tot qanьktь qənna. Macit putontь kuralsa.

Nenьqat qurmo.

(captæ).

Ыlna! nenьqa timpрыlæ lakьŋŋa:
— Mat irampрыtыl nenьqaŋ.
Mat tumь kьpa eŋa, captь eŋa.
Mat topamь cump eŋa.
Mat ukamь āŋtьsьmыl eŋa.
Mat assa enьtыl nenьqaŋ.
Muntьk mannānь enьkātьt.
Mat muntьk coqqolæ kəmьp ikap.
Surьnnānь, surьlannānь, qumьnnānь.
Ni kutь sip orqыlqontьtqo tacalka.
Kəzыl tьræ namьm yŋtыllæ kətьŋьt:
— Tat qaim topsal? Macoqьt, ŋaroqьt nilcil nenьqat amtыl ŋutь eŋa. Na ŋutь tasintь amta.
Nenьqa pisaltьmрыlæ kətьŋьt:
— Assa! Ni kutь sip orqыlqo tacalka.
Laŋkыllæ ŋennæ timpa. Nanь timpa-orьmkыlьmnь. Ыllæ panыllæ ŋutьt intь omta. Qaj katamilca? Tuntьsæ innæ wəsseiqontoqo kьka—tacalnь. Tumtь orqыlnьt. Topьntьsæ lakaltьqontoqo kьka-meltь kutь orqыlpatь. Ukьtь innæ titьqontoqo kьka-meltь orqыlpatь. Nilcik tenьrna: — Aa! Na montь nenьqat amtыl ŋutь. Ыlna! mat qurmomь tynta.
Nenьqat amtыl ŋutь cumpь kuntьsæ nenьqam orqыlnьt, ontь cāpoqьntь ьpqыlnьt, orsæ orqыlpatь. Muntьk nenьqat kəmьmtь na ŋutьp ytteisьt. Natqo nenьqa qukka.
Nenьqat amtыl ŋutь meltь ŋaroqьt ekka. Jarьk nenьqatьp amqontoqo ətьka.

Me kьmьt qajqьnь kөŋna.

Me kьmьt assa, wərqь kь. Təp kьpaka macomьt kөŋna. Ukkьrcontoqьt ijat omtыlæ kətьqolamnātьt:
— Misa, tat tenьmal me kьmьt qajqьnь kөŋna?—Misa kətьsьt:
— Kьmьt assa kuntaqьnь kөŋna. Mat æsæmь minaræntь kuntь naccetь iccirsa. Tьmtь kьpa ətь eŋa. Tьmtь wərqь to eŋa.
Waŋa kətьsьt:
— Ijat, kьssa, qəllьmьt. Kьmьt qajqьnь kөŋna mannьmрь-qonьtqo.

Tælь ijat apsьmtьt ilæ, antьsæ kьn pārontь qəssātьt. Sompьla ijat antьsæ ypalsātьt. Pos wərqь ija kotam isьt. Na kotāqьntь təpьt ŋaŋ, kartofeļ, kьpa ci pissātьt. Ijat orsæ tuqolamnātьt. Nilcik tulæ təpьt qoŋātьt: kьt meltь cəsь esenta. Kocci qəlь canьk ytqьt ata.

Petr-ira cəssæ annьntьsæ cətьsьt:

— Dorowo ļaqqa! Te kuccetь qənnālьt?

— Me kьn pārontь qənnāmьn.

— Qaj meqontьtqo qənnālьt?

— Me kьn pārьmtь mannьmpьqonьtqo kьkāmьn. Qumьt tomkātьt tьmtь to eŋa. Na kuntaqьt eŋa?

— Assa! mat tenьmap. Na assa kuntaqьt eŋa. Na kь assa wərqь toqьnь kөŋna. Na to kьp eŋa. Na ŋarьt to. Kьn pāroqьt antьsæ qenqo tacalnentālьn. Tьmtь yttь aļcipьļ po koc eŋa. Kьn pārontь topьntьsæ qəntālьt.

Celьtь patqolamnь. Kь meltь cəsь esenta. Kocci aļcipьļ po ytqьt ippa. Ŋennæ antьsæ qənqo tacalnātьt. Ijat antьmtьt kьt qanьktь innæ ykьlsātьt. Ŋennæ topьntьssæ qənnātьt. Ukkьrcontoqьt kьpa to atolijsь. Na tot qanьqqьt ətь atьlijsь. Kanat ijatьp qolæ mutьqolamnātьt. Utьt qanьqqьt poqqьļ tāktь ьtātьn.

— Ti me qoŋāmьn, qajqьnь me kьmьt kөŋna.

Na, ānьj, kьpa ŋarьt to.

Qumьt mātьļ mьntьnnānь ponnæ tantьsātьt.

— Dorowo, ꞁaqqat. Te qajqьnь tyŋālьt?

— Me Iwanьt ətoqьnь tyŋāmьn. Me kьn pārontь tyŋāmьn. Ti me tenьmāmьn, me kьmьt toqьnь kөŋna.

— Aə! Na kь toqьnь kөŋna. Izecarьqьt na to wərqь esь. Izь ponmæ na to ŋutьsæ socika. Təp meltь təkoꞁcenta. Na tot ꞩyŋcoqьt qəlь kocci qətkāmьn.

Nop remqьmānna. Qumьt kətьsātьt:

— Ti, ijat, kьssa, mātqæk qəllьmьt. Təpьtьt amьrqontьtqo, kəꞩqьltьqontьtqo nātna.

Yttьt.

Ŋaroqьt yttьt som eŋa. Celьtь orsæ pөtьŋьt. Qəqьt sьrь cuqolamnь. Sьrьt ьlqьnь centæꞁ sæqь tettь atolijntь. Ŋaroqьt yttьt symьs eŋa. Namāntьꞁ selcukьꞁ surьꞁat pөtpьꞁ təttoqьnь sukoltæ timpātьt. Selcukьꞁ carьntьssæ laŋkьŋŋātьt. Nut ꞩyncoqьt pirgьk sərь ciŋkьt timpātьt, tөkat timpātьt. Macoqьt poꞁ kenaꞁ mь atolijntь. Ꞩentь ŋutь sьrьt ьlqьnь socintь. Kocci macoqьꞁ surьꞁa pon pārontь pitьmtьt melæ cicirьmpātьt. Pirgь tьtьt, qutьt, tymьt montь āntalpьlæ kukātьt. Tæpæt ꞩentь porqьmtьt ꞩerlæ ijaꞁaimtь pltьꞁ mьqьntьt kətьkātьt.

Macoqьt yttьt aj som eŋa.

Yttьꞁ qæt cuгьptæ.

Yttьt muntьk macoqьt antalpьlæ ilьka. Somak mannьmpæt! Caŋaꞁ qæꞁ mь cuгьlæ matkьmpatьt.

Yttьt qæꞁ teptь celontь kikьqьnь kəпpьlæ kontьntьnanь moꞁ mьt təttь innæ tantьka. Qazьntь satkocci teptь ponnæ tantьka, cuгьt sajit taræ. Qumьt qæꞁ teptьmtь kьkьkatьt ytьqontьtqo. Təpьt qæt təmtь matteikatьt-na teptь pyꞁ torqontь, təꞁ torqontь taqqьlkatьt. Kocci teptьmtь qænnanь ькь itь. Kocci teptьt ponnæ tantьptæqьntь qæ cək təkkьгqolamnь.

Kolleksija.

Na qaгьn esa. Celьtь oqæ atьsa. Macoqьt muntьk suгьt innæ sьtьjlæ cicirьmpьqolamnatьt, uciqolamnatьt. Papь qaj yntьŋŋa? Na qaj eŋa?—Tu-ru-ru-ru. Tram-tam-tam.

Na kutь tykunæ? Pokьtьꞁ koptontь sæqqasqьnь pioner-ijaꞁ gruppa tantьsь. Ukkьr ija pioneгьꞁ nuŋasæ qættьŋьt, sittьmtæliꞁ ija trubasæ santьгnь. Ukoqьt pioneгьt olьt ija qənna. Pioneгьt olьt ija nьlleja laŋkaꞁna.

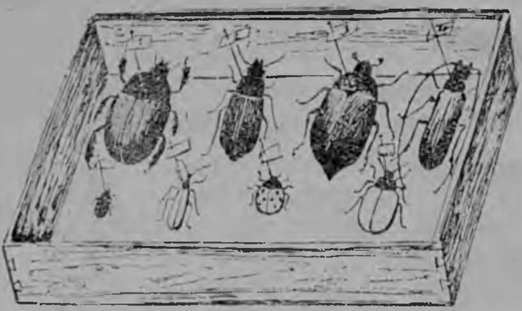

— Ej, ijat, nьllejiŋьt! Гьmtь me matьglьmьn. Kьssa, matьꞁ mьp melcilьmьn.

Ukkьr casьt kuntь ijat kocci səгь lьptьꞁ matьp mesatьt. Amætьtь macontь poꞁ moꞁ mьp taqqьlqontьtqo qəssatьn, tymtьt cattьqontьtqo. Macomьt ijatьt caгьmtьt yntьkunætьt:

— Ah! kunmantь selcukьꞁ tuk tьmtь ila!

— Assa! na assa tuk, na kьta.

— Ej, ꞁaqqat, mannьmpьŋьt, mat nilciꞁ kurassьmьꞁ qamьlqo qosap.

Saŋa kətьŋьt:

— Ꞁaqqat! Kьssa, na selcukьꞁ tukьp, qamьlqop taqqьlьmьn! Təkьгьlьmьn! Na təkkьpьꞁ qamьlqonnanь soma kolleksijam taqqьllьmьn. Nьnь na kolleksijam skolantь tantaltьkьptæt catь milьmьn.

— Aə! Saŋa tan tenьsьmьꞁ ijantь. Kьssa, ətьmæntь melьmьn!

Ijat taptьꞁ celoqьnь uciqolamnatьn. Selcukьꞁ torqьꞁ mьp, tuꞁkaꞁ mьp metatьn; lantьгlæ orapsatьꞁ kotaꞁam mesatьn.

Kocci togьltьpsātьl lakam togьltьqolamnātьn. Macoqь| ilьntь| kьtat, tukьt cātь togьltьqolamnātьn.

Qāmpьrь| taŋьt kuntь ijat selcukь| lāntьræm, qāmьlqom taqqь-lsātьn. Ti təp somak tenьmьkātьn-qai| qāmьlqo, kьta pot qāzьt ьlqьt ilьka, kutь pot cāpuntь kьpa pitь|amtь metьŋьt. Kutь saltьt ȝyŋcoqьt ilьka. Kutь qaim amnьt; qai| tukьp qændьk qərātьt. Ijat ȝkolantь arat kolleksijam misātьn. Kocci jarьk ijat na kolleksijan morь tantaltьkātьn.

Macoqьl təttoqьt ȝьrь koc ekka. Ȝьrь koc enta-ŋaŋ, topьr, ātæl qьt koc enta.

Иккьr такоqьnь-kət tьȝaca sāl pot meqo eŋa.

Иккьr sāl pon morь-kət tьȝaca pot cāttьqo eŋa.

Macip āttæt!

Me təttoqьnь| maci wərqь eŋa. Me macoqьnьt kocci mirsь-mь| 'surьt ilьkātьt, koci teptьsьmь| topьr eŋa. Na macimьt somak āttьqo nātna.

Tenьsьmь| ija somak tenьma-macoqьt po| mьm kuŋəlæ pacalqo aȝȝa nātna. Təkkьpь| mo| mьm taqqьlqo nātna.

Wərqь tym macoqьt cāttьlæ, na tym nьnь somak qaptьqo nātna. Maci ty ьkь amnьntьj! Tenьsьmь| ija tenьma-kьpa ȝyncekat, cicikat kuŋəlæ qətqo aȝȝa nātna.

Na surь|at muntьk qoȝtь| tukьm, qāmьlqom amьkātьn. Na po| cāpь| tukьt pot cāpьm amkātьt, qāmьlqo pot qāsьp malakātьn. Surь|at na qoȝtь| qāmьlqonnānь macim āttьkātьt. Tenьsьmь| ija surь|at pitьmtь kuŋəlæ aȝȝa panalnьt, eŋьp kuŋəlæ aȝȝa ikьŋьt.

Kocci èrma| qumьt macoqь| surь| minarmontьsæ ilātьt.

Ȝkola| ijat me macimьt somak āttьŋьt!

Macoqьt.

Macoqьt kocci tamtьr ilьkātьt. Macoqьt ilьqonьtqo som eŋa. Macoqьt kocci pirgь po socantьlæ orьŋŋātьt. Ыna! Manпьmpæt! Тьmtь pirgь tymь kətьŋna, pirgь ŋarqь qāzьsьmьļ cө matqьnta. Nьmtь qaiļ po ata? Na tьtьk. Тьtьt pārontь manпьmpæt! Kunmāntь wərqь sətqь pāroqьntь eŋa. Nāqьr sətqьt caræ, tettь caræ ukkьr mot pāroqьt omta. Na sətkь tar aзза socipьļ sətqь. Ыlæ mannьmpæt! Kocci selcukьļ topьr eŋa. Ыna! sæqь teptьsьmьļ kərьntæ eŋa. Macit qanьqqьt ŋarqь pyt sajit taretьļ turaŋ ata. Тьmtь lьmpæqьt wərqь cāpьļ mьt iqьt wərqь palqak socimmьntь.

Kocci selcukьļ ŋutь təttьm qonijkьt.

Pon mot iqьt syŋcekat cicirьmpātьt, qykumānnātьt.

Pon pāroqьnь jarьk pon pārontь timpātьt.

Ыna! Cāpьļ tьrnælьmpьtьļ pi matqьntь. Merqьtь cæŋkьptæqьntь pit cāpь meltь tьrnælьmpātьn.

Me aj macoqьt wərkьkāmьn. Macimьt me cātь muntьk mьm mikьŋьt. Apsьmьt mikьŋьt-topьrьm, sətqьm, surьt wəcim mikьŋьt. Me ātæinьt cātь ātæļ qьtьp mikьŋьt. Me mānnьt catь, qaglьļ mьnьt cātь, caqqoзinьt cātь pol lakam mikьŋьt.

Ukkьr toræmьt macoqьt ekka. Qəciļ taŋьt kuntь macoqьt namāntь kocci nenьqa, nimьræ ekka. Titьt taræ nenьqat pьŋьmpьlæ wəззejikātьt.

Posukoļ Majit celьtь.

Posukoļ Majit celoqьt muntьk qādarqьļ ucintьļ qumьt ponnæ tantьkātьt.

Ucintьļ qumьt, kolhozьļ qumьt ŋārqь flagьļ mьsæ qənnātьt.

Me sowetьļ ŋarqь flagьļ mьntь jarьk qādarqьļ ucintьļ qumьtьt cātь nəkьrpьntь:

— Me kapitalistьtьp ьlaltьmpьsāmьn. Ti me orsьmьļ qummьt. Mesæ qənnьt! Me teqьncit peltьlьmьn!

Posukoļ Majit celьtь ilьŋьjæ!

Na celьt kuntь kapitalistьļ qādarqьt ucintьļ qumьt aj aзза ucikātьt, ponnæ tantьkātьt. Kapitalistьļ qadarqьt sowet cæŋka. Kapitalistьļ qādarqьt ucintьļ qumьtьt ŋarqь flagьļ mьntьsæ nilcik kətьkātьt:

— Ucintьļ qumьtьt klass, kapitalistьtьp ælpæ tāqqьqo kьka. Sowetьļ ucintьļ qumьt meзinьt tesæ myttьqonьtqo qərь-

кьŋьt. Sowetьļ ucintьļ qumьt na yroqьnьt mesinьt peltьmmentātьn. Me orsьmьļ qummьt. Me kapitalistьtьp ьlaltьqonьtqo səpьrentāmьn.

Posukoļ Majit celьtь ilьŋьjæl

Ņarqь flag.

Skolaļ mātæ meltь ŋykьcimpa aj ьllæ tuļcimpa. Ijat skolantь jap taqqьlnātьt. Təpьt cicikat kərьt taræ cicirьmpātьt. Poqьnь nilciļ ijat carьļ symь yŋtьkunæ. Skolaqьt celьmpa. Stepka imьļantьsæ skolat sətьrьt qəntь nьŋka. Imьļatь cura.

— Imьļamь, tat qaj curantь? Æmæmь, æsæmь tenæptьlæ, curantь? Mækkæ kətæt!

— Qaim kətentap? Cālsæ tenæptьmmæp curьqolamnentak! Yŋkьltьmpæt!

Tan æsæļ pirgь, orsьmьļ qup esь. Təp zawodqьt ucika. Meltь koļmьttьlæ ucika. Meltь sentь qumьt ilьptæt cātь koļmьttьka. Ukkьr celьt təp kətьsьt:—Tap celь, posukoļ Majit celьtь. Na celьtь muntьk təttoqьļ ucintьļ qumьtьt wərqь celьtьt.

Nьnь æsæl, æmæntьsæ kucce kos qənkolamnātьn. Æmæl aj fabrikaqьt ucika. Mātqьnьt kocci zawodqьt ucintьļ

qumьt tyŋātьt. Koccik koŋaltьmpьsātьt. Æsæntьnьk nilcik kuraltьsātьt:

— Tap celь, Aleksej, tan taqqьlleipьtь| qumьtьtkini tomtal!

Mat æsæntьnьk contьkkæ kətьsap:

— Aleksej, koccik ьkь kətæt! Tat əmьltьsal lьpьqь| mātqьt uko| omtьptæmtь.

Æsæl pisьmāllæ sip yŋkьltьmpьqo assa kьkьsь. Nьnь muntьk qumьt menānь ponnæ tantьsātьt. Nassaqьt tap celьt taræ soma merqь esь. Ucintь| qumьt symьkālьk qəttoqьnь qənnātьt. Āmtæ| qon eptæqьntь kapitalistьt na posuko| Majit celьtь assa kьkьsātьt. Mat tassæ mātqьnьt qalak. Pāpь tat innæ sitьjlæ curelantь ,,A-ma! A-ma“! Tat kьpa|a esantь. Təpьt qəntæntьnnānь mat apsьmьt me|cilæ pulæ sөtьrьt qөntь omtьcisak ətьqolapsak. Səpьlaŋ elæ ni kutь assa tynta. Nom remqьmānna. Mat mātьt sөtьrьt qөqьt omtьlæ ponnæ mannьmpьsap. Ukkьrcontoqьt æmæl tysa. Pelьkālьk tysa. Qostь| wənnьntьsæ tysa. Mat nьrkьmāllæ tenьrsak:

— Qaj kos kataminta...

Æmæl sernæqьntь mat laŋkьllæ soqьŋcisak:

— Aleksej kun eŋa?

Æmæl ni qaim assa kətьsьt. Nilcik ətьkālьk. qātьt parь omta. Səpьlaŋ omta nьnь contьkkæ koŋьmpьsьt.

— Na yrь nilcik esь. Ucintь| qumьt qəttoqьnь tantьlæ macoqьt ŋæntь jap taqqьlsātьt. Tьmtь ŋarqь flagь| mьp innæ wesicātьt. Ontьt ko|mь| mьp ko|mьttьsātьn. Tan æsæl Aleksej pon intь sьqьle|cisь-soma qumьtьp qontьrqontьtqo. Pon iqьnь qumьtьtkini tomqolamnьt. Æsæntь carьtь som esь. Muntьk qumьt ьlqьt nьŋkьlæ somak yŋkьltьmpātьt. Æsæl orsæ koccik koŋaltьsьt-ucintь| qumьtьt qostь| ilьptæntьt cātь. Hoʐainьntьsæ myttьqontьtqo qərьsьt. Sentь ilьptæmtьt meqontьtqo topsьt. Pāpь macoqьnь kazakьt tysātьt. Kazakьt qopь| temnьsæ ucintь| qumьtьp ŋoqolamnātьt. Temnьsæ, posæ qættьkātьt. Āmь qumьtьp kazakьt orqьlsātьn. Cyqolapsātьn. Ukkьr kazak tat æsæmtь puskatьsæ cattьŋьt. Təp ukkьrtьk pon iqьnь ьllæ a|ca, quŋa.

Æmæl nat punæ koccik ucika. Cek qytelsa. Təpьt kьlьtь tysisa. Æmæl orsæ qottarsь. Mānmьt centæ| esь, ticimpьtь| esь. Səpьlaŋ qytьlæ æmæl aj qusa. Nilcik me tassæ sittæqь qalьsāmi... Ьlna! Mannьmpæt! Me ijaimьt nerь| mьsæ jap taqqьlnātьt. Mannьmpæt! Qai| soma ŋarqь flag təpьt innæ wəcātьn.

Ti ŋarqь flagьt cātь ni kutь assa qættentātьn. Ti izecarь| hoʐainьtьp cæŋka. Me onьt me sowetь| qādarnьt hoʐainmьt.

Stepka ponnæ mantalpa. Skolaļ ijat ņarqь flagьp orqьlpātьn. Na flaqqьt intь nəkьrpa:

Posukoļ Majit celьtь ilьņьjæ!

Muntьk ijat ņarqь qьsqæsajiļap kьloqьntьt ļokaltьmpatьt. Na ņarqь qьsqæsajiļat qətpьļ əsьintьt kəmьt taræ esātьn.

— Ej, imьļamь, mat aj qəntak!

Stepa kənpьlæ matьntьnānь to kuralna, ijatsæ nьlleisь.

Qaiļ posukoļ Majit celьtь āmtæļ qon eptæqьntь ekka.

Matьt sæŋæt tāqqьt cəsь māt sittь kotæqьt tonьsak qup jap taqqьlsatьt. Na qumьtьt kotæqьt ukkьr qup, nimtь Wesowsikow koŋьmpьsьt:

— Menānь āmtæļ qok ontьt qupsæ muntьk ormьt itātьt.

Kocci qumьt laŋkaļnātьt: „Ānьj, kətьsal!"

Andrej tenьrnь: „Ļaqqa, somak koŋьmpьqontoqo orьņņa. Kьssa, mat qəllæk təpьp peltьmpьqonoqo". Təp Wesowsikowьt qəntь kuralnь aj koŋьmpьqolamnь.

— Ļaqqat! Qumьt kətьkunætьn-təttoqьt seļcukьļ tamtьrьt ilātьt: ewrejit, nemcaļ qumьt, anglijaļ qumьt, russiļ qumьt, tьn qumьt. Mat na mьmtь assa ətьŋpap. Man qāsanoqo təttoqьt caŋaļ sittь tamtьr ilāqь. Meltь jap myttьntьļ tamtьr ilāqь: ukkьr ņeti təltaļ qumьt, ukkьr neņi ьpkьlьmpьtьļ qumьtьt tamtьr.

Qumьt selcukь̦ porqьmtьt wərьkātьt, selcukь̦ ətomьnts tomkātьt. Ļaqqat, mannьmpьŋьt-təttaļ nemec, təttaļ fransijaļ qum, təttaļ russiļ qup kuttar ьpkьlьmpьtь̦ ucintь̦ qumьsæ ilātьt? Muntьk təttaļ qumьt ukkьrmānts ucintь̦ qumьtьp kekkьtkātьt.

Muntьk təttaļ qumьt kanat taræ quŋьjætьt!—Qumьt yŋkьltьmpьlæ pisьņņātьt.

— Ej, mannьmpьŋьt. Fransijaļ ucintь̦ qup, tьn ucintь̦ qum, russiļ ucintь̦ qum ukkьrmānts me taræ ila...

Qumьt melts tykātьn. Ətьkālьk qumьt Andrejit qөnts tulьņņātьt yŋkьltьmpьqontьtqo.

Pāpь kuts kos laŋkaļna „Polisija tysa“. Wərqь māt sitts kotæqьnь puskassæ, temnьsæ tetts cuntьt iqьt omtьtь̦ qup tulьņņātьt. Təpьt temnьpe kyrælæ laŋkьņņātьt:—To qənnьt! Ælpæ qənnьt!—Qumьt qurqaltьlæ, neņņimāllæ contьkkæ to qənkolamnātьn. Āmætьts cunarьt ints sьqьlkātьt. Ukkьr ilmatь̦ qup pisьmāllæ laŋkьņņa:

— Aə! ļaqqat, mannьmpьŋьt! Polisijat qumьt sьpaņcat taræ өqьrnātьt „me assa enьtь̦ myttьntь̦ qummьt“.

Muntьk qumьt ətteisātьt. Andrej pelьkālьk nьŋkьlæ qala. Təpьt qөnts sitts cunts tulьņņaqь.

Garri Ajzman.

Garri Ajzman Amerikat qādarqьt ilьsь. Nьmts Garri skolaqьt tantaltьkьsьt. Onts skolaqьnts təp pioner-gruppam taqqьlsьt. Na skolaqьnts muntьk ucintь̦ qumьtьt ijat pioner gruppants sernātьt. Na ijassæ ņænts Garri jarьk skolaļ mьqьt kocci pioner gruppam taqqьlsьt.

Ukkьr celьt kunts pionerьt jap taqqьlsātьt. Na jap taqqьltæqьntьt Garri ijatьp koccik tentьsa. Garri muntьk pionerьtьp sowetь̦ wlastit cāts myttьqontьtqo qərьsьt „Muntьk təttoqь̦ rewoļusija ilьŋьjæ!“ Ukkьrcontoqьt polisijaļ qumьt cuntьsæ naccets koptьra. Polisijaļ qumьt pionerьtьt qөņts tylæ pionerьtьp ņoqolamnьt. Ukkьr polisijat qum Garrit qөnts tyŋa. Garri təpьp cunnьnts aqqalimts orqьlnьt. Polisija Garrim cək orqьlnьt, polisijat mātts qəntьsьt.

Nьmts polisija Garrit yrьmts mannьmpьsьt. Sud Garrim ţurmants omtæltьqo topsātьt, muktьt irætьt kunts omtьqontoqo. Ţurmaqьt Garri telь̦ qumьssæ ņænts omtæltьsātьn. Garrim qosikālæ wərьkātьn. Muktьt irænts kunts Garri ţurmaqьt omtьsь. Nьnь təpьp moqьnæ ytьsātьn. Ţurman olьt qup Garrim

ytьlæ nilcik kətьsьt: — Mannьmpæt. Tat cālsæ aj ukkьr par meqьnьt sentьk pallæntь tæntьnьk qosikālæ enta.

Garri assa nьrkьmānna.

Ukkьr amerikaqьļ qettoqьt Ŋju Jorqьt ukkьŗ celьt tot tьşaca uciptækьtьļ qumьt jap taqqьlæ ponnæ tantьsātьt. Təpьt laŋkьŋŋātьt:

— Apsьmьt aj uciptæmьt meqьnьt miŋātьt.

Garri aj na qəttoqьt ilьsь. Garri na uciptækьtьļ qumьssæ ponnæ tantьsь. Garri təpьssæ, apsьt uciptæp miqontьtqo laŋkьsātьt.

Polisija aj Garrim orqьlsātьt aj sudtь qəntьsātьt. Sudьp metьtьļ qumьt Garrim sompьļa pot kuntь ţurmantь omtæltьqo opsātьt.

Ilьptætь sətem eŋa.

Pөtpьļ qādarqьt nilciļ qumьt ilātьt-nimtь negr-qumьt. Na qumьtьt ilьptætьt sətem eŋa. Təttaļ qumьt na negrьtьp surьtьt taræ werьkātьt.

Sali-kьpa ija. Sali əmьntьsæ ųkkьrsak ucikьmpāqь. Qāmpьrьļ celьt kuntь Sali əmьntьsæ kənpьlæ ucikьmpāqь. Celь qəciļ eŋa. Sæqь nuqьļ Sali neļcimpa. Uciqontoqo sətem eŋa. Ortь cæŋka. Təp uciptæmtь assa səpьrenьt. Hoẓaintь posæ təpьp motkьt. Moqqaļtь mottænnānь orsæ tysa. Sali, əmьtь ni qaim kətьqontījqo tacalkāqь. Təpæqь hoẓainnānь enāqь.

Tiв-pioner.

Ukkьr ucintьļ qum Rami Tiвnьk kətьsьt:

— Tiв, tat kьра ijantь. Tat utьt sajit taræ kьра ijantь. Уtьt tat poqqьt kuraltæqæntь kutь tat kopьtentьŋьt?

— Assa, ni kutь assa kopьtentьŋьt.

— Na soma ətal! Уtьt tat contьkkæ fabrikat təttь qənnæsik. Na mьр fabrikat pontь cimьttь.

Rami Tiвnьk ukkьr nəkьrqopьl lipьm misьt. Qarьn kocci qumьt fabrikat qөqьt jap taqqьlnātьt.

Pirgь Aman fabrikat poqьt cimьtpьļ nəkьrьm togьltьsьt:

— Me apsьtqo quntāmьn. Səpьlaŋ. Ņennæ me nilcik ilьqonьtqo assa kьkāmьn. Təttaļ qumьtьр ælpæ tāqqьqo nātna. Muntьk təttoqьt wərqь myttь eŋa. Ucintьļ qumьt kapitalistьssæ myttьkātьn...

Ukkьrcontoqьt polisijat qumьt kontseintātьt. Təpьt posæ, pьskanьļ mьsæ ucintьļ qumьtьр fabrikat qөqьnь ælpæ tāqqьsātьt. Amanьр orqьllæ pulæ, awtomoвiļtь omtæltьsātьt, to qəntьŋātьt.

Уtьt Tiв Ramim qolæ nilcik esa:

— Rami, kocci nilciļ nəkьrqopьр mækkæ mitь!

Mat izь pinmæ tat nəkьrqopьl lipьmtь cimьtentap. Qumьt laŋkaļnьjætьt: Səpьlaŋ! Me nilcik ņennæ ilьqonьtqo assa kьkāmьn! Təttaļ qumьtьр ælpæ tāqqentāmьn. Na ānьļ ətьtьt!

Nilcik Tiв kьра pionerьtqo esьsь.

Kьра Karl.

Karl ukkьr cæŋka kөt pot eŋa. Tap celь təp pelьkālьk mātqьntь qala. Əmьtь ponnæ qəssa. Əsьmtь sittь muktьt celьt kuntь Karl assa qontьrsьt. Karl assa āglьmāssь. Təp somak teньma: polisija əsьmtь peŋьt. Əsьtь kut kos ətteisь. Əsьtь-kommunist.

Ukkьrcontoqьt kutь kos mātæt taqqьt tykunætьn. Kutь kos mātæp ŋuŋьt. Nāqьr qup mātqьntь sernātьn.

— Tat pelьkālьk mātqæntь eŋantь?—Aə!

— Æmæl kun eŋa?—Æmæmь to qəssa.

— Æsæl kun eŋa?—Æsæmь to qəssa.

— Æsæl kucce qessa?—Mat assa teньmap.

— Kətæt! Tat qaj mālmьtantь? Mat tasintь lьpьqьļ māttь itap-pirgь typьļ qup nilcik laŋkьŋna.

Karl ni qaim assa kətьŋьt. Pirgь qup Karlьp misalnьt, ponnæ tattьŋьt, awtomobiļtь omtæltьsьt.

Casьt pelæktь punæ təpьp wərqь māttь qəntьsātьt. Wərqь mātqьt ukkьr polisijat porqьsьmьļ qup omta.

— Kussaļ pol eŋantь? Tan niwlь kuttar eŋa? Tat skolantь icirkantь?

Karl muntьk kətьsьt.

— Amьrqontoqo kьkantь?—Aə! mat qarьnnānь ni qaim assa amьrnak.

Polisijat qum Karlьnьk ŋanip, wəcip misьt. Karl amqolamnьt.

Pāpь polisijat qum contьkkæ soqьŋcisьt:

— Tan æsæl kun eŋa? Karl ni qaim assa kətьsьt.

— Tan æsæl kun eŋa? Karl montь ni qaj yŋtьca. Karl kəjitь pāpь aļca. Təp amqontoqo qəcisьt. Ni qaim assa kətьsьt. Mātqьt sum eŋa. Caŋaļ māt poqьt casьt atьltьmpьpsæ sym yŋta. Kutь kos māttь serna. Polisijat qumьp kutь kos qərьsьt. Təp Karlьp totьlæ ponæ tanta.

Karl sittь minutat kuntь əta. Ni kutь assa tyŋa. Karl mātæt qөntь kuralnь. Karl mātæm contьkkæ noqqolnьt, mātæp ŋukьŋьt. Ponnæ tanta. Āttьntьļ soldat təpьp assa qontьrnьt. Karl āntalpьlæ moqьnæ kuralna.

Me qumimьt, me qostьļ qumimьt.

Me qādarmьt nimtь SSSR.

Təttoqьt jarьk qādar eŋa.

Na qādarqьt ilьntьļ qumьtьp soqьŋcentāmьn:—Te qөqьt qaiļ qādar eŋa?

Təpьt kətentātьt „Sowetьļ sojuz".

Aj soqьŋcentāmьn: „Na qaiļ qādar Sowetьļ sojuz?“
Ucintьļ qumьt kətentātьt—„Sowetьļ sojuz me pos soma ļaqqamьt“.
Kapitalistьt kətentātьn: „Sowetьļ sojuz pos qostьļ qādar“.
Ucintьļ qumьtьр soqьŋcentāmьn: „Qaitqo Sowetьļ sojuz te pos soma ļaqqalьt?“
Təрьt kətentātьn „Тьmtь kommunistьt eŋa. Kommunistьt partija nilcik kətьsьt: Muntьk təttoqьļ ucintьļ qumьt ŋæntь jap taqqьlnьjætьt.—Kommunistьt partija kətьsьt: Muntьk fabrikaļ mь, zawod—te fabrikaļ mьlьt, zawodlьt. Muntьk təttь, te təttьlьt. Kapitalisьtьр, pomesikьtьр ælpæ tāqqātьt“.
Kapitalistьt niļ kətentātьt „Kommunistьļ partija ālalpьtьļ partija“.
— „Qaitqo ālalpьtьļ partija?
— „Kommьnistьļ partija kətьsьt: Muntьk tettoqьļ ucintьļ qumьt ŋæntь jap taqqьlnьjætьt. Na qādarqьļ ucintьļ qumьt kətentātьt: Muntьk fabrika, zawod, muntьk təttь-me fabrikamьt, zawodmьt, təttьmьt. Təрьt mesinьt ælpæ tāqqьsātьt. Təрьt menālь muntьk tetaqajimьt to isātьt“.
Zawodqьt ucintьļ qumimьt, krestjaninьt kətьsātьt:
„Me kapitalistьtьр, āmtæļ qop to tāqqьsāmьn. Ti muntьk təttь, zawod, fabrika-me təttьmьt, zawodmьt, fabrikamьt.
Kommunistьt partija kətьsьt:—„Onьt qādarmьt ti metāmьn“. Zawodqьt ucintьļ qumьt, krestjaninьt kətьsātьt „Ti me onьt me qādarmьt metāmьn“.

Sowetьļ ucintьļ qumьt qaj kətьŋātьt.

— Me elektro-mitьntьļ stansijap metāmьt!
— Me sentь kəzьļ wəttьm metāmьn.
— Me sentь wərqь zawodьр metāmьn.
— Me fabrikaqьnьt sittь par kocci tāqьр metāmьn.
— Me sentь mātьļ mьр, sentь qəttьļ mьр, ucintьļ qumьtьt cātь metāmьn.
— Me kocci surьļ qoрьļ mьр qəssāmьn.
— Me kocci ŋanit sajim socaptæltьsāmьn.
— Me pos kənpьlæ timpьtьļ aəroplanьm mesāmьn.

Muntьk sowetьļ qādarqьnьt me wərqь uciptæmьt metāmьn. Izь celьŋmæ ucintьļ qumimьt sentь zawodьр, mātьļ mьр metātьn. Izь qup ontь uciptæntь somak meqontoqo orьŋŋa. Na pot moroqьt izь qup koŋьmmentьŋьt: qaim təp pot kuntь metьŋьt.

TOGЬLTЬPSĀTЬL LAKAT TIRЬTЬ

Aȣȣa enьtьl̦ ija 3
Sorьntæ 4
Loqal̦at 5
Ķərьntæ 7
Ȣy 8
Ijatьt urъetьt 9
Pioner-ijat 10
Me ogorodmьt 11
Ķartofel̦ 12
Qoȣtьl̦ ŋutь 13
Lāntьræ . . . . —
Wərqь tāmtæ 14
Micurin kutь eŋa . . . . . —
Ātæl̦ āttьntьl̦ qup 15
Ogorodьp āttьntьl̦ surьt . . 16
Tьtьt sətqьl̦ minarmo . . . 16
Kьpa ȣyŋ̦ceka 17
Ukon qaj ekka, ti qaj eŋa . 19
Ŋ̦arьt cātь qaj esьsь? . . . 20
Ēlektro-stansija 21
Sowetьl̦ meptætь . . . . . . —
Elektro 22
Ȣittь lampa 23
Maȣina traktorьl̦ stansijat qumьt . . . . —
Ukot 24
Āmtæl̦ qon eptæqьntь me zawodqьt kuttar ucisamьn . 26
Wladimir Il̦jic Lenin . . . . —
Leninьt ьllæ meptætь . . . 31
Olьt qummьt, tantaltьntьl̦ qummьt, l̦aqqamьt 32
Iosif Wissarionowic Stalin . . —
Oķtaвr iræqьl̦ rewolusijap me tar aȣȣa kaȣirьsāmьn . . . 34
Zawod planьmtь mesьt . . . —
Tap celь qaj eŋa — tæl̦ celь qaj enta 35
Petr Nefedof Ŋ̦arqь Armijantь qənta . . . . —
Ŋ̦arqь armijat qumьt poctal̦ nəkьr 37
Ŋ̦arqь Armija 38
Jarьk təltoqьl̦ qup aj me qummьt 39
Me qadarmьt . . . . —
Ķəzьl̦ wəttь 40
Turksiв 41
Āпьltьt (signal) 42
Pioner Aвrosimof 43
Sowetьl̦ aəroplaпьp qogьlpьtьl̦ qumьt qətьtь 44
Aəroplaпьl̦ mь 45
Radio 46
Poctal̦ nəkьr 47
Poctal̦ wagonqьt . . . . . . —
Namantь entapok eŋa! . . . 48
Tigrьt ijal̦a . . . . —
Lew aj loqa 49
Sanitar-kanak 50
Āttьntьl̦ kanak 51
Ķьpa poctam tattьrьntьl̦ qup . 52
Ātæl̦ amьrьl̦ surьt 53
Ķuttar ātæl̦ amьrьl̦ surьt ijaimtьt kətьkātьt 55
Enьkuŋ̦citьl̦ ŋ̦oma . . . . . —
Qumьl̦ carьntьl̦ sьrь 57
Jap qættьptæ 58
Ātæt torŋ̦ak 59
Ķulak 61
Teпьkьtьl̦ ātæl̦ torŋ̦al̦a . . . 62
Pæqqьt torŋ̦ak aj ātæl̦ amьrьl̦ surьp 63
Limpь 64
Ŋ̦arqь kьlьsьmьl̦ surьl̦a . . . 65
Na kutь eŋa? 66
Na surьl̦a namāntь entapok eŋa! 67
Elektrol̦ əmь . . . . —
Ima aj kuriska 68
Ķьpa iral̦a 69
Ijatьp mirьŋtæ 69

Wanka Zukow 70
Cilæl ijat koŋьmpьptæ . . . 71
Sentь wəttь 72
Celьtь 73
Kьs — Marja 74
Solaŋ aj qamьca pimь . . . 75
Malmьsьmь̦l təьpь 76
Imat ukon kuttar ilьsatьn . 77
Mart-irætьt sittь cæŋkьntь̦l kətьmtælil̦ celьtь 78
Narqь anьltьsьmь̦l ima . . . —
Æmæn aəroplan 79
Macoqьt yttьt esьsь 80
Kьpa nomala . . . . —
Ytьt muceiptæ 81
Macoqьnь ətь tysa 81
Ti assa casьq eŋa 82
Surьt timpatьt . . . . —
Me kərьmьt Karatajka kьt tā kuttar kərьŋьrkātьt 83
Posukol̦ qəlьcæl̦ wərqь celьtь 84
Ьŋalpьtь̦l qup 86
Tamtæt kuttar celьŋkatьt . . —
Sipat ijat aj qorqь 87
Nenьqat qurmo (captæ) . . 89
Me kьmьt qajqьnь kəŋna . . —
Yttьt 91
Yttьl̦ qæt curьptæ 91
Kolleksija . . . . —
Macim attæt 93
Macoqьt 94
Posukol Majit celьtь . . . . —
Narqь flag 95
Qail̦ posukol̦ Majit celьtь amtæl̦ qon eptæqьntь ekka. 97
Garri Ajzman 98
Ilьptætь sətem eŋa 99
Tiв-pioner 100
Kьpa Karl 101
Me qumimьt, me qostьl̦ qumimьt qumьt . . . . . . —
Sowetьl̦ ucintьl̦ qumьt qaj kətьŋatьt 102

Цена 50 коп. переплет 25 коп.

Отв. редактор: *А. В. Алмазова.*
Техн. редактор: *З. Н. Аксельрод.*
Художники: *Н. Н. Петрова.*
Обложка худ. *И. В. Вальтер.*

Книга сдана в набор 23 VI-1934 г. Подписано к печати 20/XII 1934 г.
У—11 Учпедгиз 6130/л. Ленгорлит № 19100. Заказ № 1504.

Формат бумаги 62 × 94. см., Тираж 1.400.
Авт. листов 6,84.
Изд. листов 6½ бум. листов 3¼ (87.432 зн. в 1 бум. листе)

Бумага Каменской ф-ки.
Тип. „Коминтерн" и шк. ФЗУ им. КИМ'а. Ленинград, Красная, 1

Инв. № 6

86
—
87
89
—
91
91
—
93
94
—
95
97
98
99
100
101
—
102

Н Селькуп. 3-2/1

40077

Цена 75 коп.

КНИГА ДЛЯ ЧТЕНИЯ для II класса на селькупском языке